

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΓΙΑ

ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων - Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης

Τμήμα Οικονομικών Επιστημών - Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων - Πανεπιστήμιο Πειραιά

Διαπανεπιστημιακό Διατμηματικό

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

«Τοπική και Περιφερειακή Ανάπτυξη και Αυτοδιοίκηση»

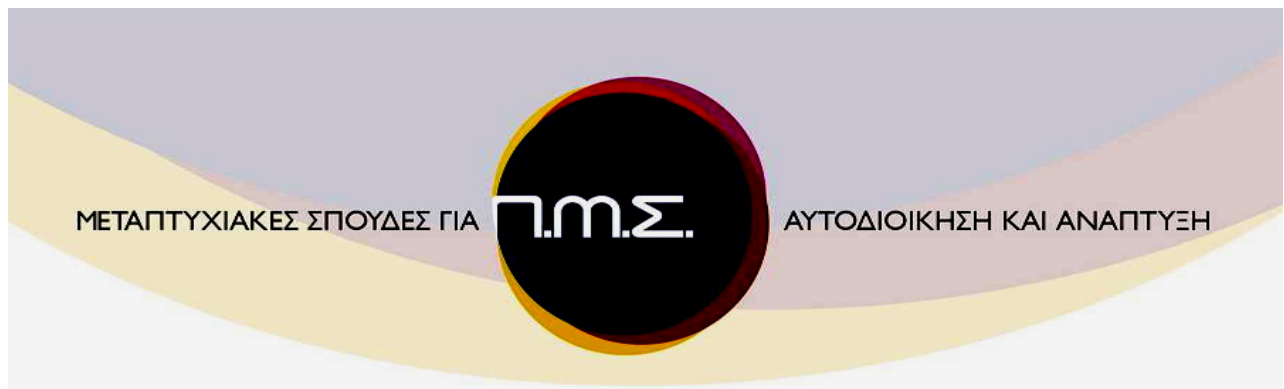
Το προσφυγικό ζήτημα στην πρώτη γραμμή.

**Ο τρόπος αντιμετώπισης των μεταναστευτικών -
προσφυγικών ροών στο Ανατολικό Αιγαίο.**

**Η συμβολή τόσο της Δημόσιας Διοίκησης όσο της
Περιφερειακής και Τοπικής Αυτοδιοίκησης στο ζήτημα αυτό**

Κτίστου Κωνσταντίνος του Γεωργίου

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2016

Department of Political Studies and International Relations - University of Peloponnese

Department of Economics - Democritus University of Thrace

Department of Economics - Aristotle University of Thessaloniki

Department of Business Administration - University of Piraeus

**Interuniversity Interdepartmental
Master Program in
«Local and Regional Government and Development»**

**The refugee issue to the forefront. The way to deal with
immigration - refugee flows in the eastern Aegean. The
contribution of both the Central Administration and the
Regional and Local Government on this issue**

Ktistou Georgiou Konstantinos

Corinth, September 2016

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Στο γιο μου

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στην οικογένειά μου, που με στήριξε στο δύσκολο αυτό εγχείρημα

«Το προσφυγικό ζήτημα στην πρώτη γραμμή. Ο τρόπος αντιμετώπισης των μεταναστευτικών - προσφυγικών ροών στο Ανατολικό Αιγαίο. Η συμβολή τόσο της Δημόσιας Διοίκησης όσο της Περιφερειακής και Τοπικής Αυτοδιοίκησης στο ζήτημα αυτό»

Σημαντικοί όροι και αρκτικόλεξα:

1. Ο αιτών άσυλο: Το άτομο που επιθυμεί να γίνει δεκτό σε μια χώρα ως πρόσφυγας και αναμένει απόφαση σχετικά με την αίτησή του για το καθεστώς του πρόσφυγα στο πλαίσιο σχετικών διεθνών και εθνικών μέσων. Σε περίπτωση αρνητικής απόφασης θα πρέπει να εγκαταλείψει την χώρα και μπορεί να απελαθεί, όπως οποιοσδήποτε αλλοδαπός που είναι παράτυπος, εκτός εάν η άδεια παραμονής παρέχεται για ανθρωπιστικούς ή συναφείς λόγους.

2. Απέλαση: Πράξη μιας υπηρεσίας ή αρχής ενός κράτους που επιδιώκει να διασφαλίσει την απομάκρυνση ατόμου ενάντια στη θέλησή του.

3. Ασυνόδευτος ανήλικος: Ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο άπατρις που δεν έχει συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας του και ο οποίος εισέρχεται στη χώρα χωρίς να συνοδεύεται από κάποιον ενήλικο υπεύθυνο για την επιμέλειά του, σύμφωνα με το νόμο ή το έθιμο (και για όσο χρονικό διάστημα εξακολουθεί αυτός να είναι ανήλικος) είτε βρέθηκε χωρίς συνοδεία μετά από την είσοδό του στη χώρα.

4. Εθελούσια επιστροφή: Επιστροφή των προσώπων στις χώρες καταγωγής τους, βάσει ελεύθερης βούλησης

5. Ενταξη: Η διαδικασία με την οποία οι μετανάστες και οι πρόσφυγες γίνονται αποδεκτοί στην κοινωνία. Η διαδικασία αυτή βασίζεται στην εξασφάλιση ισορροπίας ανάμεσα στο σεβασμό των πολιτιστικών αξιών και της ταυτότητας των μεταναστών εκ μέρους των πολιτών της χώρας αφ' ενός και εκ μέρους των μεταναστών προς τους πολίτες αφ' ετέρου) και αφορά όλες τις πλευρές της ζωής σε μια κοινωνία.

6. Επανεγκατάσταση: Η μεταφορά των προσφύγων από τη χώρα στην οποία αναζήτησαν καταφύγιο σε κάποιο άλλο κράτος μέλος το οποίο έχει συμφωνήσει να τους υποδεχθεί.

7 ΙΟΒΕ: Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών

8. Μετανάστης: Το άτομο ή/και το μέλος μιας οικογένειας που μετακινείται σε μια άλλη χώρα ή περιοχή για να αναζητήσει καλύτερες υλικές και κοινωνικές συνθήκες, καθώς και για να βελτιώσει το προσδόκιμο του ιδίου και των μελών της οικογένειάς του. (Ο όρος συνήθως χρησιμοποιείται, προκειμένου να καλύψει τις περιπτώσεις όπου η απόφαση για μετακίνηση λαμβάνεται ελεύθερα από το άτομο, δίχως τη μεσολάβηση εξωγενών παραγόντων)

9. Νομιμοποίηση: Διαδικασία μέσω της οποίας μια χώρα επιτρέπει σε άτομα που βρίσκονται σε μη νόμιμη κατάσταση να αποκτήσουν νόμιμο καθεστώς.

- 10. Παράνομη είσοδος:** Η διέλευση των συνόρων χωρίς συμμόρφωση προς τις απαραίτητες προϋποθέσεις νόμιμης εισόδου που θέτει το κράτος υποδοχής
- 11. Παράνομη είσοδος:** Η διέλευση των συνόρων χωρίς συμμόρφωση προς τις απαραίτητες προϋποθέσεις νόμιμης εισόδου που θέτει το κράτος υποδοχής.
- 12. Παράτυπος μετανάστης:** Το άτομο το οποίο, λόγω παράτυπης εισόδου ή λήξη της προσωρινής άδειας παραμονής (visa), παραβιάζει τις προϋποθέσεις εισόδου, στερείται νομικού καθεστώτος στη χώρα διέλευσης ή τη χώρας υποδοχής. Ο ορισμός αυτός περιλαμβάνει μεταξύ άλλων εκείνα τα άτομα που έχουν μπει σε μια χώρα νόμιμα, αλλά έχουν παραμείνει για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από το ορισμένο ή μεταγενέστερα έχουν απασχοληθεί σε μη νόμιμες εργασίες.
- 13. Πρόσφυγας:** Το άτομο που αναζητά προστασία σε μια άλλη χώρα λόγω του φόβου δίωξης στη χώρα καταγωγής του, για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας ή ιδιότητας του μέλους σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα ή πολιτική άποψη.
- 14.ΣΕΤΕ:** Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων
- 15.ΤΕΙ:**Τακτικά εξωτερικά Ιατρεία
- 16.ΤΕΠ:** Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών
- 17. ECDC:** Ευρωπαϊκό Κέντρο Πρόληψης και Ελέγχου Νόσων
- 18. UNHCR:** Ύπατη αρμοστεία για τους πρόσφυγες

Περίληψη

Ένα απ τα μεγαλύτερα και πολυπλοκότερα ζητήματα που καλείται να αντιμετωπίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση τις πρώτες δεκαετίες του 21ου αιώνα έχει να κάνει με τη μετανάστευση. Η έκρηξη των μεταναστευτικών –προσφυγικών ροών που παρατηρήθηκε κυρίως μετά το Συριακό εμφύλιο έχει δημιουργήσει τεράστια ζητήματα στους κόλπους της Ε.Ε τα οποία απειλούν ακόμα και τα θεμέλια της.

Από το καλοκαίρι του 2015 ο κύριος όγκος μεταναστών- προσφύγων που εισέρχονται στον Ευρωπαϊκό χώρο μετατοπίστηκε από τη Νότια Ιταλία στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Η εργασία αυτή πραγματεύεται τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει η χώρα μας τις μεταναστευτικές ροές στην πρώτη γραμμή, δηλαδή στο Ανατολικό Αιγαίο. Στόχος είναι να δειχτεί μέσα από την παρούσα εργασία κατά πόσο ανταποκρίνονται η Κεντρική Διοίκηση και η Περιφερειακή και Τοπική Αυτοδιοίκηση σε υπηρεσίες και εξοπλισμό που παρέχουν σε ανθρώπους που ζητάνε τη βοήθειά μας στην πρώτη γραμμή, παρόλη την άσχημη οικονομική συγκυρία που βιώνει η χώρα μας για επτά και πλέον έτη και πώς επηρεάζουν οι ροές αυτές τους κατοίκους των νησιών μας

Όπως γίνεται εύκολα κατανοητό, επειδή οι μεταναστευτικές οδοί του Αιγαίου είναι πολύ νέες, δεν υπήρχε εκτεταμένη έρευνα γύρω απ το συγκεκριμένο θέμα. Ως εκ τούτου η εργασία αυτή έχει στηριχθεί σε μεγάλο βαθμό σε πρωτογενή προσωπική έρευνα, καθώς επίσης και σε συζητήσεις με τους πλέον κατάλληλους ανθρώπους που βιώνουν το πρόβλημα καθημερινά. (Τον Λιμενάρχη Νομού Σάμου, τον Αντιπεριφερειάρχη Βορείου Αιγαίου και υπεύθυνο στον Τουρισμό και τον Διοικητή του Γενικού Νοσοκομείου Σάμου).

Η εργασία δείχνει τον τρόπο με τον οποίο η Ελλάδα αντιμετώπισε μια πρωτόγνωρη γι' αυτήν κατάσταση (από κράτος εξαγωγής μεταναστών έως το 1985 μετατράπηκε σε κράτος εισαγωγής) και πώς σε σύντομο χρονικό διάστημα δημιούργησε ασφαλείς συνθήκες διέλευσης ανθρώπων μέσα από Ελληνικό έδαφος αλλά και εγκατάστασης αυτών στον Ελλαδικό χώρο. Ταυτόχρονα τονίζεται η έλλειψη κοινής πολιτικής συνοχής των κρατών της Ε.Ε σε ό,τι έχει να κάνει με το ζήτημα αυτό.

Λόγω του ότι, όπως είδαμε, είναι νέο το μεταναστευτικό ζήτημα για τη χώρα μας, η εργασία αυτή πιστεύω ότι συμβάλλει στο να δείξει τον τρόπο με τον οποίο συνεργάζεται η Κεντρική διοίκηση με την Περιφερειακή και Τοπική Αυτοδιοίκηση για να ανταποκριθούν όσο το δυνατό καλύτερα στις απαιτήσεις που δημιουργούνται από τις μεταναστευτικές ροές.

«The refugee issue to the forefront. The way to tackle migration - refugee flows in the eastern Aegean. The contribution of both the Administration and the Regional and Local Government on this issue»

Important Terms and acronyms:

1. Asylum seeker: A person who wants to be accepted in a country as a refugee and is awaiting a decision on his application for refugee status under relevant international and national instruments. In case of a negative decision will have to leave the country and may be expelled, as any foreigner who is irregular, unless the residence permit granted on humanitarian or similar grounds

2. Deportation: Act of agency or authority of a state that seeks to ensure the removal of individual against his will.

3. Unaccompanied underage: Third country national or stateless person who has not attained 18 years of age and who enters the country without being accompanied by at law or custom responsible for the care of an adult, and for as long as the above state or found unaccompanied after entering the country

4. Voluntary return: Return of persons to their countries of origin, based on free will

5. Accession: The process by which immigrants and refugees are accepted in society. This process is based on ensuring a balance between respect for the cultural values and identity of immigrants (from the country's citizens on the one hand and on the part of immigrants to citizens on the other) and covers all aspects of life in a society.

6. Resettlement: The transfer of refugees from the country where they have sought refuge to another State that has agreed to admit them

7. IOBE: Foundation for Economic and Industrial Research

8. Immigrant: The person and / or the member of a family who moves to another country or region to seek better material and social conditions and to improve the life of himself and members of his family. (The term is usually used to cover cases where the decision to move freely taken by the individual, without the mediation of exogenous factors)

9. MKO: Non-Governmental Organization

10. Legalization: The process by which a country allows persons in irregular situation to obtain legal status.

11. Illegal entry: The crossing of borders without complying with the necessary requirements for legal entry that sets the host state.

12. Irregular migrant: A person who, because of illegal entry or termination of the temporary residence permit (visa) violates the conditions of entry, lacks legal status in transit or host country. This definition includes those individuals who have entered a country legally but have remained for longer than the specified or later have been employed in non-legal work.

13. Refugee: A person who seeks protection in another country because of fear of persecution in his country of origin, owing to race, religion, nationality or membership in a particular social group or because of his political opinion.

14. SETE In Association of Greek Tourism Enterprise

15. TEI: Outpatient clinics

16 TEP: Emergency Departments

17. ECDC European Centre of Disease Prevention and Control.

18. UNHCR The Unrefugge Agency

Abstract

One of the biggest and most complex issues that faces the European Union in the first decades of the 21st century has to do with immigration. The explosion of migration or refugee flows - mainly observed after the Syrian civil war has created immense problems to the EU even threatening its foundations.

Since October 2015 the bulk of emigrant's refugees entering the European area shifted from southern Italy to the islands of Eastern Aegean. This paper discusses how Greece treats migration flows at the forefront of our country, namely in the eastern Aegean.

Through this work we aim to show how the Central Government and the Regional and Local Government respond on services and equipment provided to people who ask for our help, as soon as they reach at the shores of our islands, despite the difficult economic situation experienced by our country for more than seven years, and how these flows affect the residents of our islands.

As it can be easily understood, as the migratory routes of the Aegean are new, does not exist an extensive investigation around the subject. Therefore this work has been relied heavily on primary personal research, as well as on discussions with the most responsible people who experience the problem daily (The Harbor Master of Samos, the head of the North Aegean Region, responsible for Tourism issues and the Director of the General Hospital of Samos).

This work in one hand shows the way in which Greece experienced an unprecedented situation (Until 1985 it was an immigrants exporting country and now turned into an immigrant importing country) and in the other how in a short time it created safe people crossing conditions through Greece and settles them in Greece territory. At the same time highlighting the lack of common cohesion policy of the EU countries on this issue.

Because, as we have seen, migration issues are new for our country, I think that this work helps to show the way in which the Central Administration is co-operating with Regional and Local Authorities in order to respond as well as possible to the requirements created by migration

Περιεχόμενα

Περίληψη

Abstract

Κατάλογος Πινάκων

Κατάλογος Διαγραμμάτων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 1

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Σε αναζήτηση αλληλεγγύης

1.1 Εισαγωγή	4
1.2 Το Συριακό ζήτημα με αριθμούς	4
1.3 Η ανθρωπιστική κρίση στην Μεσόγειο	6
1.4 Η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής και διέλευσης	8

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η κρίση στο Αιγαίο

2.1 Εισαγωγή	12
2.2 Πρώτη Υποδοχή	12
2.3 Μετανάστες και δημόσια Υγεία. Έλεγχος διαλογής πρώτης υποδοχής	14
2.4 Δαπάνες Νοσοκομείου Σάμου για το Προσφυγικό - Μεταναστευτικό	17

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Δημόσια Διοίκηση, Περιφερειακή και Τοπική

Αυτοδιοίκηση και μετανάστες. Οι επιπτώσεις στον τουρισμό

3.1 Εισαγωγή	20
3.2 Δημόσια Διοίκηση, Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση	20
3.3 Επιπτώσεις στην οικονομία και τον τουρισμό	24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Ισχύουσα μεταναστευτική πολιτική σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Προτάσεις για ομαλοποίηση του ζητήματος	
4.1 Εισαγωγή	33
4.2 Η ευρωπαϊκή απάντηση στη Συριακή προσφυγική κρίση	33
4.3 Συμφωνία Ε.Ε - Τουρκίας	39
4.4 Προτάσεις για την ομαλοποίηση του μεταναστευτικού	40
4.4.1 Η κρίση σαν ευκαιρία αναζωογόνηση της Ε.Ε.	41
4.4.2 Η Ευρωπαϊκή Ένωση χρειάζεται πολιτική ασύλου και συνοχή	42
4.4.3 Να σταλεί βοήθεια σε Ελλάδα και Τουρκία	45
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	46
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	48
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	84

Κατάλογος Πινάκων

3.1 Διανυκτερεύσεις στο ξενοδοχείο Doryssa Seaside Resort	25
3.2 Διεθνείς αφίξεις στα κυριότερα αεροδρόμια	28
3.3 Αφίξεις επιβατών charters Λέσβου	30
3.4 Αφίξεις επιβατών charters Χίου	30
3.5 Αφίξεις επιβατών charters Σάμου	31

Κατάλογος Εικόνων

1 Διαδρομές μικτών μεταναστευτικών ροών προς την Ευρώπη	2
1.1 Η διαδρομή των Συρίων	5
1.2 Απώλειες σε ανθρώπινες ζωές από την μετανάστευση	7
1.3 Μεταναστευτικές ροές προς την Ελλάδα	9
4.1 Οι θαλάσσιες διαδρομές	35

Εισαγωγή

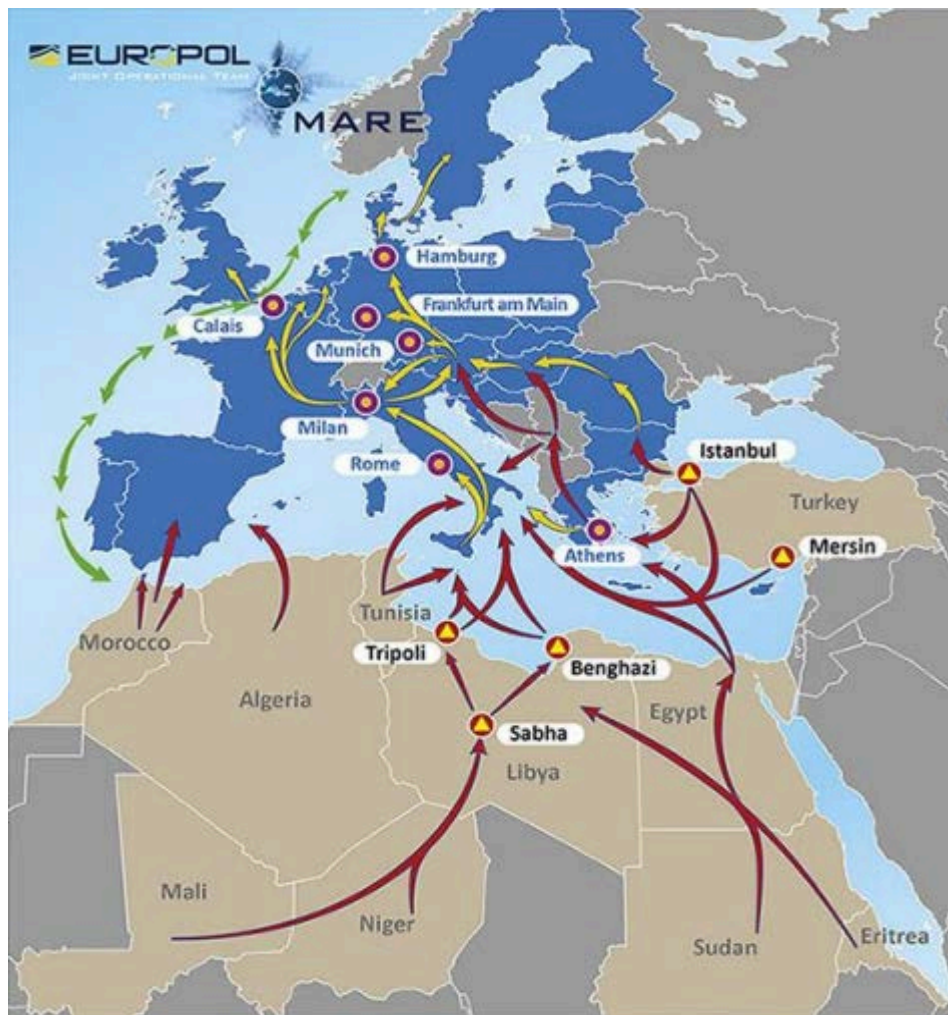
Η Ευρώπη βιώνει σήμερα αυτό που πολλοί θεωρούν ότι είναι η χειρότερη μεταναστευτική και προσφυγική κρίση μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, καθώς οι άνθρωποι προσπαθούν να ξεφύγουν από τις συγκρούσεις και τη φτώχεια στις γειτονικές περιοχές. Οι περισσότεροι είναι από τη Μέση Ανατολή και την Αφρική, αλλά δεν είναι και λίγοι αυτοί που έρχονται από την Ουκρανία και το Κοσσυφοπέδιο στα Δυτικά Βαλκάνια. Οι ειδικοί έχουν χαρακτηρίσει τις εισροές ως μικτές μεταναστευτικές, που ορίζονται ως ροές διαφορετικών ομάδων ανθρώπων, όπως οι οικονομικοί μετανάστες, οι πρόσφυγες, οι αιτούντες άσυλο, και τα ασυνόδευτα παιδιά, που ταξιδεύουν ακολουθώντας τα ίδια δρομολόγια και χρησιμοποιώντας τους ίδιους τρόπους μεταφορών. (Υπατη αρμοστέια, 2012,: 10) Συνήθως χαρακτηρίζονται παράνομοι μετανάστες, αφού τα άτομα αυτά δεν έχουν τα απαιτούμενα επίσημα έγγραφα, όπως διαβατήρια και θεωρήσεις, και πιθανόν χρησιμοποιούν λαθρέμπορους και σημεία παράνομης διέλευσης των συνόρων.

Υπάρχουν πολλές μεταναστευτικές διαδρομές στην Ευρώπη, τόσο από την ξηρά όσο και από τη θάλασσα. Όπως φαίνεται στην Εικόνα 1, αρκετές διαδρομές διασχίζουν τη δυτική, την κεντρική και την ανατολική Μεσόγειο. Η Ελλάδα και η Ιταλία (συμπεριλαμβανομένης της Σικελίας και της Lampedusa) είναι τα σημαντικά σημεία άφιξης και διέλευσης. Οι ηπειρωτικές ροές στην Ευρώπη περιλαμβάνουν διαδρομές μέσω της Τουρκίας και των Βαλκανίων, καθώς και κατά μήκος των συνόρων στα ανατολικά με τη Λευκορωσία, τη Μολδαβία, την Ουκρανία και τη Ρωσία. Πολλοί μετανάστες και πρόσφυγες επιθυμούν να φτάσουν στις ευρωπαϊκές χώρες που ανήκουν στη ζώνη ελεύθερης κυκλοφορίας Σέγκεν, όπου επιτρέπεται στα άτομα να ταξιδεύουν χωρίς ελέγχους διαβατηρίων. Κάποιοι ελπίζουν να συνεχίσουν το ταξίδι τους προς χώρες της βόρειας Ευρώπης, όπως η Γερμανία και η Σουηδία, όπου πιστεύουν ότι είναι πιο πιθανό να λάβουν άσυλο και καλύτερες παροχές κοινωνικής πρόνοιας. Άλλοι

ταξιδεύουν στη βόρεια Γαλλία με στόχο να διασχίσουν τη Μάγγη και να φτάσουν στο Ηνωμένο Βασίλειο, έναν ελκυστικό προορισμό για εκείνους με γνώσεις της αγγλικής γλώσσας. (<http://tvxs.gr/news/ellada/aytoi-einai-oi-dromoi-ton-metanaston-pros-tin-eyropi-xartes>)

Εικόνα 1

Διαδρομές μικτών μεταναστευτικών ροών προς την Ευρώπη

Η εργασία αυτή έχει ως στόχο να προσεγγίσει το προσφυγικό-μεταναστευτικό ζήτημα, στις περιοχές που ονομάζουμε στη χώρα μας περιοχές πρώτης γραμμής, κυρίως στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου.

Για να γίνει αυτό το εγχείρημα κατανοητό, η εργασία χωρίστηκε σε τέσσερα κεφάλαια σε κάθε ένα από τα οποία ξεχωριστά αναλύεται το προσφυγικό ζήτημα από διαφορετική οπτική γωνία. Έτσι, στο πρώτο κεφάλαιο, αναλύεται αριθμητικά το έντονο μεταναστευτικό ζήτημα που

δημιουργήθηκε με το Συριακό εμφύλιο και πώς αυτό επηρέασε τις ζωές εκατομμυρίων ανθρώπων τόσο στον ασιατικό όσο και τον ευρωπαϊκό χώρο. Το δεύτερο κεφάλαιο μας ενημερώνει για την προσφυγική κρίση που εξελίσσεται γεωγραφικά στο ανατολικό Αιγαίο και πώς η χώρα μας βοηθά εκείνους που περνούν τα σύνορά μας χωρίς τα απαραίτητα έγγραφα που θα νομιμοποιούσαν αυτή την ενέργεια. Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται ο ρόλος που διαδραματίζουν τόσο η Δημόσια Διοίκηση όσο και στην Τοπική Αυτοδιοίκηση στο μεταναστευτικό ζήτημα. Ακολούθως αναλύονται οι επιπτώσεις στον τουρισμό. Τέλος, το τέταρτο κεφάλαιο εξετάζει την ισχύουσα μεταναστευτική πολιτική σε ευρωπαϊκό επίπεδο, πώς λειτουργεί το τρέχον ευρωπαϊκό σύστημα σε ότι έχει σχέση με το μεγάλο όγκο μεταναστών που δέχεται ακόμα και σήμερα, τη συμφωνία που επετεύχθη μεταξύ Ε.Ε και Τουρκίας την άνοιξη του 2016, αλλά και προτάσεις που μπορούν να βοηθήσουν την Γηραιά Ήπειρο να αντιμετωπίσει αυτό το ζήτημα όχι σαν πρόβλημα αλλά ως ευκαιρία.

Κεφάλαιο 1

Σε αναζήτηση αλληλεγγύης

1.1 Εισαγωγή

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας αναλύεται η μεγαλύτερη μεταναστευτική ροή που είδε η ανθρωπότητα μετά την περίοδο του ψυχρού πολέμου και εξηγείται αναλυτικά πώς ο συριακός εμφύλιος επηρέασε το σύνολο του πληθυσμού της χώρας και όχι μόνο. Οι γειτονικές με τη Συρία χώρες καθώς επίσης και οι χώρες της νοτιοανατολικής Ευρώπης επωμίζονται τον τεράστιο όγκο των προσφύγων.

Το κεφάλαιο κλείνει εστιάζοντας στην ανθρωπιστική κρίση που διαδραματίζεται στην Μεσόγειο γενικότερα αλλά και στον Ελλαδικό χώρο ειδικότερα δείχνοντας αναλυτικά τα σημεία εισόδου των προσφύγων στη χώρα μας.

1.2 Το Συριακό ζήτημα με αριθμούς

Ονομαζόμενος ως η «χειρότερη ανθρωπιστική καταστροφή μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου» ο συριακός εμφύλιος μέχρι σήμερα έχει στοιχίσει τη ζωή σε πάνω από 300.000 ανθρώπους,¹ μεταξύ των οποίων περισσότερες από 8.000 τεκμηριωμένες δολοφονίες παιδιών κάτω των δεκαοκτώ ετών. Σε μια χώρα περίπου 22 εκατομμυρίων, η αιματηρή και παρατεταμένη σύγκρουση έχει οδηγήσει σε 7,6 εκατομμύρια εκτοπισμένων ατόμων και επιπλέον σε 3,2 εκατομμύρια προσφύγων, καθώς και περίπου σε 12.200.000 ανθρώπους (πάνω από τους μισούς επί του συνολικού πληθυσμού) που έχουν ανάγκη από ανθρωπιστική βοήθεια για να επιβιώσουν. (Fargues 2012:1) Το 2014 και μόνο πάνω από 700.000 Σύριοι έχουν καταχωρηθεί ως πρόσφυγες σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR), με μέσο όρο περίπου

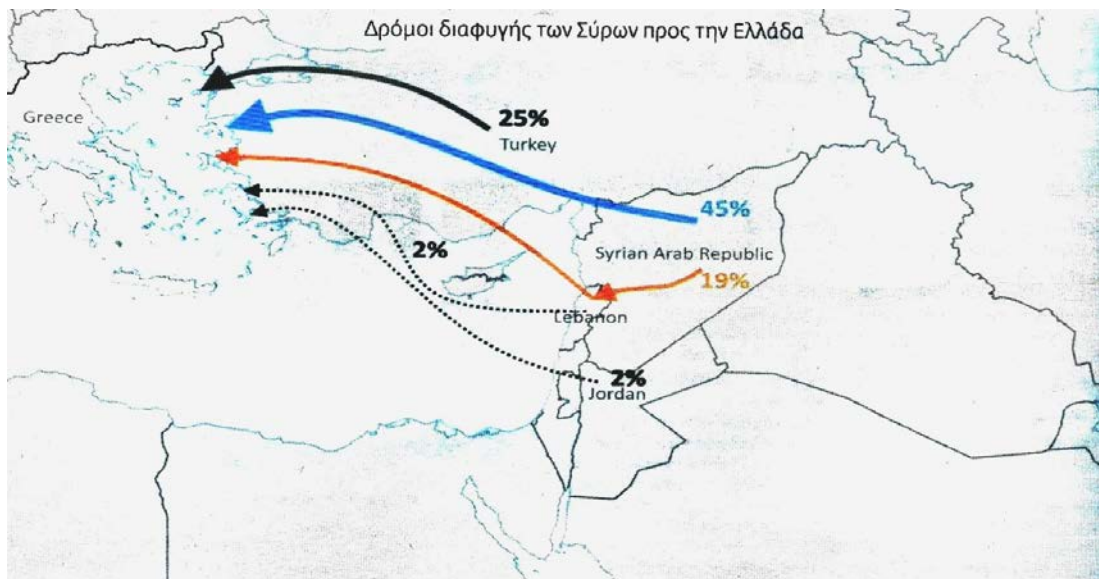
---

¹ Ανεπίσημες πληροφορίες απ την πλευρά των Σύριων ανταρτών κάνουν λόγο για 400.000 νεκρούς εκ των οποίων οι 70.000 πέθαναν επειδή δεν είχαν πρόσβαση σε τροφή- νερό

70.000 Σύριοι να εγκαταλείπουν τη χώρα τους κάθε μήνα. Ακόμη και αν ο μέσος μηνιαίος αριθμός των νέων προσφύγων έχει μειωθεί από το 2013, η περιφερειακή κρίση δεν υποχωρεί καθόλου, ειδικά καθώς γίνεται σαφές ότι η επιστροφή στη Συρία δεν θα είναι μια βιώσιμη επιλογή βραχυπρόθεσμα ή μεσοπρόθεσμα. (Fargues 2012:6)

Εικόνα 1.1

Η διαδρομή των Συρίων

Μέχρι σήμερα, το ανθρωπιστικό κόστος της κρίσης έχουν επωμισθεί κυρίως οι γείτονες της Συρίας, με την Ιορδανία, το Λίβανο και την Τουρκία να φιλοξενούν σήμερα περισσότερους από 600.000, 1.140.000 και 1.600.000 πρόσφυγες, αντίστοιχα. Ένας μικρότερος αριθμός Συρίων αναζητά καταφύγιο στην Αίγυπτο (πάνω από 140.000) και το Ιράκ (πάνω από 220.000).² Στην Ιορδανία, μια χώρα περίπου 6,5 εκατομμύρια ανθρώπων, οι πρόσφυγες από τη Συρία, ισοδυναμούν τώρα με περίπου 9-10 τοις εκατό του συνολικού πληθυσμού και είναι κυρίως συγκεντρωμένοι στα αστικά κέντρα, στο κεντρικό και βόρειο τμήμα της χώρας, με περίπου 80.000 Σύριους να ζουν στην Zaatari, το μεγαλύτερο στρατόπεδο προσφύγων στην χώρα. Στο Λίβανο, ο αριθμός των προσφύγων είναι

² Στην πραγματικότητα, ο αριθμός των Συρίων σε αυτές τις χώρες είναι υψηλότερος από την επίσημη εικόνα της Ύπατης Αρμοστείας των εγγεγραμμένων προσφύγων, καθώς ένας αριθμός τους δεν επιλέγει να εγγραφεί, γιατί φοβούνται τις συνέπειες που ενδεχομένως θα έχουν αν τα γνωστοποιήσουν σε επίσημα αρχεία.

διασκορπισμένος σε περισσότερους από 1.000 διαφορετικούς δήμους, κυρίως στην κοιλάδα Μπεκάα και τις βόρειες περιοχές της χώρας, και επί του παρόντος ισοδυναμούν με 26 τοις εκατό του πληθυσμού του Λιβάνου. Και ενώ 1,6 εκατομμύρια πρόσφυγες είναι ένας μικρός αριθμός σε σύγκριση με τον πληθυσμό της Τουρκίας, πάνω από το 80 τοις εκατό του πληθυσμού των προσφύγων συγκεντρώνεται κυρίως έξω από τα στρατόπεδα σε πέντε επαρχίες στη νότια και νοτιοανατολική Τουρκία, αντιπροσωπεύοντας έτσι μια σημαντική παρουσία με σημαντικό αντίκτυπο σε κάθε μία από αυτές τις περιοχές .(Fargues 2012:7-10)

Από την άποψη των δημογραφικών χαρακτηριστικών του πληθυσμού των προσφύγων, η κατανομή των δύο φύλων αποκαλύπτει μια μικρή ανισορροπία μεταξύ των γυναικών 50,8 τοις εκατό και των ανδρών 49,1 τοις εκατό, καθώς και ένα υψηλό ποσοστό των προσφύγων ηλικίας κάτω των δεκαεπτά (53 τοις εκατό). Τα στοιχεία αυτά θα πρέπει να αντιπαρατίθενται με δεδομένα σχετικά με την προπολεμική δημογραφική κατανομή της Συρίας, όταν ο πληθυσμός ηλικίας μικρότερης των 20 ετών αντιπροσώπευε περίπου το 46 τοις εκατό του πληθυσμού, όπου οι άνδρες αντιπροσώπευαν μια μικρή πλειοψηφία (52 τοις εκατό) (Fargues 2012:3)

1.3 Η ανθρωπιστική κρίση στη Μεσόγειο

Μέχρι το 2015, η αύξηση των αφίξεων στη Μεσόγειο Θάλασσα έγινε αισθητή κυρίως στην Ιταλία. Κατά τη διάρκεια του 2014, έλαβε περισσότερα από τα τρία τέταρτα του συνόλου των θαλάσσιων προσφύγων και μεταναστών (170.000). Κατά το ίδιο έτος, 43.500 άνθρωποι έφτασαν στην Ελλάδα, ή λιγότερο από το ένα πέμπτο του συνόλου των προσφύγων της χρονιάς. Το 2015 η εικόνα άλλαξε. Κατά τη διάρκεια των πρώτων πέντε μηνών του 2015, 67.500 άνθρωποι έφτασαν στην Ιταλία, ενώ 68.000 έφθασαν στα νησιά της Ελλάδας. Έτσι τα Ελληνικά νησιά ξεπέρασαν την Ιταλία ως το κύριο σημείο άφιξης, και μάλιστα ξεπέρασαν τους αριθμούς των προσφύγων για ολόκληρο το 2014.

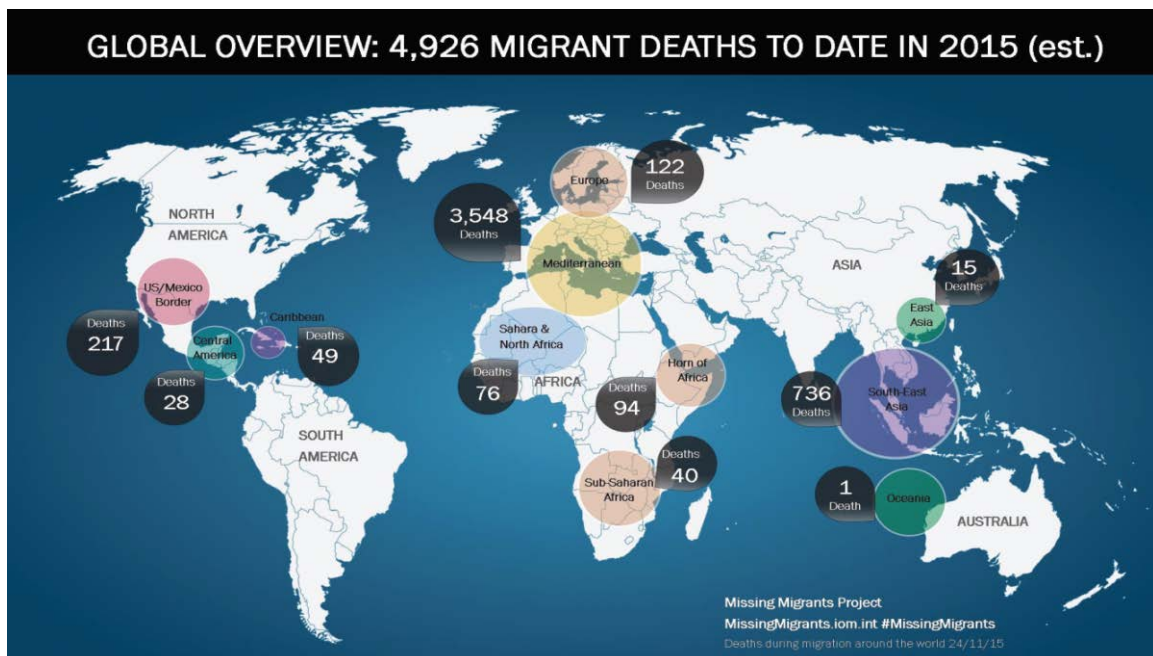
Γρήγορα έγινε φανερό ότι η θαλάσσια οδός προς την Ευρώπη από το ανατολικό μεσογειακό πέρασμα είχε τραβήξει την προσοχή των προσφύγων

και των μεταναστών. Αυτή η μετατόπιση των μεταναστευτικών ροών προς αυτές τις πύλες εισόδου προσέκλυσε τα μέσα ενημέρωσης, που φώτισαν σημαντικά το φαινόμενο, καθώς και το γεγονός ότι οι εγκαταστάσεις υποδοχής εκεί ήταν ανεπαρκείς. (Εσοδράς Δ, Τσεβρένης Β, 2016, : 15).

Ενώ οι διαδρομές της κεντρικής και ανατολικής Μεσογείου έχουν γίνει συγκρίσιμες σε μέγεθος, το προφίλ των ανθρώπων που παίρνουν αυτά τα δρομολόγια αποκλίνει σημαντικά. Οι κύριες χώρες προέλευσης των προσφύγων και των μεταναστών που φτάνουν στην Ιταλία ήταν η Ερυθραία (25 τοις εκατό), η Νιγηρία (10 τοις εκατό) και η Σομαλία (10 τοις εκατό), ακολουθούμενη από τη Συρία (7 τοις εκατό) και την Γκάμπια (6 τοις εκατό). Οι κύριες χώρες προέλευσης των προσφύγων που φτάνουν στην Ελλάδα είναι η Συρία (57 τοις εκατό), και ακολουθούν οι μετανάστες από το Αφγανιστάν (22 τοις εκατό) και το Ιράκ (5 τοις εκατό). Συνολικά, δηλαδή η πλειονότητα των αφίξεων ήταν πρόσφυγες.

Εικόνα 1.2

Απώλειες σε ανθρώπινες ζωές από την μετανάστευση

Κατά τη διάρκεια του 2015, σύμφωνα με το Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης, 858.805 άτομα διέσχισαν την Μεσόγειο, με συνολικά

4.926 απώλειες (θανάτους από πνιγμό) εκ των οποίων 3.548 χάθηκαν στην ανατολική Μεσόγειο. (εικόνα 1.2) Η Μεσογειακή λεκάνη μετατράπηκε και επίσημα πλέον σε ένα νεκροταφείο, με το μεγαλύτερο μέρος των απωλειών να είναι δυστυχώς ασυνόδευτά παιδιά. (Εσδράς Δ, Τσεβρένης Β, 2016.: 16)

1.4 Η Ελλάδα ως χώρα υποδοχής και διέλευσης

Οι στατιστικές τάσεις σχετικά με την μετανάστευση αποτυπώνονται σε ετήσια βάση από το Εθνικό σημείο Επαφής του Ευρωπαϊκού Δικτύου Μετανάστευσης. Το Ελληνικό Σημείο Επαφής είναι η Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής του υπουργείου Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης όπου σύμφωνα με έκθεση του 2015 αλλά και με ό,τι είναι κοινώς αποδεκτό, η Ελλάδα και κυρίως τα ελληνικά νησιά, δέχτηκαν έναν σημαντικό αριθμό μεταναστών και προσφύγων, ο οποίος έως τον ενδέκατο μήνα του 2015 ανέρχονταν σε 712.159 άτομα. Η Λέσβος αποτελεί τον κύριο σταθμό εισόδου, κυρίως λόγω της κοντινής απόστασης της με τα Τουρκικά παράλια, με την Κω τη Χίο και τη Σάμο να ακολουθούν. Ως επί το πλείστον, οι μεγάλες ΜΚΟ (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, Ύπατη Αρμοστεία ΟΗΕ, Γιατροί χωρίς Σύννορα, κ.α.) δραστηριοποιούνται στα σημεία εισόδου, στα νησιά που αναφέραμε καθώς και την περιοχή της Ειδομένης στα βόρεια σύνορα της χώρας μας μεταξύ Σκοπίων Ελλάδας (Εσδράς Δ, Τσεβρένης Β, 2016.: 15, Παπαδάκη Ο, 2012 :14)

Η ελληνική οικονομική κρίση δεν προβλημάτιζε και δεν εμπόδιζε καθόλου τις συνεχιζόμενες ακανόνιστες κινήσεις μεγάλης κλίμακας από την Τουρκία, ιδίως στο Βορειανατολικό Αιγαίο και τα Δωδεκάνησα. Η στενή γειτνίαση με την Τουρκία σημαίνει ότι οι θαλάσσιες διαβάσεις είναι συγκριτικά λιγότερο επικίνδυνες από τη διαδρομή της Κεντρικής Μεσογείου, παρά τη σημαντική απώλεια ανθρώπινων ζωών. Ενισχυμένες επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης από το Λιμενικό Σώμα βρίσκονταν και βρίσκονται σε εξέλιξη στη διαδρομή. Νέα στοιχεία ρεκόρ παρατηρήθηκαν σε ορισμένα νησιά, με τον αριθμό των αφίξεων, σε ορισμένες περιπτώσεις, να ξεπερνά το συνολικό πληθυσμό κάποιων νησιών πυλών εισόδου.

Εικόνα 1.3

Μεταναστευτικές ροές προς την Ελλάδα

Η Ελλάδα αντιμετώπισε μια αύξηση 850% στις αφίξεις από τον Ιανουάριο μέχρι τον Αύγουστο του 2015 σε σύγκριση με την ίδια περίοδο το 2014. Η τάση της επιταχυνόμενης αύξησης συνεχίστηκε και το υπόλοιπο διάστημα του 2015. Το 40% του συνόλου των αφίξεων μέσω θαλάσσης το 2015 συνέβησαν τον Αύγουστο, αφού πάνω από 80.600 άτομα αφίχθησαν στις ανατολικές παραλίες των νησιών μας από την Τουρκία. Στην ουσία πρόκειται για 30.000 περισσότερες αφίξεις από ό, τι τον Ιούλιο του 2015 και σχεδόν διπλάσιες από το αντίστοιχο ποσοστό του συνόλου των αφίξεων το 2014 (43.500).

Οι προϋποθέσεις αναγνώρισης της ιδιότητας του πρόσφυγα καθορίζονται από τη Σύμβαση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών που υπογράφηκε στη Γενεύη το 1951, καθώς και από το συμπληρωματικό Πρωτόκολλο της Νέας Υόρκης (1967). Οι παραπάνω ρυθμίσεις εξασφαλίζουν την παραμονή των ενδιαφερομένων στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια εξέτασης των αιτήσεών τους για παροχή πολιτικού ασύλου. Οι νόμοι 1975/1991 και 2910/2001 αν και αναφέρονται κυρίως στη μεταχείριση

των παράνομων αλλοδαπών, περιέχουν διατάξεις οι οποίες αφορούν τους πρόσφυγες. Ειδικότερα ο νόμος 1975/1991³, εξειδικεύοντας τις προϋποθέσεις για την αναγνώριση της ιδιότητας του πρόσφυγα, δημιούργησε μια νέα κατηγορία προσφύγων που αποτελείται από τα άτομα που επιτρέπεται να παραμένουν στην Ελλάδα για ανθρωπιστικούς λόγους. (Μπαγκάβαλος Χ, Παπαδοπούλου Δ :108)

Η ολοένα μεγαλύτερη καθυστέρηση στην καταγραφή, των μεταναστών και των προσφύγων, καθώς και η έλλειψη διαθεσιμότητας των ακτοπλοϊκών εισιτηρίων οδήγησε σε σημαντική συμφόρηση των περισσότερων νησιών υποδοχής προσφύγων και μεταναστών, το περασμένο καλοκαίρι ιδιαίτερα στη Λέσβο, την Κω, τη Χίο, τη Σάμο και τη Λέρο. Οι μέσες ημερήσιες αφίξεις σχεδόν διπλασιάστηκαν από 1.600 τον Ιούλιο σε 2.900 τον Αύγουστο του 2015. Η Λέσβος είχε λάβει το μεγαλύτερο αριθμό των αφίξεων, σχεδόν το ήμισυ του συνόλου στην Ελλάδα, 96.000 το 2015 (στις 28 Αυγούστου) με 1.500 κατά μέσο όρο αφίξεις ανά ημέρα. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων ημερών του Αυγούστου, τουλάχιστον 12.000 πρόσφυγες και μετανάστες ήταν παρόντες στο νησί. Στην Κω, ο μέσος όρος των αφίξεων ανά ημέρα ήταν 500 κατά τη διάρκεια του Αυγούστου 2015. Οι μέσες ημερήσιες αφίξεις σε άλλα νησιά στο σύνολο ήταν 1.000. Οι διαδηλώσεις των μεταναστών/προσφύγων μερικές φορές οδήγησαν σε συγκρούσεις μεταξύ αυτών και της αστυνομίας σε τακτά χρονικά διαστήματα, ιδιαίτερα στην Κω και τη Λέσβο. Η ανάπτυξη των ειδικών υπηρεσιών πορθμείων είχε οδηγήσει σε προσωρινές μειώσεις των προσφύγων και των μεταναστών που ήταν παρόντες σε ορισμένα νησιά. Ωστόσο, η κατάσταση παραμένει ανησυχητική λόγω της έλλειψης πλέον μακροπρόθεσμων λύσεων.

Απ τον Αύγουστο του 2015 όπου οι αρχές της ΠΓΔΜ σταμάτησαν σταδιακά την άδεια εισόδου των προσφύγων και των μεταναστών στο έδαφός τους, μέχρι και το οριστικό κλείσιμο αυτών στις 9/3/2016⁴ είχε σαν

---

³ Είσοδος - έξοδος, παραμονή, εργασία, απέλαση αλλοδαπών προσφύγων και άλλες διατάξεις

⁴ Η απόφαση αυτή πάρθηκε έπειτα απ την απόφαση που πήραν τα κοινοβούλια της Κροατίας, της Σερβίας και της Σλοβακίας να κλείσουν να κλείσουν το Βαλκανικό διάδρομο.

συνέπεια εκατοντάδες άνθρωποι να συγκεντρωθούν στα σύνορα, μεταξύ Σκοπίων Ελλάδα με αποτέλεσμα να αναπτυχθούν εκεί δυνάμεις ασφαλείας και απ τις δύο χώρες, οι οποίες προκάλεσαν κάποιες εντάσεις. Η Ύπατη Αρμοστεία απηύθυνε έκκληση προς τις κυβερνήσεις που εμπλέκονται να εφαρμόσουν μέτρα διαχείρισης των συνόρων σύμφωνα με τις διεθνείς υποχρεώσεις. Εντούτοις, τα σύνορα παρέμειναν κλειστά εγκλωβίζοντας τους πρόσφυγες στην Ελλάδα και οδηγώντας τους να διαχέονται αυτοί σε hotspot απ το Μάιο του 2016 και έπειτα σε ολόκληρη την ηπειρωτική χώρα. (Προβοπούλου Ο, 2016, : 30). Ο συνολικός αριθμός προσφύγων στην Ελλάδα, είναι 59.230. Αυτοί κατανέμονται ως εξής: Στη βόρεια Ελλάδα φιλοξενούνται 16.891 πρόσφυγες, στην κεντρική Ελλάδα 2.406 και στη νότια Ελλάδα 245. Στις οργανωμένες δομές της Αττικής διαμένουν 8.818 άτομα. .Επίσης, 7.868 πρόσφυγες βρίσκονται στους χώρους φιλοξενίας που διαχειρίζεται η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, ενώ 8.200 άτομα εκτιμάται ότι παραμένουν εκτός δομών φιλοξενίας. (<http://m.euro2day.gr/1445885/article.aspx>)

Αναλύσαμε πώς το συριακό θέμα έχει επηρεάσει τις ζωές εκατομμυρίων ανθρώπων τόσο στην Ασία όσο και στην Ευρώπη. Ακολούθως είδαμε πως στη Μεσόγειο γενικότερα και το Αιγαίο ειδικότερα διαδραματίζεται μια ανθρωπιστική τραγωδία και πως απ το καλοκαίρι του 2015 άλλαξε η ζωή των Ελλήνων σχεδόν στο σύνολο της επικράτειας , αλλά κυρίως των κατοίκων του ανατολικού Αιγαίου που έπρεπε να αντιμετωπίσουν τις μεταναστευτικές ροές.

Κεφάλαιο 2

Η κρίση στο Αιγαίο

2.1 Εισαγωγή

Το δεύτερο κεφάλαιο μας ενημερώνει για την προσφυγική κρίση όπως εξελίσσεται γεωγραφικά στο ανατολικό Αιγαίο. Αναλύονται οι τρόποι με τους οποίους αντιμετωπίζει την κατάσταση αυτή το Ελληνικό κράτος και πώς βοηθά όλους εκείνους που περνούν τα σύνορά μας χωρίς τα απαραίτητα έγγραφα που θα νομιμοποιούσαν αυτή την ενέργεια.

Αναλυτικότερα βλέπουμε τι εννοεί το κράτος λέγοντας κατάλληλες συνθήκες διαβίωσης και πώς ανταποκρίνεται στο να τις παρέχει. Στη συνέχεια δείχνουμε το πώς εμπλέκονται οι ελληνικές Υγειονομικές Υπηρεσίες με το μεταναστευτικό και τι ενέργειες κάνουν για να διασφαλίσουν σωστές συνθήκες υγιεινής. Εξετάζουμε επίσης ποιο είναι κόστος που έχει επωμιστεί έως τις 14/08/2016 το νοσοκομείο Σάμου εξ αιτίας των μεταναστευτικών ροών.

2.2 Πρώτη Υποδοχή

Στην Ελλάδα κατέφθασαν περίπου 900.000 άτομα μέχρι το Φεβρουάριο του 2016 με στόχο την απλή διέλευση από τη χώρα μας στο δρόμο τους προς τις χώρες της κεντρικής και βόρειας Ευρώπης. Η Ελλάδα, ασυνήθιστη σε αυτή τη πίεση στο μεταναστευτικό της σχεδιασμό, πιάστηκε εξ απήνης καθώς δεν ήταν έτοιμη καμία συγκροτημένη δομή υποδοχής, ούτε όσον αφορά στους χώρους, ούτε στο απαραίτητο προσωπικό. Δεν υπήρχε σχεδιασμός, παρά μόνο η αντιμετώπιση των άμεσων αναγκών, δηλαδή διάσωση, πρώτες βοήθειες, τροφή, ρουχισμός εύρεση στέγης κατά το δυνατόν. Οι υπηρεσίες καταγραφής, και αποδοχής και εξέτασης αιτήσεων ασύλου κατέρρευσαν κάτω από τον όγκο του πληθυσμού που ξαφνικά βρέθηκε στην χώρα, ενώ και οι ακτοπλοϊκές γραμμές προς και από τα νησιά, υπέφεραν από το φόρτο. (Νίκας Π, Τσεβρένης Β, 2016, : 55-56)

Πέραν του κράτους, και οι μεγάλες ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται επίσης στην χώρα βρέθηκαν απροετοίμαστες να αντιμετωπίσουν μια τέτοια ροή. Γι αυτό το λόγο αναπροσάρμοσαν τα επιχειρησιακά τους προγράμματα, αναβάθμισαν τα τοπικά τους παραρτήματα και ενίσχυσαν με προσωπικό και πόρους την Ελλάδα έναντι άλλων χωρών. Τελικά και λόγω του ότι έχουν μεγάλη εμπειρία στο χώρο και στην αντιμετώπιση τέτοιων προβλημάτων, υπήρξε μια σαφώς ταχύτερη απάντηση στο πρόβλημα σε σχέση με την επίσημη πολιτεία. (Νίκας Π, Τσεβρένης Β, 2016,: 57)

Με δεδομένη την απόλυτα έκτακτη ανάγκη που επικρατούσε ειδικά το 2015, χρειάστηκε μια άμεση αναδιοργάνωση όλων των εμπλεκομένων φορέων, καθώς επίσης ταχείς σχεδιασμοί και ενίσχυση με προσωπικό και υλικά μέσα. Η Ελλάδα, μετά και το κλείσιμο του διαδρόμου μέσω των Βαλκανίων, βρέθηκε να αποτελεί έναν συνολικό χώρο φιλοξενίας ανθρώπων που ως επί το πλείστον είχαν και έχουν ήδη υποφέρει πολλά. Δημιουργήθηκαν με τη βοήθεια του στρατού hot spots σε πέντε νησιά του Αιγαίου, στη Λέσβο, Χίος, Σάμος, Κω και Λέρο. Σε αυτούς τους χώρους, στόχος είναι η πρώτη υποδοχή όλων των υπηκόων τρίτων χωρών που εισέρχονται στην χώρα χωρίς νομότυπα έγγραφα να είναι όσο το δυνατόν πιο ανθρώπινη. Επιχειρούν εκεί από κοινού υπηρεσίες τόσο πολιτικές, όπως οι Υπηρεσίες Πρώτης Υποδοχής όσο και αστυνομικές, όπως η ΕΛΑΣ. Παράλληλα συνεπικουρούνται από ευρωπαϊκούς μηχανισμούς, όπως ο Ευρωπαϊκός οργανισμός υποστήριξης και η FRONTEX. Στα σημεία αυτά γίνεται η καταγραφή και η ταυτοποίηση, ενώ παρέχονται πληροφορίες για τα δικαιώματα τους. Γίνεται διαχωρισμός προσφύγων και μεταναστών, καθώς και ενημέρωση για τα περεταίρω βήματα που μπορούν αυτοί να ακολουθήσουν (μετεγκατάσταση, επιστροφή στη χώρα τους κ.α.). Οι λειτουργίες υποστηρίζονται από διερμηνείς, και υπάρχει και η κατάλληλη συνδρομή διεθνών οργανισμών. (Νίκας Π, Τσεβρένης Β, 2016,: 59)

Οι χώροι προσωρινής εγκατάστασής τους έπρεπε να διαθέτουν τα απαραίτητα έργα υποδομής για την υγιεινή διαβίωση, όπως:

1. Πόσιμο νερό. Το πόσιμο νερό ως δημόσιο αγαθό και ζωτικής σημασίας για τον άνθρωπο μπορεί να διατεθεί ασφαλώς είτε μέσω

δικτύου, εάν υπάρχει η δυνατότητα, είτε ως εμφιαλωμένο νερό, είτε με βυτία. Σε κάθε περίπτωση όμως η ποιότητα του νερού θα πληροί όλους τους όρους και τις προϋποθέσεις του νομοθετικού πλαισίου που το διέπει.

2. Υγιεινά αποχωρητήρια, καθότι η αποχέτευση αποτελεί στην πράξη συνέχεια της ύδρευσης, έχει τον ίδιο βασικό σκοπό δηλαδή να προστατεύσει την υγεία και την ποιότητα ζωής του ατόμου. Η χρήση υφιστάμενων αποχωρητηρίων αλλά και η τοποθέτηση χημικών αποχωρητηρίων θα πρέπει να γίνεται κατά τρόπο που να διασφαλίζεται και προστατεύεται η Δημόσια Υγεία. Ο αριθμός των συνολικών αποχωρητηρίων πρέπει να είναι ικανός, ώστε να εξυπηρετούνται οι ανάγκες υγιεινής του συνόλου των ατόμων που θα τα χρησιμοποιούν και να εξασφαλίζεται η μεταφορά και διάθεση των λυμάτων τους σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία. Θα πρέπει να προβλέπεται υπεύθυνος καθαριότητας.
3. Δοχεία συλλογής και μέσα αποκομιδής των απορριμμάτων για την αποφυγή κινδύνου ρύπανσης και μόλυνσης του περιβάλλοντος και των επιπτώσεων για τη Δημόσια Υγεία, που μπορεί να προκληθούν από τη μη σωστή διαχείριση των απορριμμάτων, καθώς πέραν της αισθητικής ρύπανσης, η επί μακρόν παραμονή των απορριμμάτων συμβάλλει στην επιτάχυνση διεξαγωγής αερόβιων και αναερόβιων διεργασιών (αύξηση του μολυσματικού φορτίου) και στην εκδήλωση κινδύνων μετάδοσης μολυσματικών ασθενειών (παρουσία φορέων μετάδοσης, δυσμενείς καιρικές συνθήκες (αέρας, έντονες βροχοπτώσεις, ζέστη)
4. Δυνατότητες ατομικής καθαριότητας, κατά προτίμηση σε κοινόχρηστα λουτρά και πλύσης ιματισμού. (Υπουργείο Υγείας 4/3/2016)⁵

2.3 Μετανάστες και δημόσια υγεία: έλεγχος διαλογής πρώτης υποδοχής

Τον τελευταίο καιρό η Ελλάδα έχει εντάξει στους κόλπους της πάνω από 50.000 μετανάστες/πρόσφυγες τους οποίους φιλοξενεί σε ειδικά

---

⁵ Λήψη μέτρων προστασίας της Δημόσιας Υγείας σε χώρους διαμονής προσφύγων –μεταναστών.

διαμορφωμένα κέντρα φιλοξενίας. Η Συρία, το Αφγανιστάν και το Ιράκ καταγράφονται ως οι τρεις πρώτες χώρες προέλευσης, με βάση τον αριθμό των μετακινουμένων, ενώ σταθερή ροή εισερχομένων παρατηρείται από το Πακιστάν και το Μπαγκλαντές. Οι περιοχές αυτές χαρακτηρίζονται από επιδημιολογικό προφίλ λοιμωδών νόσων με σημαντικές αποκλίσεις από αυτό των ευρωπαϊκών χωρών. Η γνώση αυτή έχει βαρύνουσα σημασία τόσο για την έγκαιρη διάγνωση και αντιμετώπιση κλινικών συνδρόμων σε μετανάστες και πρόσφυγες όσο και για την πρόληψη της διασποράς μεταδοτικών νόσων στον πληθυσμό των μεταναστών/προσφύγων, καθώς και στο υγειονομικό, διοικητικό και λοιπό προσωπικό που τους εξυπηρετεί, αλλά και στον τοπικό πληθυσμό των περιοχών που φιλοξενούν αυτά τα κέντρα. Ο πολύ μεγάλος αριθμός των εισερχομένων μεταναστών/προσφύγων καθιστά επιτακτική την οργάνωση των στρατηγικών διαλογής με τρόπο ταχύ, αποτελεσματικό, αλλά παράλληλα εφικτό και βιώσιμο από την άποψη της χρήσης υγειονομικών πόρων. Στην υλοποίηση των στρατηγικών αυτών πρέπει να συνυπολογιστούν και ειδικές παράμετροι που μπορεί να υπεισέρχονται:

Η χώρα προέλευσης σημειώνεται κατά δήλωση των εισερχομένων, χωρίς δυνατότητα εξακρίβωσης σε πολλές περιπτώσεις.⁶ Ο κίνδυνος προηγούμενης έκθεσης των εισερχομένων στα νοσήματα τα οποία ενδημούν στις χώρες προέλευσής τους εξαρτάται από τις περιοχές και τις συνθήκες διαβίωσής τους στις χώρες αυτές και μπορεί να παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις μεταξύ προερχομένων από την ίδια χώρα. Για χώρες με ασταθές εσωτερικό περιβάλλον, π.χ. λόγω πολεμικών και άλλων συρράξεων, τα επιδημιολογικά δεδομένα μπορεί να παρουσιάσουν ταχεία και σημαντική απόκλιση από το προηγούμενως γνωστό επιδημιολογικό προφίλ της χώρας. Πέρα από τη χώρα και συγκεκριμένη περιοχή προέλευσης, ο κίνδυνος νόσησης των εισερχομένων συναρτάται και από τις συνθήκες υγιεινής κατά το ταξίδι τους και μετά την άφιξή τους στη χώρα υποδοχής, π.χ. για νοσήματα, όπως βακτηριακές και παρασιτικές διάρροιες ή φυματίωση. (Διεθνής οργανισμός μετανάστευσης, 2016, :12-16, Κέντρο ελέγχου και πρόληψης νοσημάτων

---

⁶ Υπολογίζεται ότι πάνω απ το 20 % των προσφύγων, μεταναστών δηλώνουν ψευδή στοιχεία γιατί φοβούνται τυχόν συνέπειες που θα χουν αν αναγνωρισθούν.

2015 :3) Παράγοντες, όπως συνωστισμός κατά τη διάρκεια του ταξιδιού ή ανεπαρκής πρόσβαση σε εγκαταστάσεις υγιεινής, αυξάνουν τον κίνδυνο νόσησης. Η έμφαση στις συνθήκες και εγκαταστάσεις υγιεινής είναι σημαντική και για την πρόληψη της εισαγωγής στον τοπικό πληθυσμό, νοσημάτων για τα οποία δεν υπάρχει συλλογική ανοσία.

Η υπάρχουσα εμπειρία για τον έλεγχο των εισαγόμενων μεταδοτικών νοσημάτων αφορά κατά βάση σε εισερχόμενους πληθυσμούς που προτίθενται να παραμείνουν στη χώρα υποδοχής για ικανό διάστημα, ιδανικά με ενσωμάτωση στην τοπική κοινωνία όπως είναι αυτή την περίοδο η χώρα μας. Σε αντιδιαστολή, η παρούσα κατάσταση χαρακτηρίζεται από ταχεία και μαζική διέλευση μεταναστών και προσφύγων, οι οποίοι κατά κανόνα διαμένουν σε περιορισμένους χώρους σε συνθήκες υψηλού συγχρωτισμού και ομοίως υψηλών ρυθμών διακίνησης και εναλλαγής επάλληλων κυμάτων εισερχομένων. Οι συνθήκες αυτές δεν επιτρέπουν ούτε ενδελεχή υγειονομικό έλεγχο ούτε συνέχεια των παρεχομένων υπηρεσιών διαλογής, διερεύνησης και φροντίδας. Για παράδειγμα, η διενέργεια της δερμο αντίδρασης Mantoux απαιτεί επαναξιολόγηση σε 48 ώρες, χρόνο κατά τον οποίο μεγάλο μέρος των εισερχομένων μεταναστών είχε ήδη μετακινηθεί το καλοκαίρι του 2015. Ομοίως, η διάγνωση και θεραπεία μεταδοτικών νόσων, καθίσταται προβληματική ή αδύνατη υπό τις τρέχουσες συνθήκες. Τέλος, το Ευρωπαϊκό Κέντρο Ελέγχου Νοσημάτων (ECDC), παράλληλα με το όποιο πρόγραμμα διαλογής για λοιμώδη νοσήματα, υπογραμμίζει τη σημασία της εξασφάλισης ικανοποιητικών συνθηκών υγιεινής στα καταλύματα των νεοεισερχομένων πληθυσμών και της πρόληψης του συνωστισμού, ώστε να αποφευχθεί η εξάπλωση νοσημάτων, όπως η ψώρα, και τα νοσήματα που μεταδίδονται με σταγονίδια ή αερογενώς.

Για την περίπτωση των εισερχομένων μεταναστών οι οποίοι προβλέπεται να διαμείνουν για αρκετό διάστημα σε μια περιοχή, υφίστανται αποκλίνουσες οδηγίες διαλογής στα διάφορα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και λοιπά κράτη του λεγόμενου Δυτικού Κόσμου. Οι εναλλακτικές προσεγγίσεις που εφαρμόζονται από τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με πρόσφατη (Οκτώβριος 2015) καταγραφή του ECDC, περιλαμβάνουν: α). Διαλογή για λοιμώδη νοσήματα: Οι περισσότερες χώρες

επικεντρώνονται στην ανίχνευση της ενεργούς πνευμονικής φυματίωσης είτε κατά το χρόνο άφιξης των εισερχομένων είτε σε δεύτερο χρόνο στους χώρους φιλοξενίας τους. Μερικές χώρες προβλέπουν πρόσθετο έλεγχο για ιογενείς ηπατίτιδες Β και C, σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, νοσήματα προλαμβανόμενα με εμβολιασμό, χολέρα, ελονοσία και άλλα παρασιτικά νοσήματα. β). Επιδημιολογική επιτήρηση συνδρόμων, όπως αναπνευστικών λοιμώξεων, γαστρεντερίτιδας, εμπύρετου εξανθήματος, εμπύρετης λεμφαδενοπάθειας, οξέος ίκτερου, παρασιτικής δερματοπάθειας και αιφνίδιου θανάτου. Το ECDC βρίσκεται σε διαδικασία διαμόρφωσης πρωτοκόλλων για την επιτήρηση συνδρόμων σε νεοεισερχομένους πληθυσμούς. γ). Μαζικό εμβολιασμό, π.χ. με MMR (ιλαρά-ερυθρά-παρωτίτιδα), κατά προτεραιότητα σε παιδιά και εφήβους ως 15 ετών και με εμβόλιο πολιομυελίτιδας, σε πληθυσμούς με προέλευση χώρες με συνεχιζόμενη δραστηριότητα της νόσου, όπως το Αφγανιστάν, το Πακιστάν, η Νιγηρία και η Σομαλία. Θεσμοθετημένες νομικά οδηγίες υπάρχουν στην Ελλάδα για τους μετανάστες οι οποίοι αιτούνται άδεια παραμονής. (Κέντρο ελέγχου και πρόληψης νοσημάτων 2015 :4)

2.4 Δαπάνες Νοσοκομείου Σάμου για το Προσφυγικό-Μεταναστευτικό

Σύμφωνα με το υπ' αριθμό πρωτοκόλλου 1806- 26/8/2015 έγγραφο του Υπουργείου Υγείας το ελληνικό κράτος είναι υποχρεωμένο να παρέχει δωρεάν ιατροφαρμακευτική περίθαλψη σε άτομα τα οποία έχουν εισέλθει παράνομα στη χώρα και έχουν καταγραφεί από τις αρμόδιες υπηρεσίες στους χώρους συγκέντρωσης.

Το έτος 2014 ο αριθμός των μεταναστών/προσφύγων που έφταναν στη Σάμο παρουσίαζε συνεχή ροή αλλά ήταν μικρός σε πλήθος ατόμων (περίπου 3000- 3500 άτομα, έφτασαν στο νησί). Αυτός ο πληθυσμός παρέμενε στο Κέντρο Κράτησης για ένα διάστημα περίπου σαράντα ημερών, μέχρι να ολοκληρωθούν οι διαδικασίες καταγραφής και να αποχωρήσουν προς την ηπειρωτική Ελλάδα. Στο Κέντρο Κράτησης υπήρχαν οργανωμένες ιατρικές και νοσηλευτικές υπηρεσίες, αλλά χρειάστηκε να νοσηλευτούν στο νοσοκομείο Σάμου συνολικά 121 άτομα. Ανάλογα με την κατηγορία της

πάθησης του ασθενούς και τη διάγνωση εισαγωγής του καθενός, σύμφωνα με τον κατάλογο του ΚΕΝ (Κλειστό Ενοποιημένο Νοσήλιο), όπου η τιμολόγηση βασίζεται σε έναν κωδικό στον οποίο **αντιστοιχεί ένα προκαθορισμένο ποσό για όλα τα νοσοκομεία** δαπανήθηκαν για την περίθαλψή τους 53.676,55 €. Επίσης 49 άτομα χρειάστηκαν φαρμακευτική αγωγή χωρίς να χρειαστεί να νοσηλευτούν αξίας 886,38 €. Στο ΤΕΠ (Τμήμα Επειγόντων Περιστατικών), δεν έχουν καταγραφεί περιστατικά, όχι γιατί δεν προσήλθαν ασθενείς, αλλά γιατί υπήρχε αδυναμία διοικητικής υποστήριξης από το Νοσοκομείο, όλο το 24ωρο. Ενώ στα ΤΕΙ (Τακτικά Εξωτερικά Ιατρεία) προσήλθαν στο σύνολο 7 άτομα και κόστισαν στο σύνολο 414,67 € για αξονικές τομογραφίες αιματολογικές εξετάσεις ακτινογραφίες κτλ. Θα πρέπει να τονίσουμε ότι εκείνη τη χρονιά το μεταναστευτικό δεν είχε ακόμα πάρει μεγάλες διαστάσεις και οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Μ.Κ.Ο) δεν είχαν κάνει την εμφάνισή τους στο νησί. (Οικονομική Υπηρεσία Νοσοκομείου Σάμου)

Το έτος 2015, μια χρονιά με μεγάλη αύξηση ροών προσφύγων και μεταναστών από την γειτονική Τουρκία χρειάστηκε να νοσηλευτούν στο νοσοκομείο Σάμου 164 άτομα 35% περισσότερα άτομα απ' ό τι το 2014 και το ύψος της νοσηλείας έφτασε τα 110.127,62 € αύξηση 105 % σε σχέση με το 2014. Παρόλο που η αύξηση αυτή είναι δυσανάλογη, πρέπει να διευκρινιστεί ότι το κόστος νοσηλείας διαφέρει σε κάθε κλινική, σύμφωνα με το ΚΕΝ, για παράδειγμα στη Μονάδα Εντατικής Θεραπείας νοσηλεύτηκαν αρκετά άτομα, θύματα ναυαγίων όπου εκεί το κόστος νοσηλείας είναι αυξημένο σε σχέση με τις υπόλοιπες κλινικές, έτσι αυξάνεται κατά πολύ και το συνολικό κόστος. Επίσης αξίζει να σημειωθεί ότι ο μέσος όρος ημερών που έμεναν οι πρόσφυγες- μετανάστες στο νησί δε ξεπερνούσε τις τρεις μέρες πράγμα που σημαίνει ότι ο πληθυσμός άλλαζε και τα περιστατικά που έφταναν στο Νοσοκομείο ήταν διαφορετικά, σε αντίθεση με το 2016 που μιλάμε πλέον για ένα μόνιμο πληθυσμό, όπως θα δούμε παρακάτω. Από τον Ιούλιο του 2015 οι Μ.Κ.Ο είχαν έντονη δράση στην παροχή πρώτων βοηθειών και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης στο νησί. Παρόλα αυτά, το ΤΕΠ δέχτηκε 392 άτομα με κόστος νοσηλείας 10.776,78€, ενώ το ΤΕΙ επισκέφθηκαν 132 άτομα με κόστος 1.336,77 €.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2015 η Μονάδα Τεχνικού Νεφρού εξυπηρέτησε 3 άτομα με κόστος 640,57€ (Προϋπολογισμός Νοσοκομείου Σάμου 2015)

Τέλος, για το 2016 (και έως 14/8/2016) νοσηλεύτηκαν στο νοσοκομείο 160 άτομα με κόστος 77.475,60 €. Τα ΤΕΙ έχουν δεχτεί 229 άτομα και έχουν κοστίσει 5.327,44€, ενώ το ΤΕΠ έχει δεχτεί 326 άτομα με κόστος 12.352,46 €. Η μονάδα Τεχνητού νεφρού εξυπηρέτησε 3 άτομα με συνολικό κόστος 770,70 €. Προμηθεύτηκαν φάρμακα από το φαρμακείο του νοσοκομείου 62 άτομα, φάρμακα τα οποία συνταγογράφησε ο ιατρός είτε κατά το εξιτηριό τους, είτε μετά την επίσκεψή τους στα ΤΕΠ ή ΤΕΙ η αξία των οποίων έφτασε έως τις 14/08 τα 687,44 €.

Να σημειωθεί ότι στο νησί οι πρόσφυγες έχουν πλέον μόνιμη παραμονή, μετά το κλείσιμο της βαλκανικής οδού, και οι περισσότεροι επικαλούνται ένα πρόβλημα υγείας που θα αποτελέσει την αφορμή για να φύγουν από το νησί. Έτσι παρατηρούμε μεγάλη αύξηση στην επισκεψιμότητα στα ΤΕΠ ή ΤΕΙ, από ένα μόνιμο πλέον πληθυσμό των 1300 ατόμων που διαμένει στο Κέντρο Πρώτης Ταυτοποίησης Μεταναστών Σάμου και σε διάφορες δομές φιλοξενίας ανηλίκων και ενηλίκων που λειτουργούν από κάποιες ΜΚΟ οι οποίες αναπτύσσουν δράση στο νησί.
(Οικονομική Υπηρεσία Νοσοκομείου Σάμου)

Στο κεφάλαιο αυτό είδαμε πώς αντιμετωπίζονται οι μαζικές ροές προσφύγων και μεταναστών στον ελλαδικό χώρο, τις προσπάθειες που γίνονται τόσο κεντρικά όσο και περιφερειακά απ διάφορες υπηρεσίες του ελληνικού κράτους για να κάνουν τη διαμονή τους σε αυτό όσο πιο ανθρώπινη γίνεται, τι ιατροφαρμακευτική περίθαλψη τους παρέχεται, με ποιον τρόπο αλλά έπειτα και από ποιες εξετάσεις και τέλος το κόστος που έχει ένα από τα μεγαλύτερα νοσοκομεία του ανατολικού Αιγαίου στην παροχή ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και όχι μόνο των μεταναστών.

Κεφάλαιο 3

Δημόσια Διοίκηση, Περιφερειακή και Τοπική Αυτοδιοίκηση και μετανάστες. Οι επιπτώσεις στον τουρισμό

3.1 Εισαγωγή

Στο τρίτο κεφάλαιο της παρούσης εργασίας αναλύονται οι επιπτώσεις που υπάρχουν στο ανατολικό Αιγαίο εξ αιτίας του μεταναστευτικού και πως αυτό επηρεάζει συγκεκριμένους φορείς τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα.

Έτσι εξετάζουμε τον τρόπο με τον οποίο ενεργοποιείται ο κρατικός μηχανισμός, είτε λέγεται Δημόσια Διοίκηση, είτε λέγεται Περιφερειακή ή Τοπική Αυτοδιοίκηση. Επίσης αναλύονται και οι συνέπειες που παρατηρήθηκαν τους πρώτους καλοκαιρινούς μήνες του 2016 στην τουριστική οικονομία.

3.2 Δημόσια Διοίκηση, Περιφερειακή Διοίκηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση

Η εισροή του ιδιαίτερα μεγάλου αριθμού προσφύγων και μεταναστών κατά το 2015 και το χειμώνα του 2016 στα νησιά του Αιγαίου επηρέασε και επιβάρυνε άμεσα τόσο τη Δημόσια διοίκηση όσο και την Περιφερειακή και Τοπική Αυτοδιοίκηση μέσα από δύο διαστάσεις, (α) τις πρωτοβουλίες, δράσεις, παροχές και διαδικασίες για την αντιμετώπιση του πρωτόγνωρου φαινομένου με χαρακτηριστικά έκτακτης ανάγκης και ανθρωπιστικής κρίσης και (β) τα προβλήματα στις υποδομές και ζημιές από τα ζητήματα που προέκυψαν λόγω αδυναμιών αντιμετώπισης των μεγάλων ροών. Στα νησιά όπου οι ροές ήταν πολύ μεγάλες για τις υπάρχουσες υποδομές και τις δυνατότητες αντιμετώπισης του φαινομένου τα ζητήματα αυτά γιγαντώθηκαν. Συγκεκριμένα, στην αντιμετώπιση των μεταναστευτικών

ροών εμπλέκονται τόσο οι υπηρεσίες των Περιφερειών και των Δήμων, όσο και υπηρεσίες της Κεντρικής Διοίκησης όπως το Λιμενικό Σώμα, η Ελληνική Ακτοφυλακή, η Ελληνική Αστυνομία, η Πυροσβεστική, τα νοσοκομεία και οι δομές του δικτύου υγείας, δομές του Ελληνικού Στρατού και εθελοντικές οργανώσεις.

Οι πρωτοβουλίες, δράσεις, παροχές, νέες υποδομές και διαδικασίες αντιμετώπισης του φαινομένου είναι δυνατόν να κωδικοποιηθούν ως εξής:

(α) Ο εντοπισμός και η διάσωση των παράτυπα εισερχόμενων αλλοδαπών από το Λιμενικό Σώμα όταν πρόκειται για εντοπισμό και διάσωση στη θάλασσα, ή από την Πυροσβεστική και τις εθελοντικές οργανώσεις όταν αυτοί έχουν αποβιβαστεί σε δύσβατες παραλίες ή βραχώδεις και απότομες περιοχές των νησιών.

(β) Η δημιουργία και υποστήριξη, μέσω σχετικών παροχών και συνδέσεων σε δίκτυα, νέων χώρων υποδοχής και φιλοξενίας.

(γ) Η καταγραφή και ταυτοποίηση των παράτυπα εισελθόντων αλλοδαπών από την Ελληνική Αστυνομία, αλλά και η διασφάλιση της δημόσιας τάξης.

(δ) Η παροχή υπηρεσιών υγείας από τα νοσοκομεία, τις πρωτοβάθμιες υγειονομικές δομές, αλλά και από εθελοντικές οργανώσεις, ώστε να αντιμετωπιστούν να προβλήματα υγείας των προσφύγων και μεταναστών.

(ε) Η κατασκευή απ το μηχανικό σώμα του στρατού, αλλά και από διάφορες ΜΚΟ κατάλληλων σημείων hot spot σε σύντομο χρονικό διάστημα για να φιλοξενηθεί ο μεγάλος αριθμός προσφύγων και μεταναστών σε ικανοποιητικές συνθήκες διαβίωσης⁷

(στ) Η παροχή ειδών πρώτης ανάγκης (σίτιση, ιματισμός, είδη υγιεινής, επιμέρους διαμόρφωση των συνθηκών διαβίωσης στις προσωρινές / ανοικτές υποδομές διαμονής (χημικές τουαλέτες, κάδοι απορριμμάτων, κ.ά.) τόσο απ τις υπηρεσίες του εκάστοτε δήμου όσο και από τις ΜΚΟ και τις φιλανθρωπικές οργανώσεις.

---

⁷ Την πρόοδο των έργων των hot spot είχε αναλάβει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή που μερίμνησε για την Υλοποίηση του Ευρωπαϊκού προγράμματος δράσης για την μετανάστευση

(ζ) Η παροχή ευρείας κλίμακας υπηρεσιών από τις υπηρεσίες, το διοικητικό και τεχνικό προσωπικό των Δήμων και των Περιφερειών (καθαριότητα, ύδρευση, αποχέτευση, συντήρηση υποδομών, κ.ά.)

(η) Η μεταφορά των προσφύγων και μεταναστών τόσο στο εσωτερικό των νησιών, όσο και στην ηπειρωτική Ελλάδα.

Πρόκειται για δράσεις και παροχές με πολύ υψηλές διοικητικές και οργανωτικές απαιτήσεις λόγω της τεράστιας έντασής τους συγκριτικά με τις τοπικές κοινωνίες και υποδομές αλλά και με υψηλό δημοσιονομικό κόστος, καθώς αυξάνονται: οι δαπάνες για διαμόρφωση των νέων υποδομών υποδοχής και φιλοξενίας, οι δαπάνες για τις βασικές παροχές φιλοξενίας και διαβίωσης (σίτιση, ύδρευση, κ.ά.), οι δαπάνες για προκατασκευασμένους μεταφερόμενους οικίσκους, οι δαπάνες για συντήρηση των υποδομών, οι δαπάνες για απόκτηση ειδών πρώτης ανάγκης, οι δαπάνες για την καθαριότητα και διαμόρφωση συνθηκών υγιεινής, οι δαπάνες για την υπερωριακή απασχόληση των εργαζομένων σε όλες τις προαναφερθείσες δομές, οι δαπάνες για τη μετακίνηση και διάθεση των δημοσίων υπαλλήλων για την αντιμετώπιση του φαινομένου (ιατρών, αστυνομικών, λιμενικών, λοιπών δημοσίων υπαλλήλων, κ.ά.), οι δαπάνες για το υψηλό λειτουργικό κόστος όλων των προαναφερθεισών δραστηριοτήτων, οι δαπάνες μεταφοράς στο εσωτερικό των νησιών δηλαδή από τα σημεία εισόδου (ακτογραμμή) στα σημεία συγκέντρωσης, οι δαπάνες για τη μεταφορά προς την ηπειρωτική χώρα μέσω της ναύλωσης πλοίων, οι δαπάνες για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και νοσηλεία, οι δαπάνες για την ενίσχυση των απόρων (ακτοπλοϊκά εισιτήρια, κ.ά.), ενώ μειώνονται τα έσοδα από δημοτικά τέλη (τέλος κατάληψης κοινόχρηστων χώρων, τέλος εκδιδόμενων λογαριασμών, κ.ά.). . (Υπουργείο Οικονομίας, 2015: 5-6)

Σύμφωνα με ορισμένα ενδεικτικά στοιχεία που απέστειλαν οι παρακάτω αρμόδιοι τοπικοί φορείς, ώστε να υπάρχει μία πρώτη αίσθηση των μεγεθών χωρίς να αποτελούν τελικές εκτιμήσεις στο τέλος του 2015 είχαμε: το συνολικό κόστος διαχείρισης των ροών προσφύγων και μεταναστών στην Περιφερειακή Ενότητα Χίου εκτιμάται στα 1.440.000 εκ των οποίων τα 260.000 ευρώ σπαταλήθηκαν για τη δημιουργία καταυλισμού και για τα λειτουργικά κόστη της διαχείρισης του φαινομένου υπολογίζονται

στα 260.000 ευρώ. Το λειτουργικό κόστος του Δήμου Κω για την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού (αμοιβές εποχικού προσωπικού, καύσιμα, καθαριότητα, υπερωρίες, κ.ά.) εκτιμάται στα 300.000 ευρώ. Για δαπάνες που αφορούν ύδρευση αποχέτευση, καθαριότητα σίτιση ο Δήμος Σάμου χρειάστηκε 193.000 ευρώ, ενώ το λειτουργικό κόστος του Δήμου Λέσβου για τη φιλοξενία των προσφύγων- μεταναστών εκτιμήθηκε στις 947.000 ευρώ. Τέλος οι δαπάνες για δημιουργία προσωρινού χώρου υποδοχής προσφύγων και μεταναστών στο Δήμο Λέρου ανήλθαν στις 40.000 ευρώ, ενώ οι εγκριθείσες δαπάνες των Περιφερειών Νοτίου Αιγαίου και Βορείου Αιγαίου, από τη δημοσίευση του Ν. 4332/2015 μέχρι τον Οκτώβριο του 2015, για την αντιμετώπιση των άμεσων αναγκών ανέρχονται σε 100.000 και 120.000 ευρώ αντίστοιχα, χωρίς να συνυπολογίζονται (αρκετές) σχετικές με το φαινόμενο δαπάνες των εν λόγω Περιφερειών.⁸ (Υπουργείο Οικονομίας, 2015: 7)

Στο παραπάνω κόστος θα πρέπει να συνυπολογιστεί το κόστος συντήρησης και επισκευής των υποδομών και του εξοπλισμού που έχουν διατεθεί για την αντιμετώπιση του φαινομένου, αλλά και η αποκατάσταση των ζημιών. Ειδικότερα, οι υπηρεσίες των Δήμων και των Περιφερειών προχωρούν ή αναμένεται να προχωρήσουν σε αποκατάσταση, επισκευή και αντικατάσταση χώρων φιλοξενίας, αλλά και όλων των κοινόχρηστων χώρων των αστικών κέντρων και της ευρύτερης περιοχής, των δημοσίων υποδομών και των δικτύων νερού (ύδρευσης και αποχέτευσης), του μηχανολογικού εξοπλισμού που διατέθηκε και διατίθεται για τη ζωτικής σημασίας καθαριότητα της περιοχών, των ζημιών σε δημόσια κτίρια, των ζημιών σε επιμέρους δημοτικές υποδομές (φωτισμός, πλακόστρωση, πάρκα, κατασκηνώσεις, κολυμβητήρια, κ.ά.), των ζημιών στις υποδομές των προαναχωρησιακών κέντρων, των ζημιών στις υποδομές των λιμανιών, και τη δημιουργία νέων χώρων φιλοξενίας, ειδικά σε περίπτωση που το φαινόμενο συνεχιστεί όπως αναμένεται να γίνει απ το φθινόπωρο του 2016 και οι ροές

---

⁸ Τα προαναφερθέντα ποσά είναι αρχικά και ενδεικτικά, καθώς το συνολικό κόστος, άμεσο και έμμεσο, το οποίο θα προκύψει μετά από την καταγραφή των στοιχείων από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, αλλά και την ομαλοποίηση του φαινομένου, θα είναι πολλαπλάσιο

προς την υπόλοιπη Ευρώπη καταστούν δυσχερέστερες.⁹ Ειδικότερα, για το κόστος δημιουργίας νέων χώρων φιλοξενίας, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η εμπειρία από τη δημιουργία χώρου υποδοχής προσφύγων/μεταναστών στον Ελαιώνα, σύμφωνα με την οποία εκτιμάται ότι για τη δημιουργία ενός χώρου υποδοχής - φιλοξενίας 800-1.000 ατόμων, απαιτείται κατ' ελάχιστον ποσό ύψους 3,3 εκατ. ευρώ, ενώ θα πρέπει να συνυπολογισθεί το κόστος από τις ανάγκες που προκύπτουν σε διοικητικό, βοηθητικό, υποστηρικτικό προσωπικό (βλ. συνολική ευθύνη του χώρου, επιστάτες, καταγραφείς, υδραυλικοί, ηλεκτρολόγοι, φύλακες, μεταφραστές, διανομείς φαγητού, κοινωνικοί λειτουργοί, γιατρός, νοσηλεύτρια, αστυνομικοί) και οι οποίες ανέρχονται περίπου σε 50 άτομα σε 24ωρη βάση. (Υπουργείο οικονομίας, 2015: 7-8)

Γενικότερα, το υψηλό κόστος τόσο της διαχείρισης των ιδιαίτερα αυξημένων ροών προσφύγων και μεταναστών, όσο και της αποκατάστασης των ζημιών που έχουν προκύψει κατά τη διάρκεια της εν λόγω διαχείρισης θα είναι δυνατό να προσδιοριστεί με ακρίβεια όταν ολοκληρωθεί η αρχική καταγραφή από όλους τους εμπλεκόμενους διοικητικούς φορείς, αλλά και όταν ξεκινήσει η σταδιακή ομαλοποίηση του φαινομένου. Εκτός από τις δαπάνες πρέπει να υπολογίζουμε και την απώλεια εσόδων στους δημόσιους φορείς (δημοτικά τέλη, κ.ά.). Για παράδειγμα για το Δήμο Κω εκτιμάται ότι οι απώλειες προσέγγισαν τις 500.000 ευρώ, για το καλοκαίρι του 2015, ενώ η περιφέρεια Βορείου Αιγαίου εκτιμά ότι οι αντίστοιχες απώλειες σε Σάμο, Λέσβο, Χίο έφτασαν το καλοκαίρι του 2015 τις 270.000 ευρώ. Για την ίδια περίοδο το κόστος μεταφοράς των προσφύγων/μεταναστών προς την ηπειρωτική χώρα ανέρχονταν περίπου στα 35.000 ευρώ ημερησίως ανά πλοίο. (Υπουργείο οικονομίας, 2015: 8)

3.3 Επιπτώσεις στην Οικονομία/Τουρισμό το 2016

Παράλληλα με τη διοικητική διάσταση των επιπτώσεων, σημαντικές είναι και οι επιπτώσεις στην τοπική οικονομία, καθώς η μεγάλη έκταση του φαινομένου επηρεάζει, ως ένα βαθμό, την εύρυθμη λειτουργία της

---

⁹ Φυσικά δε πρέπει να ξεχνάμε και το εργατικό κόστος που βαρύνει τους Δήμους και τις Περιφέρειες για την συντήρηση και επισκευή των Υποδομών. Αξίζει να σημειωθεί ότι στο hot spot της Σάμου υπάρχει επί καθημερινής βάσεως ένας υδραυλικός του για επισκευές και συντήρηση.

οικονομικής δραστηριότητας και των εμπορικών συναλλαγών. Οι επιπτώσεις, βέβαια, στην οικονομική δραστηριότητα από το εν λόγω φαινόμενο καθίστανται ορατές στον τουριστικό κλάδο, ο οποίος αποτελεί για τα νησιά του Βορείου και Νοτίου Αιγαίου το βασικό συστατικό της τοπικής οικονομίας, τροφοδοτώντας και επηρεάζοντας και τους υπόλοιπους κλάδους. Σύμφωνα, συνεπώς, με τις αρχικές εκτιμήσεις των αρμόδιων φορέων, οι επιπτώσεις από τις ιδιαίτερα αυξημένες ροές προσφύγων και μεταναστών είναι σημαντικές στα νησιά που αποτελούν τους βασικούς προορισμούς αυτών των ροών και αντιμετωπίζουν και τα σημαντικότερα ζητήματα διαχείρισης, όπως η Κως, η Λέσβος, η Σάμος αλλά και η Χίος, καθώς, γενικότερα, η τουριστική δραστηριότητα το 2016 παρουσίασε σημαντική πτώση. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις των ξενοδοχειακών, τουριστικών, τοπικών και λοιπών εμπλεκόμενων φορέων, οι επιπτώσεις στην τουριστική δραστηριότητα στα συγκεκριμένα νησιά φαίνεται να είναι οι εξής:

Ακυρώσεις διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια και λοιπά καταλύματα: Για την περίπτωση της Κω οι εν λόγω ακυρώσεις ανέρχονταν στις 178.000 περίπου (120.000 από Tour Operators και 58.000 από μεμονωμένους πελάτες) το 2015 αριθμός που αντιστοιχεί σε αύξηση ακυρώσεων κατά 400% σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2014. Τα στοιχεία του 2016 δείχνουν μια μείωση της τάξης του 15-20 % σε σχέση με τις ακυρώσεις του 2015. Σημαντικές ακυρώσεις διανυκτερεύσεων καταγράφονται στη Λέρο που αγγίζουν το 30% για το 2016 σε σχέση με το 2015. Για την περιφέρεια Βορείου Αιγαίου τα πράγματα είναι ακόμα χειρότερα.

Πίνακας 3.1

Διανυκτερεύσεις Doryssa Seaside Resort Samos

Διαν/σεις	2015	2016
Απρίλιος	1873	0
Μάιος	16143	6912
Ιούνιος	21146	15892
Ιούλιος	24201	24213

Πηγή Doryssa Seaside Resort, Samos

Ο παραπάνω πίνακας μας δείχνει τη μείωση των διανυκτερεύσεων στη μεγαλύτερη τουριστική μονάδα του Βορείου Αιγαίου που βρίσκεται στη Σάμο για το έτος 2016 σε σχέση με το 2015

Βλέπουμε ότι εκτός του ότι μειώθηκαν οι διανυκτερεύσεις υπάρχει και συρρίκνωση της τουριστικής περιόδου που αποτυπώνεται στο ότι το τρέχον έτος και για το μήνα Απρίλιο το ξενοδοχείο δεν είχε ακόμα αρχίσει τη λειτουργία του και όπως μας γνωστοποίησε η διεύθυνση του ξενοδοχείου αυτό θα κλείσει τουλάχιστο κατά δυο βδομάδες νωρίτερα, συγκριτικά με την προηγούμενη τουριστική περίοδο. (Doryssa Seaside Resort, statistics σελ 8).

Γενικότερα η Σάμος σαν το νησί με τις περισσότερες αφίξεις στην περιφέρεια Βορείου Αιγαίου για το πρώτο εξάμηνο του 2016 είδε να μειώνεται ο αριθμός αφίξεων κατά 40 %. Τον Ιούλιο του ίδιου χρόνου η μείωση περιορίστηκε στο 16,3 %. Παρόλα αυτά και σύμφωνα με τα πρώτα στοιχεία ο Αύγουστος φαίνεται να κινείται στα περσινά επίπεδα. Η Μυτιλήνη έχει δεχτεί μείωση στον τουρισμό της που φτάνει το 70 % για το πρώτο εξάμηνο του 2016 ενώ για τον Ιούλιο του ίδιου χρόνου η μείωση έπεσε στο 62 %. Τα νούμερα αυτά είχαν ως αποτέλεσμα πολλά ξενοδοχεία και πανσιόν στην ανατολική πλευρά του νησιού να μην ανοίξουν καθόλου την καλοκαιρινή σεζόν του 2016. Η Χίος το νησί με τη μικρότερη τουριστική κίνηση είδε και αυτή με τη σειρά της να μειώνονται οι επισκέπτες της το πρώτο εξάμηνο του 2016 τουλάχιστο κατά 35-40 % σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2015 ενώ τον Ιούλιο του 2016 η πτώση περιορίστηκε στο 12% (Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων)

Απώλειες στον κύκλο εργασιών: Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η μείωση της μέσης κατά κεφαλήν δαπάνης ανά διανυκτέρευση. Στην περίπτωση της Κω(όπου η μείωση σε σχέση με το 2015 κυμαίνεται στο 16 %), εκτιμάται ότι οι εν λόγω απώλειες ξεπέρασαν τα 7 εκατ. Ευρώ μόνο το 2015, οι οποίες επέφεραν περαιτέρω συνέπειες στην ευρύτερη οικονομική δραστηριότητα, αύξηση της ανεργίας το 2016 μείωση κύκλου εργασιών σε επιχειρήσεις εστίασης και τουριστικές επιχειρήσεις κτλ ενώ και στη Σάμο μείωση στον τουρισμό κατά 40 % σημαίνει απώλειες τουλάχιστο 3 εκατ. Ευρώ μέχρι τον Ιούλιο του 2016. Αξίζει όμως να αναφερθεί ότι ενώ στη Σάμο και στην Κω εκτιμάται ότι η τελική ζημία θα κυμανθεί μεταξύ 16 έως

24 %, το νησί του Πυθαγόρα είναι αυτό που θα πληγεί περισσότερο. Αυτό το συμπέρασμα προκύπτει απ το γεγονός ότι στην Κω υπάρχουν δέκα έως δεκαπέντε μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες οι οποίες θα επωμιστούν αυτή τη μείωση. Αντίθετα στη Σάμο ο τουρισμός διαχέεται σε ολόκληρο το νησί μιας και δεν υπάρχουν μεγάλες τουριστικές μονάδες συγκριτικά με την Κω. Οπότε αυτό το ποσοστό του 20 % που θα χαθεί την τρέχουσα τουριστική περίοδο μοιράζεται στο σύνολο της κοινωνίας με αποτέλεσμα να λειτουργεί πολλαπλασιαστικά. Οπότε αυτό το 20 % θα το επωμιστεί ολόκληρο το κοινωνικό σύνολο μιας και θα μειωθεί ο τζίρος που προέρχεται απ τον τουρισμό.¹⁰ (Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου Γενική Δ/ση Τουρισμού αποτελέσματα στατιστικής ανάλυσης 2016 σελ 5)

Μειωμένος ρυθμός κρατήσεων για την τρέχουσα περίοδο και προκρατήσεων για το 2017: Στην περίπτωση της Κω, ο εν λόγω ρυθμός κρατήσεων εμφανίστηκε μειωμένος το 2015 από 40% έως 58% σε σχέση με το 2014, ενώ ο ρυθμός προκρατήσεων παρουσίασε μείωση της τάξης του 60%, κυρίως από την αγορά της Μ. Βρετανίας (1.650 ακυρώσεις έως τα τέλη Αυγούστου 2015) σε σχέση με την περίοδο του 2014. Στο βόρειο Αιγαίο οι προκρατήσεις για το 2017 έχουν μειωθεί κατά 60 % σε σχέση με το 2014, ενώ οι Ιταλοί και οι Πολωνοί ακύρωσαν τελείως τις κρατήσεις τους στο νησί της Σάμου για το καλοκαίρι τόσο του 2016 όσο και του 2017. (Υπουργείο Οικονομίας, 2015: 9)

Ακυρώσεις πτήσεων από το εξωτερικό: Στην περίπτωση της Κω παρατηρούνται συνεχείς ακυρώσεις πτήσεων από προορισμούς, όπως η Ιταλία και το Ισραήλ, ενώ αντίστοιχη είναι και η εικόνα στην περίπτωση της Λέσβου. Στη Σάμο φέτος δεν προτίμησαν το νησί καθόλου τουρίστες απ την Ιταλία και την Πολωνία οι οποίοι μάλιστα ακύρωσαν συμφωνίες και συμβόλαια δεκαετιών. Με βάση τα στοιχεία του συνδέσμου ελληνικών τουριστικών επιχειρήσεων οι αφίξεις στα αεροδρόμια του ανατολικού Αιγαίου το πρώτο εξάμηνο του 2016 σε σχέση με το αντίστοιχο εξάμηνο του 2015 διαμορφώθηκαν ως εξής:

---

¹⁰ Αντίστοιχα σε μια καλή χρονιά για τον τουρισμό στη Σάμο το κέρδος που προκύπτει απ την αύξηση του τζίρου λειτουργεί πολλαπλασιαστικά για σύνολο του πληθυσμού στο νησί

Πίνακας 3.2

Διεθνείς αφίξεις στα Αεροδρόμια

2016	Κως	Σάμος	Μυτιλήνη
Ιανουάριος	0	0	0
Φεβρουάριος	0	0	113
Μάρτιος	266	0	159
Απρίλιος	13.737	825	1.150
Μάιος	100.866	8.835	4.228
Ιούνιος	144.460	16.068	4.972
Ιούλιος	-	-	-
Αύγουστος	-	-	-
Σεπτέμβριος	-	-	-
Οκτώβριος	-	-	-
Νοέμβριος	-	-	-
Δεκέμβριος	-	-	-
Σύνολο	259.329	25.728	10.622
2015	Κως	Σάμος	Μυτιλήνη
Ιανουάριος	0	0	0
Φεβρουάριος	0	0	0
Μάρτιος	911	0	0
Απρίλιος	17.299	1.420	1.922
Μάιος	128.753	14.832	11.919
Ιούνιος	169.089	25.924	14.951
Ιούλιος	221.746	29.305	18.373
Αύγουστος	222.056	30.975	16.586
Σεπτέμβριος	156.238	22.438	10.626
Οκτώβριος	54.516	1.936	1.088
Σύνολο	970.662	126.830	75.475
Τρέχον έτος	316.052	42.176	28.792
% Μεταβολή	Κως	Σάμος	Μυτιλήνη
Ιανουάριος			
Φεβρουάριος			
Μάρτιος	-70,80%		
Απρίλιος	-20,60%	-41,90%	-40,20%
Μάιος	-21,70%	-40,40%	-64,50%
Ιούνιος	-14,60%	-38,00%	-66,70%
Τρέχον έτος	-17,90%	-39,00%	-63,10%

Πηγή ΣΕΤΕ

Όπως προκύπτει από το πρώτο εξάμηνο του 2016 τη μεγαλύτερη μεταβολή (προς τα κάτω) στις αφίξεις διεθνών πτήσεων είχε η Λέσβος με

τη μείωση να φτάνει έως και 66,7 % τον Ιούνιο του 2016 σε σχέση με τον Ιούνιο του 2015. Γενικότερα Σάμος και Μυτιλήνη βλέπουν να μειώνεται η τουριστική τους δραστηριότητα το λιγότερο κατά 40 % το πρώτο εξάμηνο του 2016. Στην Κω η μεγαλύτερη μεταβολή εμφανίστηκε το Μάιο και ήταν της τάξης του 21,7 %.

Εστιάζοντας στις ευρύτερες επιπτώσεις στην οικονομία, η επιβράδυνση της τουριστικής δραστηριότητας στα συγκεκριμένα νησιά έχει αντίστοιχες αρνητικές επιπτώσεις στην ευρύτερη οικονομική δραστηριότητα και στους κλάδους που σχετίζονται με την τουριστική κίνηση, όπως η εστίαση. Έτσι, ενδεικτικά για την περίπτωση της Κω, εκτιμάται από τους τοπικούς φορείς, ότι οι επιχειρήσεις υγειονομικού ενδιαφέροντος στην παραλιακή ζώνη της πόλης παρουσιάζουν μείωση του κύκλου εργασιών τους κατά περίπου 30%, ενώ αντιστοίχου επιπέδου συρρίκνωση εκτιμάται και στον κύκλο εργασιών των ξενοδοχείων της Λέσβου κατά 60 % πάντα σύμφωνα με τα πρώτα στοιχεία και εκτιμήσεις των φορέων του κλάδου.

Η διαφαινόμενη μείωση του αριθμού των αφίξεων και διανυκτερεύσεων τους υπόλοιπους μήνες του 2016 θα έχει σημαντική επίπτωση στο σύνολο της οικονομίας, η οποία δεν περιορίζεται στη μη γενομένη τουριστική δαπάνη (590 ευρώ κατά κεφαλή και 70 ευρώ ανά διανυκτέρευση αντίστοιχα σύμφωνα με στοιχεία του ΣΕΤΕ). Το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ) εκτιμά τον πολλαπλασιαστή τουριστικής δαπάνης σε 2,2, ενώ το Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ) σε 2,65. Επομένως, η συνολική απώλεια για την εθνική οικονομία για κάθε μία μη πραγματοποιηθείσα διανυκτέρευση ανέρχεται σε 154 ευρώ ή 185,5 ευρώ, ανάλογα με τον πολλαπλασιαστή που χρησιμοποιείται. Έτσι, εάν υποθέσουμε ένα μέσο πολλαπλασιαστή ίσον με 2,5, οι συνολικές απώλειες στην οικονομία της Κω (από τις προαναφερθείσες απώλειες 7 εκ. ευρώ) μπορούν να φτάσουν και τα 18 εκατ. ευρώ. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι για το σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας, λόγω των ιδιαιτεροτήτων των προσφυγικών ροών από τη Συρία, εκτιμάται πως έχει αυξηθεί η παραοικονομία και τα φαινόμενα αισχροκέρδειας, χωρίς, όμως, να μπορεί να προσδιοριστεί προς το παρόν το μέγεθος. (Υπουργείο Οικονομίας, 2015:11)

Αφίξεις επιβατών Charters για τα έτη 2015/2016 στο Βόρειο Αιγαίο.

Ενδιαφέροντα συμπεράσματα μπορούν να προκύψουν αν συγκρίνουμε τους επισκέπτες από το εξωτερικό με πτήσεις charters για τα έτη 2015 και 2016. Συγκεκριμένα για το νησί της Λέσβου έχουμε

Πίνακας 3.3
Αριθμός τουριστών Λέσβος

ΛΕΣΒΟΣ			
	2015	2016	ΜΕΤΑΒΟΛΗ %
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	1881	862	-54,17
ΜΑΪΟΣ	12043	4217	-64,98
ΙΟΥΝΙΟΣ	15026	4825	-67,89
ΙΟΥΛΙΟΣ	18373	5328	-71,1

Πηγή :Π.Β Αιγαίου

Η μεταβολή όπως βλέπουμε είναι πολύ μεγάλη. Όμως οφείλουμε να τονίσουμε ότι η Λέσβος είναι το τρίτο μεγαλύτερο νησί του Αιγαίου με πληθυσμό 86.436 (2011) και η οικονομία της δεν στηρίζεται ως επί το πλείστον στον τουρισμό. Η απώλεια στην χειρότερη περίπτωση της 13 χιλιάδων τουριστών περίπου ουσιαστικά ισοδυναμεί με το 1/6,5 του πληθυσμού της. Η οικονομία της αν και δέχεται ισχυρό πλήγμα αντέχει αυτή την απώλεια. (Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου Γενική Δ/ση Τουρισμού 2016 σελ 7)

Για το νησί της Χίου έχουμε

Πίνακας 3.4
Αριθμός τουριστών Χίου

ΧΙΟΣ			
	2015	2016	ΜΕΤΑΒΟΛΗ %
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	214	68	-68,22
ΜΑΪΟΣ	783	201	-74,33
ΙΟΥΝΙΟΣ	1392	428	-69,25
ΙΟΥΛΙΟΣ	1887	535	-71,64

Πηγή :Π.Β Αιγαίου

Και μόνο από τον αριθμό των τουριστών που επισκέπτονται τη Χίο καταλαβαίνουμε ότι στο δεύτερο σε πληθυσμό νησί στο Βόρειο Αιγαίο (51320 κάτοικοι, 2011) δεν αποτελεί σημαντικό πρόβλημα η μείωση των επισκεπτών και ας ξεπερνάει σε ποσοστό το 70%. Η Χίος είναι νησί το οποίο δεν έχει ακόμα αξιοποιηθεί τουριστικά στο maximum και η οικονομία

του νησιού δεν στηρίζεται στον τουρισμό. (Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου Γενική Δ/ση Τουρισμού 2016 σελ 9)

Για τη Σάμο έχουμε

Πίνακας 3.5
Αριθμός τουριστών Σάμου

ΣΑΜΟΣ	2015	2016	ΜΕΤΑΒΟΛΗ %
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	1230	825	-33
ΜΑΪΟΣ	14836	8835	-41
ΙΟΥΝΙΟΣ	25298	15788	-38
ΙΟΥΛΙΟΣ	29312	24540	-17

Πηγή :Π.Β Αιγαίου

Τα ποσοστά της Σάμου σαφώς είναι καλύτερα απ τα αντίστοιχα των άλλων δύο νησιών αλλά αν κοιτάξουμε αυστηρά και μόνο την απώλεια απολύτως αριθμητικά θα δούμε ότι το νησί του Πυθαγόρα έχει δεχτεί το ισχυρότερο πλήγμα στο Βόρειο Αιγαίο και αυτό γιατί έχει χάσει το μεγαλύτερο αριθμό επισκεπτών από ό,τι τα άλλα δύο νησιά. Η Σάμος διπλασιάζεται σχεδόν μόνο από τον τουρισμό από τα charters κάθε καλοκαίρι και μια μείωση αυτού του τουρισμού της τάξης του 20 % καταλαβαίνουμε πόσο μεγάλο πρόβλημα είναι για το νησί που παράγει πάνω απ το 70 % του ΑΕΠ του απ τον τουρισμό. (Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου Γενική Δ/ση Τουρισμού 2016 σελ 9)

Όπως γίνεται εύκολα αντιληπτό, είναι πολύ σημαντικό να υπάρξει σταθερότητα και ομαλότητα στην περιοχή για να επανέλθουν όλα στους κανονικούς τους ρυθμούς. Βέβαια ως αυτή τη στιγμή αυτό δε μπορεί να επιτευχθεί αφού άνοιξε και πάλι η στρόφιγγα των μεταναστευτικών ροών με τον Ταγίπ Ερντογάν να κάνει πλέον πράξη την απειλή του ότι εάν η Ε.Ε. δεν καταργήσει τη Βίζα για τους Τούρκους πολίτες τότε η συμφωνία θα ακυρωθεί στην πράξη. Η μπάλα φαίνεται πλέον ότι είναι στο γήπεδο της Τουρκίας, μιας και μοιάζει ο απόλυτος ρυθμιστής της κατάστασης παρά την παρουσία του NATO και σκαφών της Frontex στην οριογραμμή μεταξύ Χίου και Τσεσμέ. Αυτό άλλωστε αποτυπώνουν και οι αφίξεις των μεταναστών από τις αρχές Αυγούστου 2016, καθώς ξεπέρασαν τους 1500 τον Ιούλιο και τον Αύγουστο στο Βόρειο Αιγαίο. Κάθε μέρα φθάνουν από

80 περίπου άτομα σε Λέσβο και Χίο και 50 περίπου στη Σάμο, ενώ με βάση την κινητικότητα που παρατηρείται απέναντι, ήδη κάποιοι μιλούν για αύξηση με γεωμετρική πρόοδο. Αυτή τη στιγμή, με βάση τα επίσημα στοιχεία του Συντονιστικού Οργάνου Διαχείρισης της Προσφυγικής Κρίσης, στη Λέσβο βρίσκονται 4926, στη Χίο 3317, στη Σάμο 1002, στη Λέρο 673, στην Κω 895 άτομα. Όλα αυτά όταν ενώ το νησί της Λέσβου, σύμφωνα με το υπουργείο, μπορεί να φιλοξενηθούν 2200 πρόσφυγες και μετανάστες στο νησί της Χίου 1100 άτομα και στη Σάμο οι εγκαταστάσεις που υπάρχουν μπορούν να φιλοξενήσουν έως 500 άτομα.

Είδαμε στο κεφάλαιο αυτό πώς συμβάλλει τόσο η Κεντρική όσο και η Τοπική Αυτοδιοίκηση στο να αντιμετωπιστεί το προσφυγικό όσο πιο ομαλά γίνεται, αλλά και την τεράστια επιρροή του μεταναστευτικού στην πιο βαριά βιομηχανία της χώρας μας αυτή του τουρισμού.

Κεφάλαιο 4

Ισχύουσα μεταναστευτική πολιτική σε Ευρωπαϊκό επίπεδο

4.1 Εισαγωγή

Το τέταρτο κεφάλαιο της εργασίας αυτής, εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση το μεταναστευτικό ζήτημα εντός των τειχών της αλλά και τις ενέργειες που κάνει εκτός Ευρώπης, για την επίλυσή του

Αναλύονται οι κινήσεις που έχουν γίνει από πλευράς Ε.Ε για να αντιμετωπίσει το μεγάλο όγκο μεταναστών που δέχεται ακόμα και σήμερα, τη συμφωνία που επετεύχθη μεταξύ Ε.Ε και Τουρκίας την άνοιξη του 2016 αλλά και προτάσεις που μπορούν να βοηθήσουν την Γηραιά Ήπειρο να αντιμετωπίσει αυτό το ζήτημα όχι σαν πρόβλημα αλλά ως ευκαιρία.

4.2 Η Ευρωπαϊκή απάντηση στη Συριακή προσφυγική κρίση

Η άφιξη στην Ευρώπη μόνο μέσα στο 2015 περισσότερων από 1.000.000 προσφύγων-μεταναστών οι οποίοι ζήτησαν άσυλο είχε σαν αποτέλεσμα να φέρει τη Γηραιά Ήπειρο προ των ευθυνών της. Σαφώς οι τρέχουσες νομοθετικές ρυθμίσεις της Ε.Ε. δεν προέβλεπαν μια τόσο μεγάλη εισροή ανθρώπων σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα. Τον Οκτώβριο του 2013 η τραγωδία στη Lampedousa, όπου 350 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους στη θάλασσα, ώθησε τους ηγέτες της Ε.Ε. να αντιδράσουν, αλλά η αντίδραση ήταν αρκετά περιορισμένη. Η ομάδα δράσης της Μεσογείου που συστάθηκε πρότεινε 37 τρόπους για την αντιμετώπιση της εν εξελίξει ναυτιλιακής κρίσης, αλλά οι περισσότεροι από αυτούς τους τρόπους ήταν πολιτικοί και δυνητικά αποτελεσματικοί στο απώτερο μέλλον. Σε αντίθεση με τις άμεσες ενέργειες που έπρεπε να αναληφθούν, στράφηκε προς αποτροπή της εισόδου ή και εξασφάλιση της επιστροφής των παράνομων

αφίξεων. Αν και η ομάδα δράσης είχε προτείνει νόμιμους διαύλους για την είσοδο των προσφύγων και την επανεγκατάστασή τους, τα κράτη/μέλη της Ε.Ε. δεν έδειξαν καμία προθυμία να συζητήσουν την εφαρμογή. Αντ' αυτού, πρότειναν την ενίσχυση του ρόλου της Frontex στη Μεσόγειο και αυτό ήταν η πρώτη απόπειρα για να βελτιωθεί η δύσκολη κατάσταση που είχε δημιουργηθεί.

Η δεύτερη απόπειρα ήταν η επιχείρηση Triton. Η επιχείρηση αυτή, μια ευρωπαϊκή επιχείρηση για τη φύλαξη των θαλασσιών συνόρων, είχε ως σκοπό να βοηθάει όλα εκείνα τα πλοία που εκπέμπουν s.o.s στην Κεντρική και Νότια Μεσόγειο.

Μέχρι τότε, το ιταλικό πολεμικό ναυτικό είχε την πρωτοβουλία να εντοπίζει και να διασώζει μετανάστες που προσπαθούσαν να φτάσουν στην Ευρώπη από τη θάλασσα. Μάλιστα, μέσα σε ένα χρόνο εντόπισε και διέσωσε περισσότερους από 100.000 μετανάστες στα ανοιχτά της Μεσογείου. Στην πρωτοβουλία αυτή είχαν δώσει τον τίτλο «Mare Nostrum». Η Triton προσπάθησε να αντικαταστήσει τη Mare Nostrum και τελικά το επέτυχε, μετά όμως από μεγάλες εντάσεις. Αρχικά είχε ένα περιορισμένο γεωγραφικό πεδίο δράσης, και μόλις το Μάιο του 2016, μετά από μια σειρά επεισοδίων, επεκτάθηκε μέχρι τα ανοικτά των ακτών της Συκελίας. (Syrian refugees in Europe 2014, 14-16)

Η τρίτη προσπάθεια ήταν η ημερήσια διάταξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη μετανάστευση και το άσυλο. Η εκτεταμένη δημοσιότητα που αποδόθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, παρουσίαζε την Ε.Ε ως τον κύριο μοχλό στις προσπάθειες για την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης και του ασύλου. Η ατζέντα, όμως, για μια ακόμη φορά αντανάκλασε το χάσμα μεταξύ της Επιτροπής και των κρατών μελών. Στους φιλόδοξους στόχους της, προσπάθησε να προσεγγίσει τη μετανάστευση, το άσυλο, την εξωτερική πολιτική και την ασφάλεια, ως τέσσερις διασυνδεδεμένους άξονες. Αναγνώρισε ότι το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου, ήταν ανεπαρκές για να ασχοληθεί με το θέμα. Ωστόσο η νομοθέτηση ήταν διαφορετική από αυτά που εφαρμόζονταν στην πράξη και από το 2014 ήταν προφανές σε όλους ότι η Επιτροπή έχει δαπανήσει πολύ

χρόνο για την οικοδόμηση μιας εργαλειοθήκης για τη διαχείριση της μετανάστευσης και του ασύλου, ενώ λίγο χρόνο επιβλέποντας το πώς αυτή εφαρμόζεται και με ποιον τρόπο από τα κράτη μέλη. Ήταν επίσης ανεπαρκές μέτρο για την αντιμετώπιση της ροής από την Συρία ή για οποιοδήποτε σημαντικό όγκο των αφίξεων (Syrian refugees in Europe 2014, 18-19)

Εικόνα 4.1

Οι θαλάσσιες διαδρομές

Το τρέχον Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου, αποτελείται από τις αναθεωρημένες διαδικασίες ασύλου, τις συνθήκες υποδοχής και των οδηγιών αξιολόγησης, καθώς και τον κανονισμό του Δουβλίνου και του EURODAC, και επιδιώκει να σκιαγραφήσει τους τρόπους αποφάσεων περί ασύλου και διεθνούς προστασίας, υπό ποιες προϋποθέσεις χορηγούνται και ποίοι επεξεργάζονται τις αιτήσεις ασύλου.¹¹ Δεν είναι ένα σύστημα σχεδιασμένο για την αναδιανομή, την κατανομή των βαρών και της αλληλεγγύης, αλλά μάλλον έχει στόχο να εξασφαλίσει ότι τα κράτη μέλη της Ε.Ε αντιλαμβάνονται και εφαρμόζουν τα κριτήρια για την προστασία κατά παρόμοιο τρόπο. Είναι ένας μηχανισμός που έχει σχεδιαστεί για τη

¹¹ Ο στόχος του παρόντος κανονισμού είναι η δημιουργία ενός συστήματος σύγκρισης δακτυλικών αποτυπωμάτων των αιτούντων άσυλο και ορισμένων κατηγοριών παράνομων μεταναστών. Θα διευκολύνει την εφαρμογή του κανονισμού «Δουβλίνο II», ο οποίος παρέχει τη δυνατότητα προσδιορισμού της χώρας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) που είναι αρμόδια για την εξέταση μιας αίτησης ασύλου.

διαδικασία λήψης αποφάσεων και για ότι συμβαίνει κατά τη διάρκεια αυτής της διαδικασίας (π.χ. εγκαταστάσεις υποδοχής). (Migration policy Debates 2015, 11-15).

Παρ' όλα αυτά υπάρχει μια τέτοια επιλογή, σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές παροχής προσωρινής προστασίας σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων και μέτρα για τη δίκαιη κατανομή των βαρών μεταξύ κρατών μελών όσον αφορά την υποδοχή και την αντιμετώπιση των συνεπειών της υποδοχής αυτών των ατόμων μέσω της Κοινοτικής οδηγίας για την προσωρινή προστασία με αριθμό 2001/55/ΕΚ. Η οδηγία ενεργοποιείται σε περίπτωση μαζικής εισροής μεταναστευτικών ροών. Δίνει τη δυνατότητα να μεταφερθούν αφίξεις σε άλλες χώρες σε εθελοντική βάση. Η χώρα που αντιμετωπίζει τη μαζική εισροή υποβάλλει αίτηση για την ενεργοποίηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, της οδηγίας και ξεκινά τη διαδικασία για τον προσδιορισμό των κρατών μελών που θα λάβουν εθελοντικά έναν αριθμό αφίξεων¹². (Οδηγία 2001/55/ΕΚ, 2008 3-11) Πολύ γρήγορα και απότομα διαπιστώθηκε ότι ο εθελοντισμός των κρατών ήταν προβληματικός και αυτό ήταν σαφές στη συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 25 και 26 Ιουνίου 2015. Το Συμβούλιο, μετά από διαφωνίες και άρνηση από τα κράτη μέλη να αποδεχθούν υποχρεωτικές ποσοτώσεις συμφώνησε σε τρία σημεία:

- Μετεγκατάσταση / επανεγκατάσταση 160.000 ανθρώπων. Από αυτούς, 120.000 θα προέρχονταν από την Ελλάδα και την Ιταλία σε άλλα κράτη μέλη της Ε.Ε σε διάστημα δύο (2) ετών και άλλα 40.000 άτομα που θα προέρχονταν από τις γειτονικές χώρες της Συρίας. Το καθεστώς θα ισχύει μόνο για Συρίους και υπηκόους της Ερυθραίας που χρήζουν διεθνούς προστασίας και που έφτασαν στην Ιταλία ή στην Ελλάδα μετά τις 15 Απριλίου 2015 ή έφτασαν αφότου έχει ξεκινήσει ο μηχανισμός
- Επιστροφή στη χώρα τους των ατόμων που δεν έχουν κανένα νομικό δικαίωμα να εισέλθουν στην ΕΕ.

---

¹² Το πρόβλημα έγκειται στην «εθελοντική» πτυχή του μηχανισμού. Τα κράτη μέλη έχουν το δικαίωμα να απορρίψουν το αίτημα της χώρας που δέχεται τον μεγάλο όγκο μεταναστών και να μη δεχτούν να φιλοξενήσουν μετανάστες.

- Συνεργασία με τις χώρες προέλευσης και διέλευσης για να ενεργοποιήσουν την επιστροφή και τις περαιτέρω αρμοδιότητες της Frontex για να βοηθήσει στη διαδικασία.

Τα στοιχεία για τη μετεγκατάσταση /επανεγκατάσταση είναι ανησυχητικά χαμηλά και η διευκρίνιση ότι αυτό θα λάβει χώρα σε ένα διάστημα δύο ετών αποτελεί περαιτέρω απόδειξη της αδυναμίας της Ε.Ε να συμφωνήσει σε έναν ολοκληρωμένο, υποχρεωτικό μηχανισμό για να ανταποκριθεί γρήγορα στην κρίση. (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 22/15 2015, 1-4)

Αντίθετα, το «Φρούριο Ευρώπη» πήρε σάρκα και οστά αρκετά γρήγορα, καθώς τραγωδίες εκτυλίχθηκαν στην καρδιά της ηπειρωτικής Ευρώπης. Ενώ η ΠΓΔΜ είχε ακολουθήσει σε μεγάλο βαθμό μια πολιτική ανοιχτών θυρών, επιτρέποντας σε πρόσωπα που κατείχαν έγγραφα ταυτότητας να περνούν μέσα από τη χώρα και η Σερβία έχει δηλώσει δημοσίως ότι θα επιτρέψει τις αιτήσεις ασύλου, και έσπευσε να δημιουργήσει εγκαταστάσεις προσφύγων, η Ουγγαρία στάθηκε ακλόνητη σχετικά με την πολιτική της αποτροπής και άνοιξε το δρόμο για το «Φρούριο» στην Ευρώπη. (Europe /Mediterranean Migration Response 2015, :1)

Η ουγγρική απάντηση ήταν ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεδομένου ότι άνοιξε το δρόμο για ό,τι ακολούθησε. Η Ουγγαρία κατασκεύασε ένα φράχτη κατά μήκος των συνόρων της με τη Σερβία και αγωνίστηκε για να ολοκληρώσει την κατασκευή για να ανακόψει την άφιξη των προσφύγων. Ο πρωθυπουργός, Βίκτορ Ορμπάν, υποστήριξε, ότι δεν υπάρχει θεμελιώδες δικαίωμα σε μια καλύτερη ζωή και κάλεσε δημοσίως τους Σύριους να μην έρθουν στην Ουγγαρία.¹³ (<http://tvxs.gr/news/evropi-eop/prothyoyrgos-oyggarias-gia-prosfyges-den-yparxei-dikaioma-se-mia-kalyteri-zoi>) Ανάμεσα σε κραυγές απόγνωσης και διαπληκτισμούς, η Γερμανία, αρχικά, εξέφρασε την αληθινή αλληλεγγύη στους πρόσφυγες και προς τα νότια κράτη μέλη της Ε.Ε, αν και βραχύβια. Η χώρα είχε ήδη παραλάβει 45.000 πρόσφυγες στις αρχές το 2015, και κατέγραψε τον υψηλότερο αριθμό αιτήσεων ασύλου μεταξύ των βιομηχανοποιημένων εθνών. Η

---

¹³ Η χώρα αυτή έχει επιδοθεί σε μια μονομερή στάση όσον αφορά το χειρισμό της κρίσης, κινούμενη πολύ κοντά μερικές φορές στο να παραβιάσει το Ευρωπαϊκό και Διεθνές δίκαιο στην αντιμετώπιση των προσφύγων

Γερμανία αναμένεται να λάβει μεταξύ 800.000;έως 1.000.000 αιτούντων άσυλο, δηλαδή θα ξεπεράσει το 1 % του συνολικού πληθυσμού της. Γίνεται κατανοητό ότι δεν μπορεί να φέρει αυτό το βάρος μόνη της. (Migration policy Debates 2015, 4). Η πραγματικότητα είναι ότι η τρέχουσα κρίση αποκάλυψε τις πολιτιστικές, κοινωνικές και πολιτικές διαφορές στην Ένωση. Ενώ η ηγεσία της Γερμανίας σε αυτό το θέμα είναι ζωτικής σημασίας, η πολιτική της φαίνεται ασαφής. Η απόφαση της Γερμανίας να επαναφέρει τους συνοριακούς ελέγχους στις 13 Σεπτεμβρίου του 2015 σταμάτησε μια άνευ προηγουμένου εισροή. Σε θέση να μην μπορεί να αντιμετωπίσει τους αριθμούς (περίπου 22.000 έφτασαν μέσα σε 3 ημέρες), το σύστημα τεττώθηκε σε ένα οριακό σημείο. Παρά την αρχική προθυμία στην υποδοχή των προσφύγων, επανήλθε το γνωστό επιχείρημα ότι οι πρόσφυγες δεν μπορούν να διαλέξουν και να επιλέξουν πού θα υποβάλουν αίτηση για άσυλο. (Migration policy Debates 2015, 6,7).

Ο Πρόεδρος Juncker αποκάλυψε τη μυωπική προσέγγιση της Ε.Ε στην κρίση και επιβεβαίωσε ότι η Επιτροπή θα ζητήσει απ τις κυβερνήσεις να συμφωνήσουν σε μια δεσμευτική ανακατανομή των 160.000 προσφύγων που βρίσκονται στην Ιταλία, την Ελλάδα και την Ουγγαρία. Κάνοντας ένα σημαντικό βήμα παραπέρα κάλεσε για ένα μόνιμο μηχανισμό ευρωπαϊκής ακτοφυλακής και συνοριοφυλακής σε περιόδους κρίσης, που θα αστυνομεύσει τα εξωτερικά σύνορα της ζώνης κίνησης του Σένγκεν, νομικές λεωφόρους για τα άτομα που αναζητούν την ασφάλεια και τη δημιουργία ενός κοινού συστήματος ασύλου και υπαινίχθηκε επίσης την ανάγκη για μόνιμες ποσοτώσεις υποχρεωτικές για όλα τα κράτη μέλη.

Τα προτεινόμενα βήματα ήταν αναγκαία και σημαντικά. Αλλά ήταν επίσης απίθανο να συμφωνηθούν από τα κράτη μέλη και η έκτακτη συνεδρίαση των Υπουργών Εσωτερικών (9/11/2015) επιβεβαίωσε ακριβώς αυτό. Αντ' αυτού, οι υπουργοί ζήτησαν τη δημιουργία στρατοπέδων προσφύγων στην Ιταλία και την Ελλάδα, όπου οι πρόσφυγες υποβάλλονται σε επεξεργασία των αιτήσεων ασύλου. Εκείνοι που επιδέχονται προστασία θα μπορούσαν να επωφεληθούν από ένα μηχανισμό μετεγκατάστασης, αν και δεν είναι σαφές το μήκος και η διάρκεια της διαδικασίας. Οι Υπουργοί ζήτησαν επίσης την κράτηση των «παράνομων μεταναστών», των

απορριφθέντων αιτούντων άσυλο που δεν θα μπορούσαν να επιστραφούν, αλλά και δεν θα μεταφερθούν. (Migration policy Debates 2015, 9).

4.3 Συμφωνία Ε.Ε Τουρκίας

Ύστερα από έξι μήνες εντατικών διαβουλεύσεων με την Άγκυρα, η συμφωνία που τελικά επετεύχθη στις Βρυξέλλες στις 18/3/2016 είχε σα στόχο «αποτρεπτικό», στέλνοντας το μήνυμα στους πρόσφυγες και τους μετανάστες ότι οι παράνομες διελεύσεις από την Τουρκία προς την ΕΕ σταματούν άμεσα. Έτσι, απ τις 20 Μαρτίου, παρά τις πρακτικές δυσκολίες υλοποίησής της εφαρμόστηκαν τα 8 σημεία της συμφωνίας που υπόγραψαν οι 2 πλευρές. Συγκεκριμένα:

- 1) Όλοι οι νέοι παράτυποι μετανάστες που φθάνουν από την Τουρκία στα ελληνικά νησιά από αύριο 20 Μαρτίου και μετά, θα επιστρέφονται στην Τουρκία. Αυτό θα γίνει σε πλήρη συμφωνία με το ευρωπαϊκό και διεθνές δίκαιο, αποκλείοντας έτσι κάθε είδος συλλογικής απέλασης. Όλοι οι μετανάστες θα προστατεύονται σύμφωνα με τα σχετικά διεθνή πρότυπα και με σεβασμό στην αρχή της μη επαναπροώθησης. Η Ελλάδα και η Τουρκία πρέπει να προχωρήσουν στις αναγκαίες διμερείς συμφωνίες, ώστε να διασφαλίσουν τη γρήγορη εφαρμογή της συμφωνίας.
- 2)) Για κάθε Σύρο που θα επιστρέφεται από τα ελληνικά νησιά στην Τουρκία, άλλος Σύρος θα επανεγκαθίσταται από την Τουρκία στην Ε.Ε. Προτεραιότητα θα δίνεται σε μετανάστες που δεν έχουν προσπαθήσει να μπουν παράνομα ή δεν έχουν μπει στο παρελθόν παράνομα στην Ε.Ε. Σε περίπτωση που οι επιστροφές Σύρων προσφύγων φτάσουν τις 72.000 (δηλαδή τις θέσεις που έχουν προβλεφθεί για επανεγκατάσταση από την Τουρκία σε χώρες της Ε.Ε), θα σημαίνει ότι το μέτρο αυτό έχει αποτύχει και θα σταματήσει η εφαρμογή του. Εξάλλου, στα συμπεράσματα των «28» για τη συνολική ευρωπαϊκή στρατηγική αντιμετώπισης του Προσφυγικού, για να είναι δυνατή η επιστροφή αιτούντων άσυλο στην Τουρκία, η Ελλάδα θα πρέπει να την αναγνωρίσει ως ασφαλή τρίτη χώρα.
- 3) Αν σταματήσουν, ή τουλάχιστον μειωθούν σημαντικά οι παράνομες εισοδοι μεταξύ της Τουρκίας και της Ε.Ε, θα ενεργοποιηθεί το

Εθελοντικό Σχέδιο Ανθρωπιστικής Εισόδου (επανεγκατάσταση). Οι χώρες της Ε.Ε θα συνδράμουν σε εθελοντική βάση στο σχέδιο αυτό.

- 4) Όσον αφορά το θέμα της ενταξιακών διαπραγματεύσεων της Τουρκίας με την Ε.Ε, τελικά επετεύχθη συμβιβασμός που ικανοποιεί όλες τις πλευρές. Η Ε.Ε «επαναβεβαιώνει τη δέσμευσή της να επανενεργοποιήσει την ενταξιακή διαδικασία της Τουρκίας» και τονίζει ότι θα ανοίξει το κεφάλαιο 33 που είχε μπλοκάρει η Γαλλία για τον προϋπολογισμό, ως το τέλος Ιουνίου 2016.
- 5) Θα επιταχυνθεί η διαδικασία κατάργησης της βίζας για Τούρκους υπηκόους που ταξιδεύουν στην Ε.Ε το αργότερο μέχρι το τέλος του Ιουνίου του 2016.
- 6) Η Ε.Ε, σε συνεργασία με την Τουρκία, θα επιταχύνει την καταβολή της αρχικής χορήγησης των 3 δισεκατομμυρίων ευρώ για τους πρόσφυγες στην Τουρκία και θα διασφαλίσει χρηματοδότηση για άτομα που βρίσκονται υπό προσωρινή προστασία στην Τουρκία, πριν το τέλος Μαρτίου. Το ανώτατο όριο που μπορεί να δοθεί στην Τουρκία από την Ε.Ε για τους πρόσφυγες είναι άλλα 3 δισεκατομμύρια ευρώ, μέχρι το τέλος του 2018.
- 7) Η Τουρκία δεσμεύεται να λάβει όλα τα αναγκαία μέτρα για να εμποδίσει τη δημιουργία νέων θαλάσσιων ή χερσαίων μεταναστευτικών οδών από την Τουρκία στην Ε.Ε και θα συνεργαστεί με γειτονικές χώρες και την Ε.Ε για τον σκοπό αυτό.
- 8) Τέλος, η Ε.Ε και τα μέλη της θα συνεργαστούν με την Τουρκία σε κάθε κοινή προσπάθεια για τη βελτίωση των ανθρωπιστικών συνθηκών μέσα στη Συρία, η οποία θα επιτρέψει στον πληθυσμό της χώρας και στους πρόσφυγες να ζήσουν σε περιοχές που είναι περισσότερο ασφαλείς.
(http://www.ethnos.gr/politiki/arthro/symfonia_8_simeion_ee_tourkias-64348647/)

4.4 Προτάσεις για την ομαλοποίηση του Μεταναστευτικού μέσα στον ευρωπαϊκό χώρο

Η προσφυγική κρίση και οι ολοένα αυξανόμενες μεταναστευτικές ροές προς την Ευρώπη είναι ένα πρόβλημα που σείει συθέμελα την Ευρωπαϊκή Ένωση, με τους θεσμούς και τα κράτη μέλη της να αδυνατούν

ως σήμερα να αντιμετωπίσουν επιτυχώς την έλευση τόσων εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων στα εδάφη της. Δημόσια διοίκηση, κοινωνία, πολιτικό σύστημα και οικονομική ζωή αναστατώνονται σε κάθε ευρωπαϊκή χώρα που έχει βρεθεί στον δρόμο των προσφύγων οι οποίοι προσπαθούν να γλιτώσουν από την φρίκη του πολέμου και να βρεθούν στο ασφαλές καταφύγιο της φιλελεύθερης Ευρώπης. Ανάμεσά τους εμπλέκονται και πολλοί οικονομικοί μετανάστες που περιπλέκουν ακόμη πιο πολύ την ήδη εύθραυστη κατάσταση. Η εξέλιξη αυτή έχει αναδείξει όλες τις αδυναμίες της Ένωσης, όπως είναι τα αργά αντανακλαστικά της, ο αποσπασματικός χειρισμός της κρίσης, καθώς και οι έντονες διαφορές μεταξύ των χωρών που την απαρτίζουν.

Αυτή η κατάσταση απαιτεί να εξεταστεί το φαινόμενο/πρόβλημα από άλλη οπτική γωνία και να ληφθούν γρήγορα ρεαλιστικές, δεσμευτικές και υλοποιήσιμες αποφάσεις, όπως θα δούμε παρακάτω.

4.4.1 Η κρίση είναι ευκαιρία για την αναζωογόνηση της Ε.Ε

Η υψηλή εισροή προσφύγων είχε ήδη προκαλέσει ανησυχία τα τελευταία χρόνια. Το περασμένο καλοκαίρι όμως η κατάσταση έγινε πολύ κρίσιμη. Η αναζήτηση μιας ευρωπαϊκής λύσης έχει αποδειχθεί ότι είναι μια επίπονη διαδικασία, καθώς παρατηρούνται έντονες κοινωνικές και πολιτικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών. Η Γερμανία, επίσης, αναμφισβήτητα, δεν κάνει αρκετά για να υποστηρίξει τις χώρες της Νότιας Ευρώπης που διαχειρίζονται τον αυξημένο αριθμό των προσφυγικών αφίξεων. Τώρα, η Ε.Ε αντιμετωπίζει μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις της ιστορίας της. Αλλά το ευρωπαϊκό εγχείρημα υπήρξε ιδιαίτερα ανθεκτικό σε συνθήκες κρίσεις στο παρελθόν και αυτό θα πρέπει να χρησιμεύσει ως ενθάρρυνση και για την τρέχουσα πρόκληση. Θα πρέπει μάλιστα να θεωρηθεί ως μια ευκαιρία για να πάει η Ευρώπη ένα ακόμη βήμα προς τα εμπρός. Η κρίση των προσφύγων δεν είναι κατά κύριο λόγο Γερμανικό πρόβλημα, αλλά ευρωπαϊκό. Για πάρα πολύ καιρό έχουμε αγνοήσει τις συγκρούσεις θα προέκυπταν λογικά ανάμεσα στα κράτη-μέλη της. Ωστόσο, οι Ευρωπαίοι πρέπει τώρα να αναλάβουμε τις ευθύνες μας, να ξεπεράσουμε τα τοπικά μας

προβλήματα και συμφέροντα και να μην αφήσουμε το δύσκολο αυτό έργο να μας χωρίσει.

Προς αυτόν τον στόχο, υπάρχουν τρία σημαντικά βήματα για την Ε.Ε:

- Πρέπει να διασφαλίσει τα εξωτερικά σύνορα της, ενισχύοντας την Frontex σε σύντομο χρονικό διάστημα. Μόνο αυτό μπορεί να εγγυηθεί την ελευθερία που μας δίνει η Σένγκεν.
- Θα πρέπει να αυξήσει τη στήριξη της προς τις γειτονικές χώρες των κρατών από τα οποία προέρχονται οι πρόσφυγες, προκειμένου να εξαλείψει το φαινόμενο, πολίτες αυτών των γειτονικών κρατών να ακολουθούν τα περαιτέρω ταξίδια των προσφύγων μεταναστεύοντας και οι ίδιοι για δικούς τους οικονομικούς λόγους.
- Πρέπει να θεσπίσει κοινή ευρωπαϊκή νομοθεσία για το άσυλο με καθορισμένους κανόνες και συγκρίσιμα επίπεδα παροχών για τη στήριξη εκείνων που έχουν ανάγκη.

Ένα πράγμα πρέπει να είναι σαφές σε κάθε μέλος της Ε.Ε: Καμία χώρα δεν μπορεί να επωμιστεί το βάρος της κρίσης των προσφύγων μόνη της. Πρέπει να συμβιβαστούμε με τα λάθη μας - και να μάθουμε από αυτά. Αν το κάνουμε, η κρίση θα μπορούσε να είναι μια ευκαιρία για την αναζωογόνηση της Ένωσης.

4.4.2 Η Ευρωπαϊκή Ένωση χρειάζεται μια πολιτική ασύλου με συνοχή

Αντί για αποτρεπτικές τακτικές όπως το κλείσιμο των συνόρων, η επιβολή εθνικών ποσοτώσεων ή η κατάσχεση προσωπικών αντικειμένων, χρειαζόμαστε μια πραγματικά ευρωπαϊκή προσέγγιση. Πρώτα απ' όλα, θα πρέπει να εξασφαλιστούν τα πιο κρίσιμα σύνορα της Ε.Ε- αυτά ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία. Η Ευρωπαϊκή Ένωση θα έπρεπε να έχει μεριμνήσει ώστε η καταγραφή των προσφύγων στα Ανατολικά σύνορά της να ναι εντατική και προσεκτική. Η Δύναμη Ταχείας Αντίδρασης θα πρέπει να αποφασίζει έπειτα ποιος θα ταξιδέψει προς κάποιον προορισμό στην Ευρώπη και ποιος θα ταξιδέψει πίσω στη χώρα καταγωγής του. Ταυτόχρονα, πρέπει να βελτιώσουμε τις συνθήκες διαβίωσης στα κέντρα

προσφύγων στην Τουρκία και την Ευρώπη. Αντί να ξοδεύουμε δισεκατομμύρια σε μια κακή συμφωνία με τον Ερντογάν, θα πρέπει να δώσουμε στοχευμένη, άμεση βοήθεια στους πρόσφυγες - με τη μορφή της παροχής υγειονομικής περίθαλψης, εκπαίδευσης και σίτισης - για να τους ενδυναμώσουμε και να τους επιτρέψουμε περισσότερο έλεγχο της κατάστασής τους. Αλλά για να λύσει πραγματικά κάποιος την κρίση, πρέπει να κοιτάξει πέρα από την κατάσταση έκτακτης ανάγκης που βιώνουμε και να αντιμετωπίσει τα βαθύτερα αίτια της. Χρειάζεται να μετατρέψουμε την Frontex σε ένα ολοκληρωμένο ευρωπαϊκό «Λιμενικό Σώμα». Η δημιουργία μιας ευρωπαϊκής μεθοριακής Ακτοφυλακής θα μπορούσε φυσικά να σημαίνει ότι πρέπει να συμφωνήσουν όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε σε ένα σύνολο κανόνων που θα διέπει τις ενέργειές της. Ο ισχύων κανονισμός του Δουβλίνου έχει αποτύχει -προκάλεσε μια κούρσα «προς τα κάτω», σύμφωνα με την οποία τα ευρωπαϊκά κράτη ανταγωνίζονται για το ποιο θα γίνει λιγότερο ελκυστικό για τους μετανάστες. Το Συμβούλιο πρέπει να συμφωνήσει σε ένα σύνολο κανόνων χορήγησης ασύλου που πρέπει να εφαρμόζονται από όλες τις χώρες, με ένα υποχρεωτικό σύστημα ποσοστώσεων που διανέμει τους πρόσφυγες στα 28 κράτη-μέλη. Η διάκριση μεταξύ γνήσιων αιτούντων άσυλο και των οικονομικών μεταναστών θα πρέπει να τηρείται με πολύ μεγαλύτερη αυστηρότητα. Η ιδιότητα του «προστατευόμενου προσώπου» θα πρέπει να εφαρμόζεται πιο συχνά, καθώς αποφεύγει την ανεξέλεγκτη διόγκωση της μετανάστευσης μέσω πολιτικών όπως η επανένωση οικογενειών, που περιθωριοποιεί τους τοπικούς πληθυσμούς και υπονομεύουν την ένταξη. Η "Επίλυση" της μεταναστευτικής κρίσης δεν επιδέχεται απλές ή εφάπαξ συνταγές. Μπορούμε όμως αν θέλουμε να ξεκινήσουμε με μια απλή παραδοχή: Η Ευρώπη πρέπει να λέει λιγότερα και να κάνει περισσότερα. Η επίλυση της κρίσης απαιτεί

1) Να προσδιορίσουμε τα λάθη που έγιναν και να τα διορθώσουμε. Αυτό συμπεριλαμβάνει το γεγονός ότι η Ευρώπη "καταργεί" μονομερώς τα σύνορά της στην Μεσόγειο, με τις επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης που πραγματοποιεί -νομικά αναγκαίο και ηθικά υπεύθυνο- επιτρέποντας η ίδια την είσοδο αυτών των ανθρώπων στα εδάφη της- όταν την ίδια στιγμή, λίγοι άνθρωποι που δεν δικαιούνται προστασίας επαναπατρίζονται. Το χάος στο

Αιγαίο είναι η λογική εξέλιξη αυτής της «πολιτικής». Επιπλέον, οι Ευρωπαίοι πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι οι μονομερείς αποφάσεις μίας χώρας έχουν μεγάλες συνέπειες για τους γείτονες της.

2) Οι κυβερνήσεις πρέπει να αντιμετωπίσουν το δύσκολο έργο που βρίσκεται μπροστά τους: να αναπτύξουν ένα ολοκληρωμένο σχέδιο ανταπόκρισης και να το εφαρμόσουν με δυναμισμό. Όπως έχει γραφτεί τόσες πολλές φορές - το πρόβλημα είναι η εκτέλεση. Συγκεκριμένα, ο επαναπατρισμός των αιτούντων άσυλο των οποίων οι αιτήσεις έχουν απορριφθεί. Αυτό πρέπει να αποτελέσει προτεραιότητα της πολιτικής μας, για την προστασία της ακεραιότητας του συστήματος της Ε.Ε. Εξίσου σημαντικός στόχος πρέπει να είναι η μείωση της ροής από την Τουρκία, βάσει και των μέτρων που αποφασίστηκαν στην κοινή συμφωνία του περασμένου Νοεμβρίου. Η εφαρμογή της συμφωνίας θα είναι δύσκολη, και πολύ πιο ακριβή από ό,τι η Ευρώπη φαντάζεται. Η αποφασιστικότητα της Τουρκίας - και η υπομονή της Ευρώπης - θα δοκιμαστούν. Η Συρία είναι ένα ακόμη κρίσιμο κομμάτι αυτού του πάζλ. Ο στόχος πρέπει να είναι η δημιουργία και η σταδιακή επέκταση των «ασφαλών ζωνών» στις οποίες οι Σύριοι μπορούν να βρουν προστασία. Τελικός στόχος: Ένα μεγάλο πρόγραμμα ανθρωπιστικής αποκατάστασης που αντικαθιστά το χάος με την τάξη, τον κίνδυνο με την ασφάλεια, την παρανομία με τη νομιμότητα.

3) Πρέπει να αναπτύξουμε σχέδια έκτακτης ανάγκης για την πιθανότητα οι πολιτικές της Ε.Ε να μην εφαρμόζονται σωστά. Τίποτα σχετικό με αυτές τις προτεινόμενες λύσεις δεν θα είναι εύκολο. Αλλά η εναλλακτική λύση - η διάλυση του Ευρωπαϊκού πειράματος - θα ήταν πολύ πιο σοβαρή.

Θα πρέπει να καταλάβουν τα περισσότερα απ τα κράτη της Ε.Ε ότι εκτός από το να ζητάνε έχουν και υποχρεώσεις. Η Ευρώπη είναι μια οικογένεια που μοιράζεται τις ίδιες αξίες και υποχρεώσεις. Δεν είναι ένα à-la-carte μενού από τα οποία μπορούμε να επιλέξουμε μόνο όσα μας αρέσουν.

4.4.3 Να σταλεί βοήθεια σε Τουρκία και Ελλάδα

Για την επίλυση της μεταναστευτικής κρίσης, η Ευρώπη πρέπει να δημιουργήσει έναν ασφαλή και νόμιμο τρόπο για να φτάνουν οι πρόσφυγες στις ευρωπαϊκές χώρες και να «κλείσουν» την παράνομη και επικίνδυνη διαδρομή του Αιγαίου. Αυτό μπορεί να ακούγεται εξαιρετικά φιλόδοξο, αλλά είναι εφικτό. Ένας συνασπισμός προθύμων ευρωπαϊκών κρατών, με επικεφαλής τη Γερμανία, θα μπορούσε να δεχθεί 100.000 Σύριους πρόσφυγες κατευθείαν από την Τουρκία, και να ξεκινήσει αμέσως η υλοποίηση αυτής της δέσμευσης. Σε αντάλλαγμα, θα πρέπει να συμφωνήσουν η Τουρκία να πάρει πίσω όποιον φτάνει στα ελληνικά νησιά μετά από μια ορισμένη ημερομηνία. Η ροή των προσφύγων έτσι θα μειωθεί σημαντικά, καθώς θα είναι σαφές ότι το ταξίδι στο Αιγαίο οδηγεί κατευθείαν πίσω στην Τουρκία.

Προκειμένου να αποτραπεί να συρρέουν στην Τουρκία νέοι πρόσφυγες με την ελπίδα να εγκατασταθούν μετά στην Ε.Ε, ο συνασπισμός θα πρέπει να συμφωνήσει ότι οι άνθρωποι των οποίων θα δέχονται τα αιτήματα, θα προέρχονται μόνο απ τους πρώτους Σύριους που κατεγράφησαν στη χώρα αυτή. Για να είναι η Ελλάδα σε θέση να στείλει τους αιτούντες άσυλο πίσω στην Τουρκία νόμιμα, η Τουρκία πρέπει να βελτιώσει την προστασία που παρέχει στους Σύριους και να εφαρμόζει μέχρι κεραίας τις νομικές προβλέψεις. Αυτό είναι ένα θέμα που προϋποθέτει την πολιτική βούληση και στήριξη της Ε.Ε. Οι ευρωπαϊκές χώρες που θα αποτελέσουν την αιχμή του δόρατος της νέας προσέγγισης θα πρέπει επίσης να αρχίσουν αμέσως τη χρηματοδότηση των σχεδίων που έχουν συνταχθεί για την Τουρκία, χωρίς να περιμένουν την επίτευξη συμφωνίας μεταξύ όλων των 28 κρατών για τα 3 δις € που η Ε.Ε έχει υποσχεθεί στην Τουρκία. Είναι καιρός αυτή η υποχρέωση να τεθεί σε ισχύ - αντί των επικίνδυνων και καταδικασμένων να αποτύχουν προτάσεων, όπως π.χ να ανεγερθεί ένα «σιδηρούν παραπέτασμα» στην βόρεια Ελλάδα.

Επίλογος

Οι μελλοντικές προοπτικές είναι ενδεχομένως χειρότερες από τις σημερινές. Τα σύνορα λειτουργούν παρόμοια με τα συγκοινωνούντα δοχεία, ένα προσωρινό κλείσιμο σε ένα σημείο ανακατευθύνει τις ροές σε ένα άλλο. Είναι επίσης απίθανο ότι θα δούμε μια σημαντική μείωση στους αριθμούς. Είναι σχεδόν σίγουρο ότι οι πρόσφυγες θα αναζητήσουν εναλλακτικούς τρόπους στην Ευρώπη, μέσω των βουλγαρικών συνόρων για μια ακόμη φορά, στον ποταμό Έβρο και μέσω της Κροατίας (μια ομάδα αλληλεγγύης στην Κροατία έχει ήδη κυκλοφορήσει ένα χάρτη των ναρκοπεδίων στην περιοχή) και ακόμη και την Αλβανία ή την ελληνο-ιταλική θαλάσσια διαδρομή. Για τους Σύριους, η παραμονή τους στα διάφορα κράτη που τους καλωσόρισαν για τόσο μεγάλο χρονικό διάστημα γίνεται προβληματική. Δεν έχουν το δικαίωμα να εργάζονται στην Τουρκία, γεγονός που καθιστά την παραμονή τους μη βιώσιμη μακροπρόθεσμα. Στο Λίβανο και την Ιορδανία η πλειονότητα των προσφύγων βρίσκεται σε στρατόπεδα προσφύγων. Αλλά τα διαθέσιμα χρήματα τελειώνουν και το Παγκόσμιο Επισιτιστικό Πρόγραμμα φαγητού αναγκάστηκε να μειώσει σημαντικά τις μερίδες σε αυτές τις χώρες. Αυτό δημιουργεί μια νέα ροή προσφύγων έξω από τα στρατόπεδα και στη συνέχεια στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το ερώτημα στο μυαλό όλων μας είναι τι μπορεί να γίνει για να εξισορροπήσει η ανάγκη για προστασία με την ανάγκη για ασφαλή σύνορα και ρυθμιζόμενες ροές. Οι διαφορές ανάμεσα στα κράτη μέλη της Ε.Ε δεν είναι μόνο οικονομικές ή / και πολιτισμικές, αλλά και διαρθρωτικές. Δεν έχουν όλοι την ίδια ικανότητα και δεν μοιράζονται την ίδια προθυμία.

Σε έναν ιδανικό κόσμο, πριν από οτιδήποτε άλλο, θα άνοιγε ένας ασφαλής ανθρωπιστικός διάδρομος από την Τουρκία και μετά στη Βόρεια Ευρώπη, όπου οι πρόσφυγες θα έβρισκαν σε κρίσιμες διασταυρώσεις ιατρική βοήθεια, προσωρινή στέγη και ασφάλεια για το ταξίδι μπροστά τους. Οι ΜΚΟ μαζί με τα κράτη το παρέχουν ήδη αυτό- σε ένα μικρότερο

μέγεθος- στην Ελλάδα. Η συνεργασία με τις τοπικές αρχές θα επιτρέψει το ταξίδι για να γίνει λιγότερο επικίνδυνο, μέχρι να βρεθεί μια βιώσιμη λύση. Θα επιτρέψει επίσης σε χώρες όπως η Γερμανία να αρχίσουν για μια ακόμη φορά τη λήψη ενός συγκεκριμένου αριθμού προσφύγων. Καθώς το σύστημα θα λειτουργούσε, η Γερμανία, η Σουηδία και άλλα κράτη μέλη της ΕΕ θα είχαν το χρόνο να δημιουργήσουν τα συστήματα υποδοχής και ασύλου για να φιλοξενήσουν μεγαλύτερο αριθμό προσφύγων. Αυτό είναι ένα απίθανο σενάριο αυτή τη στιγμή στην Ευρώπη.

Πιο ρεαλιστικό είναι να αναγνωριστεί ότι τα όμορα κράτη χρειάζεται να οργανώσουν την υποδοχή και διαλογή με σημαντική υποστήριξη από όλα τα κράτη μέλη, καθώς και την ενδεχόμενη ένταξη για όσους δεν μπορούν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους μέσω ενός συστήματος αναδιανομής που περιλαμβάνει όλα τα κράτη/μέλη. Και εφόσον η συριακή σύγκρουση δεν έχει επιλυθεί, είναι απίθανη η επιστροφή στην πατρίδα. Η συζήτηση γύρω από τα στρατόπεδα προσφύγων στην Ιταλία και την Ελλάδα, όπου οι αιτήσεις ασύλου που θα κατατίθενται και θα εξετάζονται, είναι στην πραγματικότητα μια τεράστια επιχείρηση. Απαιτεί εγκαταστάσεις που εξυπηρετούν οικογένειες, ασυνόδευτους ανήλικους και άνδρες. Απαιτεί εκπαιδευμένο προσωπικό για τη στελέχωση αυτών των εγκαταστάσεων, προσωπικό για την επεξεργασία των αιτήσεων ασύλου σε ένα σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, καθώς και την πρόσβαση στην εκπαίδευση για τα παιδιά. Στην Ελλάδα και το νησί της Λέσβου μόνο στο τέλος του Αυγούστου καταγράφηκαν περίπου 3.000 ανήλικοι. Μια γενιά που προσγειώνεται στο κατώφλι της Ε.Ε και δεν έχει την πολυτέλεια να επιτρέψει στην πατρίδα της να εξαφανιστεί. Ο τρόπος που θα αντιμετωπιστεί το μεταναστευτικό/προσφυγικό ζήτημα απ τα κράτη μέλη της Ε.Ε θα δείξει στις επόμενες γενιές πόσο είναι, αν είναι ισχυρή η Ένωση αυτή.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΥΠΟΔΟΜΩΝ, ΝΑΥΤΙΛΙΑΣ & ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ**

**«Επιπτώσεις από τις Ροές Προσφύγων στα Νησιά του
Αιγαίου»**

Αθήνα, 17 Σεπτεμβρίου 2015

A. Εισαγωγή

Το καλοκαίρι του 2015 αρκετά από τα νησιά του Αιγαίου που βρίσκονται κοντά στα παράλια της Τουρκίας, τόσο της Περιφέρειας Βορείου Αιγαίου, όσο και της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, δέχθηκαν ένα πρωτόγνωρο κύμα προσφύγων και μεταναστών το οποίο, ξεπερνώντας κάθε προηγούμενο, δημιούργησε μία σειρά από κοινωνικά, ανθρωπιστικά και οικονομικά άμεσα, βραχυπρόθεσμα, αλλά και μεσοπρόθεσμα ζητήματα. Η παρούσα συνοπτική έκθεση επιχειρεί, αφού αποτυπώσει την έκταση του πρωτοφανούς φαινομένου για τα νησιά των δύο Περιφερειών, να αποτυπώσει, σε μία πρώτη φάση, τις επιπτώσεις στις τοπικές οικονομίες από τις ιδιαίτερα αυξημένες ροές προσφύγων και μεταναστών. Συγκεκριμένα, επιχειρείται (α) η αρχική κωδικοποίηση των επιπτώσεων από τη σκοπιά της κεντρικής διοίκησης, καθώς και της περιφερειακής και τοπικής αυτοδιοίκησης, περιλαμβάνοντας τις εκτιμήσεις των εμπλεκόμενων φορέων, και (β) η παράθεση των επιπτώσεων στην οικονομική δραστηριότητα, εστιάζοντας στις πρώτες ενδείξεις για τις συνέπειες στον κλάδο του τουρισμού.

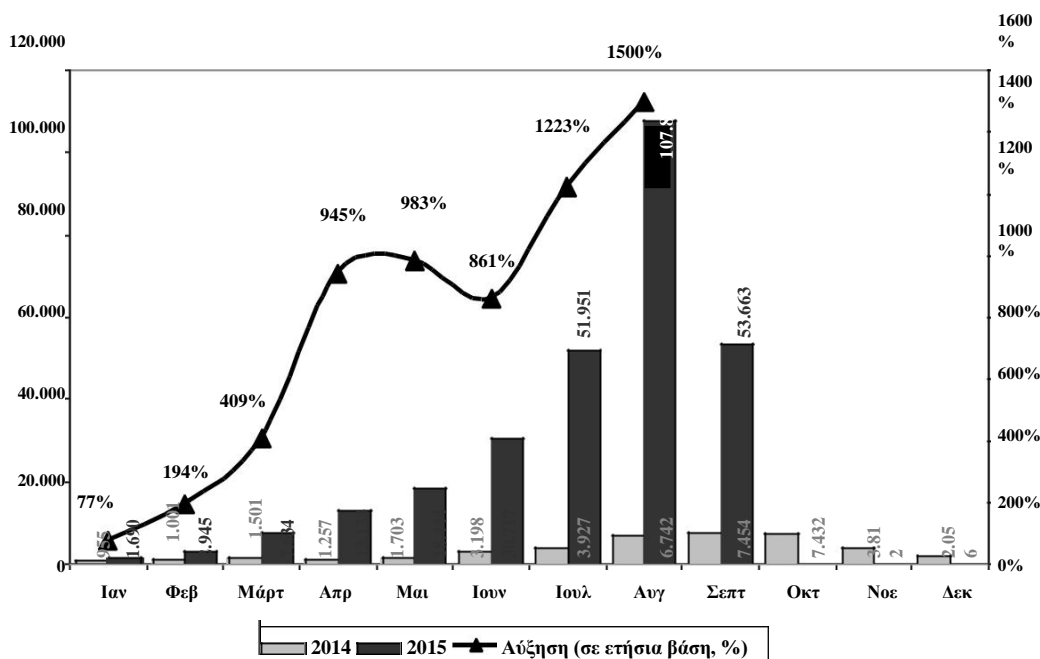
B. Πρωτοφανείς Ροές Προσφύγων και Μεταναστών

Οι ροές προσφύγων και μεταναστών προς τα νησιά του Αιγαίου κατά το καλοκαίρι του 2015 ήταν πρωτοφανείς σε σχέση τόσο με προηγούμενες μεταναστευτικές ροές και με ροές προς άλλους προορισμούς, όσο και με το μέγεθος των νησιών που κλήθηκαν να υποδεχθούν τις εν λόγω ροές, ενώ η έκταση του φαινομένου και των επιπτώσεων αυτού αυξάνονται καθώς συνεχίζονται με ιδιαίτερη δυναμική οι συγκεκριμένες ροές.

Συγκεκριμένα, **το εύρος των ροών προσφύγων και μεταναστών το καλοκαίρι του 2015 έχει ξεπεράσει κατά πολύ κάθε προηγούμενο.** Σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας (από αστυνομικές και λιμενικές αρχές), κατά την περίοδο Ιανουάριος - Αύγουστος 2015, οι συλληφθέντες –χρησιμοποιώντας την ορολογία της Ελληνικής Αστυνομίας– μη νόμιμοι μετανάστες ανήλθαν στο σύνολό τους στις 271.156, παρουσιάζοντας αύξηση 251% σε σχέση με το σύνολο του 2014 (77.163) και 530% σε σχέση με το σύνολο του 2013 (43.002). Ήταν ένα πρωτόγνωρο κύμα προσφύγων και μεταναστών το καλοκαίρι του 2015 με προορισμό τα νησιά που βρίσκονται πολύ κοντά στα παράλια με την Τουρκία.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, μέχρι και τις 14 Σεπτεμβρίου 2015, οι ροές (αφίξεις) προς την Ελλάδα μέσω της Μεσογείου ανήλθαν στις 288.020, παρουσιάζοντας αύξηση 602% σε σχέση με το σύνολο του 2014 (41.048). Πρόκειται για μία ιδιαίτερα μεγάλη αύξηση των ροών προσφύγων και μεταναστών, η οποία άρχισε να γίνεται ορατή ήδη από τον Απρίλιο του 2015, οπότε και οι ροές προσφύγων και μεταναστών παρουσίασαν αύξηση 945% σε σχέση με τον Απρίλιο του 2014, φτάνοντας τις 13.133 (Σχεδιάγραμμα 1). Η τάση αυτή διογκώθηκε τους επόμενους μήνες, φτάνοντας το μήνα Αύγουστο στις 107.843 που μεταφράζεται σε αύξηση 1500% σε σχέση με τον ίδιο μήνα του 2014, ενώ μόνο τις δύο πρώτες εβδομάδες του Σεπτεμβρίου οι ροές έφτασαν τις 53.663.

Σχεδιάγραμμα 1 Ροές Προσφύγων και Μεταναστών μέσω της Μεσογείου προς την Ελλάδα

Πηγή: UNHCR (2015)

Σημείωση: Τα στοιχεία του Σεπτεμβρίου του 2015 αφορούν μόνο τις πρώτες 14 ημέρες του μήνα.

Οι εν λόγω ροές (αφίξεις) προσφύγων και μεταναστών μέσω της Μεσογείου προς την Ελλάδα κατά το 2015 αφορούν, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες μέχρι τις 14 Σεπτεμβρίου 2015, κυρίως πολίτες από τη Συρία σε ποσοστό 70% και από το Αφγανιστάν σε ποσοστό 19%, ενώ περιλαμβάνονται και πολίτες από το Ιράκ (4%) και το Πακιστάν (3%). Επιπρόσθετα, ως προς το φύλο των συγκεκριμένων προσφύγων και μεταναστών, το 66% είναι άνδρες, το 13% είναι γυναίκες και το 21% είναι παιδιά.¹

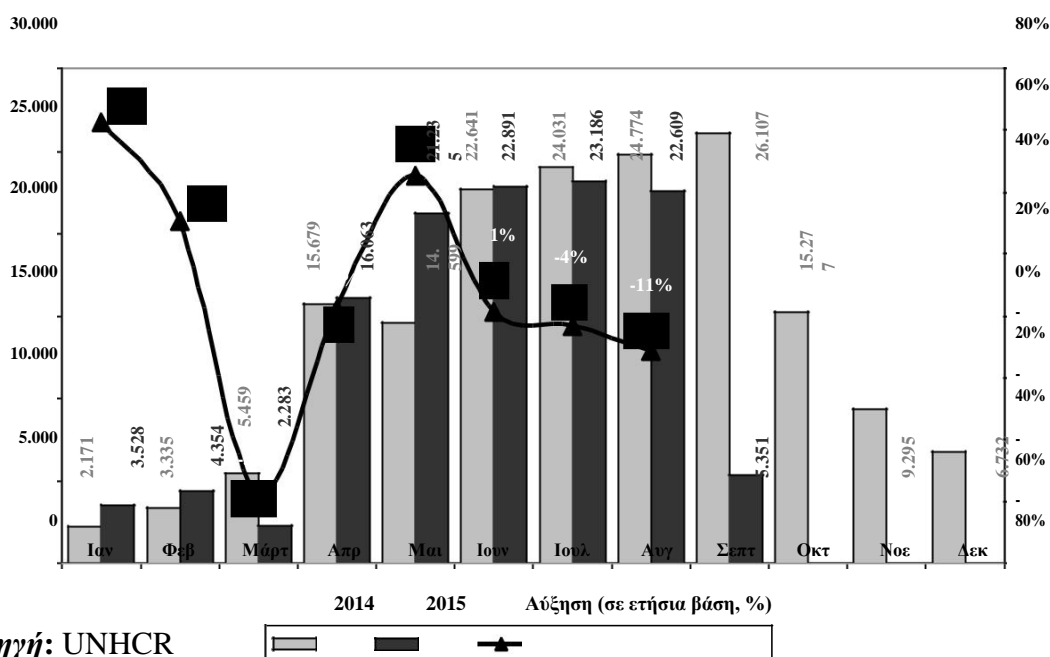
Επιπρόσθετα, η σύγκριση των ροών προς την Ελλάδα με τις αντίστοιχες προς άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως η Ιταλία, ενδυναμώνει την ιδιαιτερότητα του φαινομένου, κατά την τρέχουσα συγκυρία, στην Ελλάδα. Ειδικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες μέχρι τις 14 Σεπτεμβρίου 2015, οι ροές (αφίξεις) προσφύγων και μεταναστών μέσω Μεσογείου προς την Ιταλία ανήλθαν στις 121.500 (σχεδόν αμετάβλητες οι ροές την τελευταία εβδομάδα), το οποίο και είναι αρκετά χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με το αντίστοιχο για το σύνολο του 2014 (-29%), όταν και είχε ανέλθει στις 170.100. Ειδικότερα, τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο του 2015, οι ροές (αφίξεις) προσφύγων και μεταναστών μέσω της Μεσογείου προς την Ιταλία παρουσίασαν μείωση σε ετήσια βάση κατά -4%

¹ Αξίζει να σημειωθεί ότι η όποια μικρή απόκλιση μεταξύ των στοιχείων της Ελληνικής Αστυνομίας και της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες οφείλεται: (α) στο διαφορετικό χρονικό εύρος καταγραφής, καθώς τα στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας αφορούν το πρώτο οκτάμηνο του έτους, ενώ τα στοιχεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες αφορούν την περίοδο έως και τις 7 Σεπτεμβρίου 2015, και (β) στα διαφορετικά γεωγραφικά δεδομένα, καθώς η Ελληνική Αστυνομία υπολογίζει τις ροές προσφύγων και μεταναστών είτε για το σύνολο της χώρας, είτε για τα Ελληνοτουρκικά θαλάσσια σύνορα, εξαιρώντας περιοχές όπως η Κρήτη, η Σαμοθράκη και οι Κυκλάδες, ενώ η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες υπολογίζει όλες τις ροές / αφίξεις προσφύγων και μεταναστών που γίνονται μέσω της Μεσογείου.

(23.186) και -11% (22.000) αντίστοιχα (Σχεδιάγραμμα 2). Φυσικά, η διάρθρωση των εν λόγω ροών προς την Ιταλία αναφορικά με τον τόπο προέλευσης των προσφύγων και μεταναστών διαφέρει από αυτές της Ελλάδας, καθώς πρόκειται για πολίτες που προέρχονται σε μεγάλο ποσοστό από χώρες της Αφρικής. Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, αυτή η διαφοροποίηση μεγεθών και τάσεων υπογραμμίζει την ιδιαιτερότητα της Ελλάδας, σε σχέση με άλλα κράτη-μέλη, ως σημαντική πύλη εισόδου προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, κατά την τρέχουσα συγκυρία.

Σχεδιάγραμμα 2
Ροές Προσφύγων και Μεταναστών μέσω της Μεσογείου προς την Ιταλία

Πηγή: UNHCR (2015)

Σημείωση: Τα στοιχεία του Σεπτεμβρίου του 2015 αφορούν μόνο τις πρώτες 14 ημέρες του μήνα.

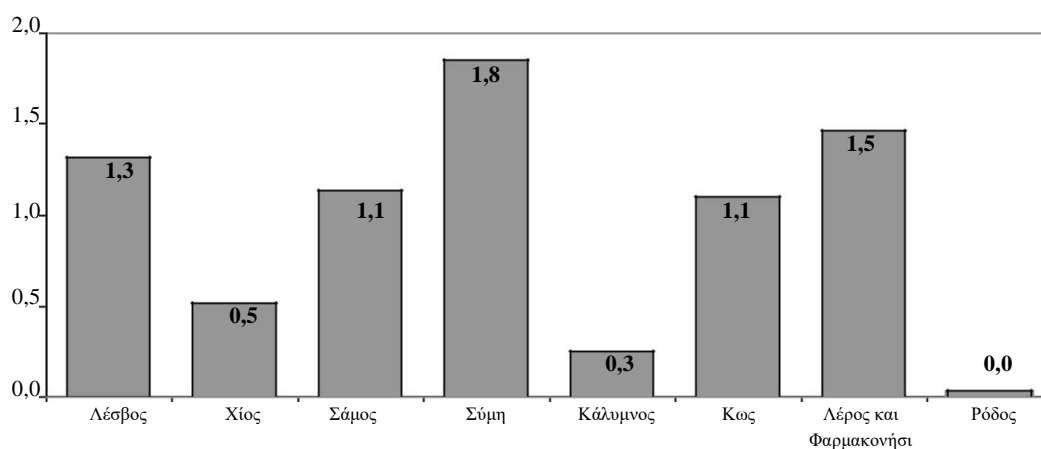
Το σχετικό μέγεθος του φαινομένου καθίσταται εντονότερο εάν συγκριθούν οι ροές προσφύγων και μεταναστών με το συνολικό πληθυσμό της χώρας. Έτσι, οι προαναφερθείσες ροές μέσω της Μεσογείου προς την Ελλάδα κατά την περίοδο Ιανουάριος – μέσα Σεπτεμβρίου 2015 αντιστοιχούν στο 2,6% του συνολικού πληθυσμού της Ελλάδας ή στο 0,05% του συνολικού πληθυσμού της ΕΕ. Αντίστοιχα, οι εν λόγω ροές προς την Ιταλία αντιστοιχούν στο 0,2% του συνολικού πληθυσμού της χώρας. Καθίσταται, συνεπώς, ξεκάθαρο το ιδιαίτερα μεγάλο μέγεθος του φαινομένου για την Ελλάδα σε σχέση με γειτονικά κράτη-μέλη ή την ΕΕ στο σύνολό της. Εάν δε στην εν λόγω σύγκριση συνυπολογιστεί και η οικονομική κατάσταση κάθε κράτους-μέλους, τότε η ένταση του προβλήματος για την Ελλάδα –που ξαναμπαίνει σε ύφεση και έχει πολύ χαμηλότερο ΑΕΠ (αλλά και κατά κεφαλήν ΑΕΠ) από οικονομίες όπως η Ιταλία– γίνεται ακόμα πιο πρόδηλη.

Η μεγάλη αύξηση των ροών προσφύγων και μεταναστών προς την Ελλάδα το 2015, σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, εντοπίζεται, σύμφωνα με τα στοιχεία της Ελληνικής Αστυνομίας, στα νησιά του Βορείου Αιγαίου και των Δωδεκανήσων.

Συγκεκριμένα, κατά την περίοδο Ιανουάριος – Αύγουστος 2015, σε σύγκριση με την αντίστοιχη του 2014, οι συλληφθέντες για παράνομη είσοδο στη χώρα αυξήθηκαν κατά 1690% στην ευρύτερη περιοχή της Περιφερειακής Ενότητας Λέσβου και Λήμνου, κατά 1115% στην περιοχή των Βορείων Δωδεκανήσων (Κως, Κάλυμνος, Λέρος, Φαρμακονήσι, Αγαθονήσι, κ.ά.), κατά 921% στην ευρύτερη περιοχή της Χίου (Χίος, Ψαρρά, Οινούσες) και κατά 700% στην ευρύτερη περιοχή της Σάμου (Σάμος, Ικαρία, Φούρνοι), ενώ στις άλλες περιοχές τα ποσοστά αύξησης είναι χαμηλότερα. Μεταξύ των εν λόγω περιοχών, τα νησιά που αποτέλεσαν τους πρώτους τόπους μαζικής άφιξης, καθιστώντας ορατά τα σημαντικά ζητήματα του φαινομένου, ήταν **η Κως και η Λέσβος**. Έτσι, στο τέλος του Αυγούστου η Λέσβος, καθώς συνεχίστηκε με ιδιαίτερη δυναμική η εισροή, είχε δεχθεί το 47% (113.371) των προσφύγων και μεταναστών, η Κως το 15% (36.533), η Σάμος το 14% (32.934), η Χίος το 11% (26.561) και το Φαρμακονήσι το 4% (9.336).

Είναι κρίσιμο, ωστόσο, για να διαπιστωθεί το μέγεθος και το εύρος των προβλημάτων που δημιουργείται στα συγκεκριμένα νησιά από την πρωτόγνωρη αύξηση των ροών προσφύγων και μεταναστών να συγκριθούν οι εν λόγω ροές με τον πληθυσμό των συγκεκριμένων νησιών, που εμπεριέχει και ενδείξεις για τις υποδομές και τις δυνατότητες των νησιών να αντιμετωπίσουν το μεγάλο αυτό κύμα. Έτσι, στα νησιά που πραγματοποιείται η μεγαλύτερη προσέλευση προσφύγων και μεταναστών, αλλά και, συνάμα, έχουν και τα μεγαλύτερα προβλήματα, το σύνολο των προσφύγων και μεταναστών του 2015 είναι ίσο ή υπερβαίνει τον πληθυσμό του νησιού. Ειδικότερα, ο δείκτης συνολικής ροής προσφύγων και μεταναστών προς σύνολο πληθυσμού διαμορφώνεται –σύμφωνα με τα στοιχεία για το πρώτο οκτάμηνο του έτους– ενδεικτικά στο 1,1 στην περίπτωση της Σάμου (συμπεριλαμβάνοντας και τα γύρω νησιά), στο 1,1 στην περίπτωση της Κω, στο 1,3 στην περίπτωση της Λέσβου και στο 1,5 στην περίπτωση της Λέρου και του Φαρμακονησίου, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις το εν λόγω ποσοστό είναι υψηλότερο, αλλά το απόλυτο μέγεθος μικρότερο (Σχεδιάγραμμα 3).

Σχεδιάγραμμα 3
Δείκτης Συνολικής Ροής Προσφύγων και Μεταναστών (Οκτάμηνο 2015) ως προς το Συνολικό Πληθυσμό Νησιού

Πηγή: Ελληνική Αστυνομία (2015) και ΕΛΣΤΑΤ (2015)

Προκύπτει, συνεπώς, ότι **το ιδιαίτερα μεγάλο κύμα προσφύγων και μεταναστών – και μάλιστα κατά την περίοδο της μεγαλύτερης τουριστικής δραστηριότητας– ήταν και είναι πολύ δύσκολο να αντιμετωπιστεί άμεσα και με επάρκεια από τις υπάρχουσες υποδομές και δυνατότητες των περισσότερων νησιών**, λαμβάνοντας υπόψη την ήδη περιορισμένη φέρουσα ικανότητα αυτών των χωρικών ενοτήτων σε σχέση με την ηπειρωτική χώρα.

Γ. Επιπτώσεις Προσφυγικών / Μεταναστευτικών Ροών και Δημόσια Διοίκηση

Η εισροή του ιδιαίτερα μεγάλου αριθμού προσφύγων και μεταναστών κατά το 2015 στα νησιά του Αιγαίου επηρέασε και επιβάρυνε άμεσα τη δημόσια διοίκηση και την περιφερειακή και τοπική αυτοδιοίκηση μέσα από δύο διαστάσεις: (α) τις πρωτοβουλίες, δράσεις, παροχές και διαδικασίες για την αντιμετώπιση του πρωτόγνωρου φαινομένου με χαρακτηριστικά έκτακτης ανάγκης και ανθρωπιστικής κρίσης, και (β) τα προβλήματα στις υποδομές και ενδεχόμενες ζημιές από τα προβλήματα που προέκυψαν λόγω αδυναμιών αντιμετώπισης των μεγάλων ροών – ιδιαίτερα στα νησιά όπου οι ροές ήταν πολύ μεγάλες για τις υπάρχουσες υποδομές και τις δυνατότητες αντιμετώπισης του φαινομένου.

Συγκεκριμένα, στην αντιμετώπιση του φαινομένου εμπλέκονται οι υπηρεσίες των Περιφερειών, οι υπηρεσίες των Δήμων, το Λιμενικό Σώμα – Ελληνική Ακτοφυλακή, η Ελληνική Αστυνομία, τα νοσοκομεία και οι δομές του δικτύου υγείας, οι αρμόδιες υπηρεσίες της κεντρικής διοίκησης, δομές του Ελληνικού Στρατού και εθελοντικές οργανώσεις, ενώ οι πρωτοβουλίες, δράσεις, παροχές, νέες υποδομές και διαδικασίες αντιμετώπισης του φαινομένου είναι δυνατόν να κωδικοποιηθούν σε πρώτη φάση ως εξής:

- (α) Ο εντοπισμός και η διάσωση των παράτυπα εισελθόντων αλλοδαπών από το Λιμενικό Σώμα.
- (β) Η δημιουργία και υποστήριξη, μέσω σχετικών παροχών και συνδέσεων σε δίκτυα, νέων χώρων υποδοχής και φιλοξενίας προσφύγων και μεταναστών.
- (γ) Η καταγραφή και ταυτοποίηση των παράτυπα εισελθόντων αλλοδαπών από την Ελληνική Αστυνομία, αλλά και η διασφάλιση της δημόσιας τάξης.
- (δ) Η παροχή υπηρεσιών υγείας από τα νοσοκομεία, τις πρωτοβάθμιες δομές, αλλά και εθελοντικές οργανώσεις, ώστε να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα υγείας των προσφύγων και μεταναστών.
- (ε) Η παροχή ειδών πρώτης ανάγκης (σίτιση, ιματισμός, είδη υγιεινής, κ.ά.) και η επιμέρους διαμόρφωση των συνθηκών διαβίωσης στις προσωρινές / ανοικτές υποδομές διαμονής (χημικές τουαλέτες, κάδοι απορριμμάτων, κ.ά.).
- (ς) Η παροχή ευρείας κλίμακας υπηρεσιών από τις υπηρεσίες και το διοικητικό και τεχνικό προσωπικό των Δήμων και των Περιφερειών (καθαριότητα, διοικητικά θέματα, συντήρηση υποδομών, κ.ά.).
- (η) Η μεταφορά των προσφύγων και μεταναστών τόσο στο εσωτερικό των νησιών, όσο και στην ηπειρωτική Ελλάδα.

Πρόκειται για δράσεις και παροχές με πολύ υψηλές διοικητικές και οργανωτικές απαιτήσεις λόγω της τεράστιας έντασής τους συγκριτικά με τις τοπικές κοινωνίες και υποδομές (Σχεδιάγραμμα 3), αλλά και με υψηλό δημοσιονομικό κόστος, καθώς

αυξάνονται οι δαπάνες για διαμόρφωση των νέων υποδομών υποδοχής και φιλοξενίας, οι δαπάνες για τις βασικές παροχές φιλοξενίας και διαβίωσης (σίτιση, ύδρευση, κ.ά.), οι δαπάνες για προκατασκευασμένους μεταφερόμενους οικίσκους, οι δαπάνες για συντήρηση των υποδομών, οι δαπάνες για απόκτηση ειδών πρώτης ανάγκης, οι δαπάνες για την καθαριότητα και διαμόρφωση συνθηκών υγιεινής, οι δαπάνες για την υπερωριακή απασχόληση των εργαζομένων σε όλες τις προαναφερθείσες δομές, οι δαπάνες για τη μετακίνηση και διάθεση των δημοσίων υπαλλήλων προς την αντιμετώπιση του φαινομένου (ιατρών, αστυνομικών, λιμενικών, λοιπών δημοσίων υπαλλήλων, κ.ά.), οι δαπάνες για το υψηλό λειτουργικό κόστος όλων των προαναφερθεισών δραστηριοτήτων, οι δαπάνες μεταφοράς στο εσωτερικό των νησιών δηλαδή από τα σημεία εισόδου (ακτογραμμή) στα σημεία συγκέντρωσης, οι δαπάνες για τη μεταφορά προς την ηπειρωτική χώρα μέσω της ναύλωσης πλοίων, οι δαπάνες για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και νοσηλεία, οι δαπάνες για την ενίσχυση των απόρων (ακτοπλοϊκά εισιτήρια, κ.ά.), ενώ μειώνονται τα έσοδα από δημοτικά τέλη (τέλος κατάληψης κοινόχρηστων χώρων, τέλος εκδιδόμενων λογαριασμών, κ.ά.).

Σύμφωνα με ορισμένα ενδεικτικά πρώτα στοιχεία που απέστειλαν οι παρακάτω αρμόδιοι τοπικοί φορείς, ώστε να υπάρχει μία πρώτη αίσθηση των μεγεθών χωρίς να αποτελούν τελικές εκτιμήσεις, καθώς συνεχίζεται η καταγραφή και η εξέλιξη του φαινομένου:

(α) το συνολικό κόστος διαχείρισης των ροών προσφύγων και μεταναστών στην Περιφερειακή Ενότητα Χίου εκτιμάται στα 1.440.000 ευρώ,

(β) το λειτουργικό κόστος του Δήμου Κω για την αντιμετώπιση του φαινομένου (αμοιβές εποχικού προσωπικού, καύσιμα, καθαριότητα, υπερωρίες, κ.ά.) εκτιμάται στα 300.000 ευρώ,

(γ) το λειτουργικό κόστος του Δήμου Λέσβου (προ μηνός) για τη φιλοξενία των προσφύγων / μεταναστών εκτιμήθηκε στις 947.000 ευρώ,

(δ) οι δαπάνες του Δήμου Χίου για τη δημιουργία καταυλισμού και για τα λειτουργικά κόστη της διαχείρισης του φαινομένου υπολογίζονται στα 260.000 ευρώ,

(ε) οι δαπάνες για δημιουργία προσωρινού χώρου υποδοχής προσφύγων και μεταναστών στο Δήμο Λέρου ανέρχονται στις 40.000 ευρώ,

(ς) οι εγκριθείσες δαπάνες των Περιφερειών Νοτίου Αιγαίου και Βορείου Αιγαίου, από τη δημοσίευση του Ν. 4332/2015 μέχρι σήμερα, για την αντιμετώπιση των άμεσων αναγκών ανέρχονται σε 100.000 και 120.000 ευρώ αντίστοιχα, χωρίς να συνυπολογίζονται (αρκετές) λοιπές σχετικές με το φαινόμενο δαπάνες των εν λόγω Περιφερειών,

(η) η απώλεια δημοτικών εσόδων (δημοτικά τέλη, κ.ά.) για το Δήμο Κω εκτιμάται ότι προσεγγίζει τις 500.000 ευρώ,

(θ) το κόστος μεταφοράς των προσφύγων/μεταναστών προς την ηπειρωτική χώρα ανέρχεται περίπου στα 35.000 ευρώ ημερησίως ανά πλοίο.

Τα προαναφερθέντα ποσά είναι αρχικά και ενδεικτικά, καθώς το συνολικό κόστος, άμεσο και έμμεσο, το οποίο θα προκύψει μετά από την καταγραφή των στοιχείων από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, αλλά και την ομαλοποίηση του φαινομένου, θα είναι πολλαπλάσιο.

Στο παραπάνω κόστος θα πρέπει να συνυπολογιστεί το κόστος συντήρησης και επισκευής των υποδομών και του εξοπλισμού που έχουν διατεθεί για την αντιμετώπιση του φαινομένου, αλλά και η αποκατάσταση των ζημιών. Ειδικότερα, οι υπηρεσίες των Δήμων και των Περιφερειών προχωρούν ή αναμένεται να προχωρήσουν σε αποκατάσταση, επισκευή και αντικατάσταση:

- (α) των προσωρινών χώρων φιλοξενίας, αλλά και όλων των κοινόχρηστων χώρων των αστικών κέντρων και της ευρύτερης περιοχής,
- (β) των δημοσίων υποδομών και των δικτύων νερού (ύδρευσης και άρδευσης),
- (γ) του μηχανολογικού εξοπλισμού που διατέθηκε και διατίθεται για τη ζωτικής σημασίας καθαριότητα της περιοχών,
- (δ) των ζημιών σε δημόσια κτίρια,
- (ε) των ζημιών σε επιμέρους δημοτικές υποδομές (φωτισμός, πλακόστρωση, πάρκα, κατασκηνώσεις, κολυμβητήρια, κ.ά.),
- (ζ) των ζημιών στις υποδομές των προ-αναχωρησιακών κέντρων,
- (η) των ζημιών στις υποδομές των λιμανιών, και
- (θ) τη δημιουργία νέων χώρων φιλοξενίας, ειδικά σε περίπτωση που το φαινόμενο συνεχιστεί και οι ροές προς την υπόλοιπη Ευρώπη καταστούν δυσχερέστερες.

Ειδικότερα, για το κόστος δημιουργίας νέων χώρων φιλοξενίας, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη η πρόσφατη εμπειρία από τη δημιουργία χώρου υποδοχής προσφύγων/μεταναστών στον Ελαιώνα, σύμφωνα με την οποία εκτιμάται ότι για τη δημιουργία ενός χώρου υποδοχής - φιλοξενίας 800-1.000 ατόμων, απαιτείται κατ' ελάχιστον ποσό ύψους 3,3 εκατ. ευρώ, ενώ θα πρέπει να συνυπολογισθεί το κόστος από τις ανάγκες που προκύπτουν σε διοικητικό, βοηθητικό, υποστηρικτικό προσωπικό (βλ. συνολική ευθύνη του χώρου, επιστάτες, καταγραφείς, υδραυλικοί, ηλεκτρολόγοι, φύλακες, μεταφραστές, διανομείς φαγητού, κοινωνικοί λειτουργοί, γιατρός, νοσηλεύτρια, αστυνομικοί) και οι οποίες ανέρχονται περίπου σε 50 άτομα σε 24ωρη βάση.

Γενικότερα, το υψηλό κόστος τόσο της διαχείρισης των ιδιαίτερα αυξημένων ροών προσφύγων και μεταναστών, όσο και της αποκατάστασης των ζημιών που έχουν προκύψει κατά τη διάρκεια της εν λόγω διαχείρισης θα είναι δυνατό να προσδιοριστεί με ακρίβεια όταν ολοκληρωθεί η αρχική καταγραφή από όλους τους εμπλεκόμενους διοικητικούς φορείς, αλλά και όταν ξεκινήσει η σταδιακή ομαλοποίηση του φαινομένου.

Επιπτώσεις στην Οικονομία – Τουρισμό

Παράλληλα με τη διοικητική διάσταση των επιπτώσεων, σημαντικές είναι και οι επιπτώσεις στην τοπική οικονομία, καθώς η μεγάλη έκταση του φαινομένου επηρεάζει, ως ένα βαθμό, την εύρυθμη λειτουργία της οικονομικής δραστηριότητας και των εμπορικών συναλλαγών, ενώ ενδέχεται να υπάρχουν και κάποιες μεμονωμένες επιπτώσεις στην τοπική παραγωγική ή αγροτική δραστηριότητα. Οι επιπτώσεις, βέβαια, στην οικονομική δραστηριότητα από το εν λόγω φαινόμενο καθίστανται ορατές στον τουριστικό κλάδο, ο οποίος αποτελεί για τα νησιά του Βορείου και Νοτίου Αιγαίου το βασικό συστατικό της τοπικής οικονομίας, τροφοδοτώντας και επηρεάζοντας και τους υπόλοιπους κλάδους. Σύμφωνα, συνεπώς, με τις αρχικές εκτιμήσεις των αρμόδιων φορέων, οι επιπτώσεις από τις ιδιαίτερα αυξημένες ροές προσφύγων και μεταναστών είναι σημαντικές στα νησιά που αποτελούν τους βασικούς προορισμούς αυτών των ροών και αντιμετωπίζουν και τα σημαντικότερα ζητήματα διαχείρισης, όπως η Κως, η Λέσβος, η Χίος αλλά και η Σάμος ως ένα βαθμό, καθώς, γενικότερα, η τουριστική δραστηριότητα το 2015 παρουσίασε σημαντική δυναμική.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις πρώτες εκτιμήσεις (με βάση πρωτόλεια στοιχεία) των ξενοδοχειακών, τουριστικών, τοπικών και λοιπών εμπλεκόμενων φορέων, οι επιπτώσεις στην τουριστική δραστηριότητα στα συγκεκριμένα νησιά φαίνεται να είναι οι εξής:

(α) Ακυρώσεις διανυκτερεύσεων σε ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια και λοιπά καταλύματα: Για την περίπτωση της Κω οι εν λόγω ακυρώσεις ανέρχονται στις 178.000 περίπου (120.000 από Tour Operators και 58.000 από μεμονωμένους πελάτες) αριθμός που αντιστοιχεί σε αύξηση ακυρώσεων κατά 400% σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2014. Σημαντικές ακυρώσεις διανυκτερεύσεων καταγράφονται στη Λέρο και στη Λέσβο που αγγίζουν το 30%.

(β) Συρρίκνωση της τουριστικής περιόδου: Σε αρκετά τουριστικά καταλύματα καταγράφεται η τάση διακοπής της λειτουργίας τους, τουλάχιστον κατά δυο μήνες νωρίτερα, συγκριτικά με την προηγούμενη τουριστική περίοδο. Στην περίπτωση της Λέσβου, η μείωση της τουριστικής κίνησης για το μήνα Αύγουστο εκτιμάται στο 4%.

(γ) Απώλειες στον κύκλο εργασιών: Αποτέλεσμα των (α) και (β) είναι η μείωση της μέσης κατά κεφαλήν δαπάνης ανά διανυκτέρευση. Στην περίπτωση της Κω εκτιμάται ότι οι εν λόγω απώλειες ξεπερνούν τα 7 εκατ. ευρώ, οι οποίες και θα επιφέρουν περαιτέρω συνέπειες στην ευρύτερη οικονομική δραστηριότητα.

(δ) Μειωμένος ρυθμός κρατήσεων για την τρέχουσα περίοδο και προκρατήσεων για το 2016: Στην περίπτωση της Κω, ο εν λόγω ρυθμός κρατήσεων εμφανίζεται μειωμένος από 40% έως 58% σε σχέση με το 2014, ενώ ο ρυθμός προκρατήσεων παρουσιάζει μείωση της τάξης του 60%, κυρίως από την αγορά της Μ. Βρετανίας (1.650 ακυρώσεις έως τα τέλη Αυγούστου 2015) σε σχέση με την περσινή περίοδο. Παράλληλα, κατά το διάστημα των τελευταίων τριών εβδομάδων του Αυγούστου διαπιστώθηκε αρνητική εξέλιξη στην πορεία των κρατήσεων από τη γερμανική (μεμονωμένοι τουρίστες) και ιταλική αγορά, καθώς επίσης και από την τσεχική αγορά προς τα νησιά Λέσβο και Κω.

(ε) Ακυρώσεις συνεδρίων και προσεγγίσεων κρουαζιερόπλοιων: Στην περίπτωση της Λέσβου πρόσφατα ακυρώθηκαν πέντε αφίξεις κρουαζιερόπλοιων, ενώ αναμένεται η ακύρωση άλλων δύο μέχρι το τέλος Σεπτεμβρίου 2015, συνολικού δυναμικού περί τους 6.000 επιβαίνοντες, ενώ κάτι ανάλογο παρατηρείται και στην περίπτωση της Κω. Ενδεικτικά, για την περίπτωση της Λέσβου, η εκτίμηση για την απώλεια στην περιοχή ανέρχεται στις 180.000 ευρώ, καθώς αντιστοιχεί ένα ποσό καταναλωτικής δαπάνης 30 ευρώ ανά επιβάτη.

(στ) Ακυρώσεις πτήσεων από το εξωτερικό: Στην περίπτωση της Κω παρατηρούνται συνεχείς ακυρώσεις πτήσεων από προορισμούς, όπως η Ιταλία και το Ισραήλ, ενώ αντίστοιχη είναι και η εικόνα στην περίπτωση της Λέσβου.

Εστιάζοντας στις ευρύτερες επιπτώσεις στην οικονομία, η επιβράδυνση της τουριστικής δραστηριότητας στα συγκεκριμένα νησιά έχει αντίστοιχες αρνητικές επιπτώσεις στην ευρύτερη οικονομική δραστηριότητα του νησιού και, δη, στους

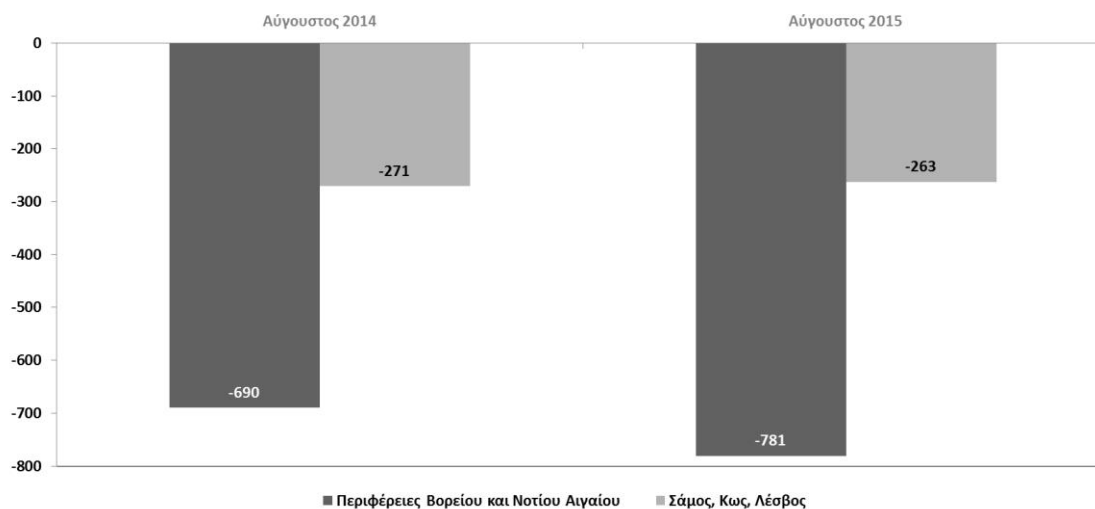
κλάδους που σχετίζονται με την τουριστική κίνηση, όπως η εστίαση. Έτσι, ενδεικτικά για την περίπτωση της Κω, εκτιμάται από τους τοπικούς φορείς, ότι οι επιχειρήσεις υγειονομικού ενδιαφέροντος στην παραλιακή ζώνη της πόλης παρουσιάζουν μείωση του κύκλου εργασιών τους κατά περίπου 30%, ενώ αντιστοίχου επιπέδου συρρίκνωση εκτιμάται και στον κύκλο εργασιών των ξενοδοχείων της Λέσβου – πάντα σύμφωνα με τα πρώτα στοιχεία και εκτιμήσεις των φορέων του κλάδου.

Η διαφαινόμενη μείωση του αριθμού των αφίξεων και διανυκτερεύσεων τους υπόλοιπους μήνες του 2015 και το 2016 θα έχει σημαντική επίπτωση στο σύνολο της οικονομίας, η οποία δεν περιορίζεται στη μη γενομένη τουριστική δαπάνη (590 ευρώ κατά κεφαλή και 70 ευρώ ανά διανυκτέρευση αντίστοιχα σύμφωνα με στοιχεία του ΣΕΤΕ). Το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ) εκτιμά τον πολλαπλασιαστή τουριστικής δαπάνης σε 2,2, ενώ το Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών ερευνών (ΚΕΠΕ) σε 2,65. Επομένως, η συνολική απώλεια για την εθνική οικονομία για κάθε μία μη πραγματοποιηθείσα διανυκτέρευση ανέρχεται σε 154 ευρώ ή 185,5 ευρώ ανάλογα με τον πολλαπλασιαστή που χρησιμοποιείται. Έτσι, εάν υποθέσουμε ένα μέσο πολλαπλασιαστή ίσον με 2,5, οι συνολικές απώλειες στην οικονομία της Κω (από τις προαναφερθείσες απώλειες 7 δισ. ευρώ) μπορούν να φτάσουν και τα 18 εκατ. ευρώ.

Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι για το σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας, λόγω των ιδιαιτεροτήτων των προσφυγικών ροών από τη Συρία, εκτιμάται πως έχει αυξηθεί η παραοικονομία και τα φαινόμενα αισχροκέρδειας, χωρίς, όμως, να μπορεί να προσδιοριστεί προς το παρόν το μέγεθος.

Όσον αφορά στην απασχόληση, σύμφωνα, με τα στοιχεία του πληροφοριακού συστήματος «ΕΡΓΑΝΗ» για τις ροές μισθωτής απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα (προσλήψεις μείον απολύσεις) για τον Αύγουστο του 2015, δεν παρατηρείται κάποια ιδιαίτερη μείωση της απασχόλησης στα νησιά των Περιφερειών Νοτίου και Βορείου Αιγαίου (Σχεδιάγραμμα 4). Ειδικότερα, το ισοζύγιο για το σύνολο των δύο Περιφερειών είναι αρνητικό (συνολική απώλεια 781 θέσεων εργασίας) τον Αύγουστο του 2015, όπως αρνητικό ήταν και τον Αύγουστο του 2014 (συνολική απώλεια 690 θέσεων εργασίας). Ακόμα και στην περίπτωση που η ανάλυση επικεντρωθεί στα νησιά του Αιγαίου που δέχθηκαν τις μεγαλύτερες ροές προσφύγων και μεταναστών (Σάμος, Λέσβος και Κως), το ισοζύγιο των ροών μισθωτής απασχόλησης τον Αύγουστο του 2015 είναι αρνητικό, αλλά στο ίδιο επίπεδο με αυτό του 2014. Αξίζει να σημειωθεί, βέβαια, ότι μεταξύ των τριών νησιών, η Κως τον Αύγουστο του 2015 παρουσίασε διεύρυνση του αρνητικού ισοζυγίου κατά περίπου 20% σε σύγκριση με τον ίδιο μήνα του 2014. Ωστόσο, οι όποιες επιπτώσεις στην απασχόληση από μία ενδεχόμενη «πρόωρη» λήξη της τουριστικής περιόδου αναμένεται να διαφανούν το Σεπτέμβριο. Σύμφωνα με τα μη δημοσιευμένα στοιχεία του πληροφοριακού συστήματος «ΕΡΓΑΝΗ», το αρνητικό ισοζύγιο (απώλεια θέσεων εργασίας) των ροών μισθωτής απασχόλησης στα παραπάνω τρία νησιά (Σάμος, Λέσβος και Κως) κατά τις πρώτες 9 ημέρες του Σεπτεμβρίου του 2015 επιδεινώθηκε κατά περίπου 40% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του Σεπτεμβρίου του 2014.

Σχεδιάγραμμα 4: Ισοζύγιο Ροών Μισθωτής Απασχόλησης στον Ιδιωτικό Τομέα, Περιφέρειες Βορείου και Νοτίου Αιγαίου (Αύγουστος 2015)

Πηγή: Πληροφοριακό Σύστημα «ΕΡΓΑΝΗ»

Γενικότερα, όμως, η τουριστική δραστηριότητα στη χώρα μας, παρά τις δυσκολίες που παρουσιάστηκαν λόγω των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων και τις τραπεζικές συναλλαγές, παρουσίασε μία αξιοθαύμαστη δυναμική και το 2015 [αύξηση συνόλου αφίξεων 6,5% το πρώτο οκτάμηνο του έτους, αν και για την περίπτωση της Κω και της Μυτιλήνης –σύμφωνα με την Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας (ΥΠΑ)– σημειώθηκε μείωση 2,1% και 1,3% αντίστοιχα], δημιουργώντας προσδοκίες για συνέχιση και περαιτέρω άνθηση και το 2016.

Ε. Συμπερασματικές Σκέψεις

Το καλοκαίρι του 2015 τα νησιά του Βορείου και Νοτίου Αιγαίου και, δη, τα νησιά που βρίσκονται πολύ κοντά με τα παράλια της Τουρκίας, όπως η Κως, η Λέσβος, η Χίος και η Σάμος, δέχθηκαν ένα πρωτοφανές κύμα προσφύγων και μεταναστών. Πρόκειται για ροές προσφύγων και μεταναστών που είναι ιδιαίτερα αυξημένες σε σχέση με το παρελθόν, που διαφέρουν από τις αντίστοιχες (και χαμηλότερες) προς άλλα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, και που κατευθύνονται σε νησιά με υποδομές και δυνατότητες αντιμετώπισης αναντίστοιχες του μεγέθους των εν λόγω ροών. Κατ' επέκταση το συγκεκριμένο φαινόμενο είχε σημαντικές επιπτώσεις και κόστος τόσο για το δημόσιο μηχανισμό (κεντρική διοίκηση και περιφερειακή και τοπική αυτοδιοίκηση) όσο και για την οικονομία, με έμφαση, φυσικά, στην τουριστική δραστηριότητα των νησιών που δέχθηκαν το μεγαλύτερο μέρος των ροών προσφύγων και μεταναστών.

Τα στοιχεία που θα συμβάλλουν καθοριστικά στην αντιμετώπιση των συνεπειών του εν λόγω φαινομένου είναι:

- (α) η εντατικοποίηση των προσπαθειών για την ομαλοποίηση της διαχείρισης του φαινομένου από τις υπηρεσίες του δημοσίου τομέα,
- (β) η πλήρης καταγραφή όλων των διαστάσεων του φαινομένου από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς (διοικητική, ανθρωπιστική, οικονομική, κοινωνική, περιβαλλοντική, κ.ά.),
- (γ) η θέσπιση πλαισίου και διαδικασιών για την πλήρη

καταγραφή –σε όλες τις διαστάσεις– της δημοσιονομικής επίπτωσης της αντιμετώπισης του φαινομένου, ώστε η χώρα να είναι σε θέση εγκαίρως είτε να ζητήσει σχετική χρηματοδοτική αρωγή είτε να διεκδικήσει το εν λόγω ποσό να μην συνυπολογισθεί στη διαμόρφωση των δημοσιονομικών στόχων που έχουν τεθεί,

(δ) η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου στρατηγικού και επιχειρησιακού σχεδιασμού με όλα τα συναρμόδια Υπουργεία που θα είναι σε θέση να αντιμετωπίσει ακόμα και τα δυσμενέστερα σενάρια εξέλιξης του φαινομένου (βλ. συνέχιση αφίξεων στην Ελλάδα με ταυτόχρονες δυσκολίες μετάβασης στην υπόλοιπη Ευρώπη),

(ε) η διοχέτευση των αναγκαίων πόρων, και από την Ευρωπαϊκή Ένωση, για την επαρκή στήριξη της εν λόγω διαχείρισης και την αποκατάσταση των ζημιών στις υποδομές και των συνεπειών στην τοπική οικονομία,

(στ) η άμεση υλοποίηση ενός ολοκληρωμένου προγράμματος για την αντιμετώπιση των όποιων δυσμενών επιπτώσεων στην οικονομία των νησιών που επηρεάστηκαν από τις μεγάλες ροές προσφύγων και μεταναστών, και

(ζ) η συνέχιση της μελέτης του εν λόγω φαινομένου από υπηρεσιακούς παράγοντες και ερευνητικούς φορείς, ώστε να καταστεί εφικτή η λεπτομερής κοστολόγηση (ανά πρόσφυγα και ανά φάση αντιμετώπισης του φαινομένου) και αποτίμηση της αντιμετώπισης του ζητήματος.

Σε κάθε περίπτωση, το εν λόγω φαινόμενο θα πρέπει να αντιμετωπιστεί τόσο από την Ελληνική Πολιτεία, όσο και από την ελληνική κοινωνία με αλληλεγγύη και ανθρωπιστική πρόνοια (όπως ήδη συμβαίνει από τις τοπικές κοινωνίες, αλλά και μη κυβερνητικές οργανώσεις και φορείς της κοινωνίας των πολιτών), σε ένα πλαίσιο ολοκληρωμένης μεταναστευτικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Άλλωστε, η άμεση επαφή των Ευρωπαίων τουριστών στα Ελληνικά νησιά με το φαινόμενο φαίνεται ότι λειτουργεί εποικοδομητικά όσον αφορά την ευαισθητοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των Ευρωπαίων πολιτών για το ζήτημα, αλλά και για την αναγκαιότητα στήριξης της Ελλάδας, λαμβάνοντας υπόψη τις δύσκολες συνθήκες στην οικονομία και κοινωνία λόγω της εγχώριας κρίσης.

Η παρούσα συνοπτική έκθεση αποτελεί έργο της Ομάδας Εργασίας που συστάθηκε και συγκροτήθηκε με την υπ' αριθμ. πρωτ. 90573/ΕΥΣΣΑ 1975/7-9-2015 Απόφαση του Υπουργού Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, στην οποία συμμετείχαν:

(α) **Μαρία Χριστίνα Μακρανδρέου**, στέλεχος Ειδικής Υπηρεσίας Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, ως συντονίστρια

(β) **Μιχάλης Γκούμας**, στέλεχος Ειδικής Υπηρεσίας Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού

(γ) **Ιωάννης Λυπιδής**, Προϊστάμενος Μονάδας Α' Ειδικής Υπηρεσίας Συντονισμού & Εφαρμογής, Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού

(δ) **Ελευθερία Γκρίμπα**, στέλεχος του Γραφείου του Αναπληρωτή Γενικού Γραμματέα Τουρισμού, Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού

(ε) **Κωνσταντίνος Παναγόπουλος**, στέλεχος του Τμήματος Διεθνών Σχέσεων και Ε.Ε.

Υπουργείου Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού (στ) **Νικόλαος Βαγιονής**, Ερευνητής Α', Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ).

Κατά τη σύνταξη της παρούσας έκθεσης, πολύ σημαντική υπήρξε η επιστημονική αρωγή του κ. **Χρήστου Τριαντόπουλου**, επιστημονικού συνεργάτη του Υπουργού Οικονομίας, Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού, και ερευνητή Δ' στο Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ).

EUROPE / MEDITERRANEAN MIGRATION RESPONSE

INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION

SITUATION REPORT • 5 October 2015

Highlights

IOM staff in Sicily providing information to migrants arriving by sea © IOM Rome, 2015

- In the former Yugoslav Republic of Macedonia, IOM is supporting the Government to prepare for the upcoming winter months, IOM is providing temporary shelters at reception points for the migrants and refugees awaiting registration in Gevgelija.
- IOM has provided three rubbish bins, 10 chemical toilets and 60 wooden waiting benches to the emergency camp in Idomeni, Greece to help address the immediate needs of migrants and refugees.
- IOM has launched an online portal of trends and transit routes related to the Europe / Mediterranean migration crisis. The portal can be found at <http://migration.iom.int>.
- In Croatia, IOM provided an overview of the mobility tracking matrix activities to the Deputy Prime Minister and Minister of the Interior, to show how flow monitoring provides a better understanding of the movement of migrants coming in from Serbia.
- During the reporting period, IOM teams in Italy informed approximately 739 migrants on the risks of being exploited as well as on the protection mechanisms provided by Italian immigration law. Of this group, IOM identified 428 victims of trafficking, the majority of whom were young Nigerians girls and minors.
- At the request of the Serbian Government, IOM supported the organization of a training on emergency response for 180 local municipal trustees.
- IOM has developed the Migration Response and Resource Mechanism (MRRM), which has now entered into its first pilot phase in Niger. The MRRM aims to provide operational support to government authorities by addressing complex migration flows, facilitate the identification and registration of migrants, and support data collection to feed into evidence-based policy and programming.
- In Libya, as a response to the high numbers of migrants and refugees being rescued at sea, IOM, through implementing partners in the country, have distributed hygiene kits and organized health assistance, including psychosocial support and medicine to those suffering from injuries.

CONTACTS: Preparedness and Response Division prd@iom.int
Donor Relations Division drd@iom.int
☎ +41.22.7179.271 <http://www.iom.int>

SITUATION OVERVIEW

As of 2 October, an estimated total of **533,591 arrivals by sea** have been reported with a total of 2,887 deaths. Countries of arrival are Italy (131,431), Malta (105), Greece (399,236) and Spain (2,819).

Fatal incidents continue to be recorded in the Aegean Sea, where an estimated 37 lives were lost in just one week while another 40 more are still reported missing off the coasts of Lesbos and Farmakonisi. Between 25 – 28 September, IOM reported 15,050 migrants crossing the borders into Greece. The total number of arrivals in Greece has reached **399,236** and the number of daily arrivals continue to increase despite the worsening weather conditions.

As of 28 September, a total of **102,753** migrants and refugees have entered the former Yugoslav Republic of Macedonia. The numbers crossing the border from Greece and entering into Gevgelija continue to be estimated at 5,000 arrivals a day.

In Serbia, the Government continues to invest its resources to ensure that migrants and refugees entering its territory are registered, provided with medical care, food, water and accommodation. Daily arrivals continue to reach **5,000** and due to rain, the conditions in the transit camp in Miratovac and in the reception centre in Presevo remain challenging for migrants and refugees. Preparations to provide assistance during the winter season have started but additional resources are required. After the closure of the border on the Hungarian side, the majority of migrants are have resorted to exiting Serbia through Croatia.

According to the Ministry of the Interior, a total of **110,641** migrants and refugees have entered Croatia from 16 September – 4 October, a period of less than 20 days. From 17 – 30 September, the Health Ministry has reported administering **7,630 medical interventions**, out of which 193 patients were referred to for further specialist treatments, resulting in 28 hospitalizations. The main causes of health problems are related to exhaustion and dehydration, and pregnant women and young children have been particularly impacted. The main border point from Serbia to Croatia has shifted from Tovarnik to Bapska, which is closer to the transit centre that the Government established in Opatovac.

Slovenia has begun to experience a significant increase of arrivals of migrants and refugees transiting through the country. As of 30 September, **4,338** migrants have arrived in Slovenia, in comparison to a total of 740 entries registered by the Slovenian police in the first half of 2015. The majority of recent arrivals originate from Syria, Afghanistan, Iraq and Pakistan.

Since the beginning of the year, approximately **131,431** migrants have arrived in Italy by sea with an average of 508 arrivals per day. IOM has registered a slight decrease of arrivals (approximately 6,000 less) compared to the same period last year. The top five countries of origin are Eritrea, Nigeria, Somalia, Sudan and Syria.

Working in close coordination with UNHCR and other international and national stakeholders, IOM continues to assist the Governments of the Western Balkan countries currently not affected by the migration flows to prepare for a possible change in the existing routes. In Albania, IOM is assisting the Government in finalising its contingency plans while IOM experts have worked with the Montenegro authorities to develop their plan and has started to support the relevant counterparts in Bosnia and Herzegovina.

In response to the current migration flows, IOM has launched an online portal of trends and transit routes related to the Europe / Mediterranean migration crisis. The website can be found at <http://migration.iom.int>.

IOM RESPONSE

Former Yugoslav Republic of Macedonia

In order to support the Government in planning and adjusting their response to take into account the approach of the winter months, IOM will be providing temporary shelter for the migrants and refugees awaiting registration in Gevgelija.

The migration flows include a range of vulnerable migrants, including undocumented persons and unaccompanied and separated children, with a significant number facing protection concerns. IOM is helping to respond through the facilitation of referrals to relevant authorities as well as transportation of vulnerable populations to social services.

IOM will also be supporting the government's Centre for Crisis Management through the provision of technical equipment and trainings on migration crisis management. The support aims to increase the Centre's preparedness to respond to the migration flows and ensure that appropriate and timely assistance and protection are provided to migrants and refugees.

Serbia

An IOM team has been deployed to the southern border to assist the Border Police at the entry point in Miratovac in providing flow monitoring and information to migrants and refugees. The team is also providing vulnerable families and individuals with transportation assistance from the border crossing to the registration centre. On average, IOM

IOM RESPONSE

Serbia (continued)

provides 600-700 people per day with transportation assistance. In close coordination with the Border Police and local railway staff, IOM also organizes transfer of the migrants and refugees from the “green border” to the registration centre in Presevo.

At the request of the Government, IOM supported the organization of a **training on emergency response** for 180 local municipal trustees. The training aimed to improve their capacities to manage the migration flows as well as to lead crisis response in their respective municipalities. Additionally, the Ministry of Labour, Employment and Social Policy, in coordination with IOM, OHCHR, and UNHCR conducted a **workshop for local institutions on the human rights** of refugees and migrants. IOM provided experts to deliver training sessions to the participants.

Greece

The Government has set up an emergency camp in Idomeni that has the capacity to host approximately 800 migrants and refugees. IOM is providing three **rub halls**, 10 **chemical toilets** and 60 **wooden waiting benches** to assist in this initiative.

IOM assisting migrants and refugees arriving in Idomeni
© IOM Greece, 2015

Hellenic Coastguards and the First Reception Service) to **identify and assist vulnerable populations** including unaccompanied and separated children, the elderly, and those with medical needs. Vulnerable groups are referred to relevant authorities in order to be provided with the necessary care.

IOM receiving rub halls for the emergency camp in Idomeni
© IOM Greece, 2015

IOM has been an active partner in the **training and capacity building** of professionals on the issue of human trafficking. IOM has organized and held several training sessions for Greek officials, including judges, law enforcement officers and health professionals.

IOM continues to offer **emergency services** in Samos and Lesbos islands, the two main entry points for migrants and refugees, as part of two mobile units for the First Reception Service. IOM is also providing **direct relief assistance** to new arrivals at the entry points, including the provision of blankets, clothes, shoes and bottled water.

IOM gathers **data on the migrant flows** to ensure that government authorities are aware of the nature, composition and scale of the flows. Data collected aids in informing the type of assistance needed and helps to identify vulnerabilities in the migrant population.

IOM staff are present in Lesbos, Samos, Kos and Crete islands and work closely with authorities (Frontex, the

IOM RESPONSE

Croatia

IOM has provided an overview of the **mobility tracking matrix** activities to the Deputy Prime Minister and Minister of the Interior to show how flow monitoring provides a better understanding of the movement of migrants coming in from Serbia. In view of the growing concern that migrants could start using routes through Montenegro or Bosnia and Herzegovina, the Prime Minister has stated that despite media reports about preparations being underway to accommodate migrants in the southernmost region of the country, Croatia would not open this route for potential entry of migrants, reiterating that only the northern route would remain open as long as feasible.

Italy

IOM has two **anti-trafficking teams** who work in Sicily and Apulia with the specific objectives of enhancing detection and identification of victims of trafficking and exploitation, and providing assistance to the identified victims. During the reporting period, approximately 739 migrants were informed on the risks of being exploited as well as on the protection mechanisms provided by Italian immigration law. Of this group, IOM further identified **428 victims of trafficking**, the majority of whom were young Nigerians girls and minors.

IOM further supports the authorities in **detecting vulnerable cases** both at landing points and in the reception centres. During the reporting period, IOM **identified and referred cases of vulnerable migrants**, including 130 cases of unaccompanied children who were wrongly classified as adults during the disembarkation procedures, and migrants in need of health and psychosocial assistance.

In Lampedusa, Sicily, Calabria, and Apulia, IOM teams, composed of **field officers and interpreters/cultural mediators**, met with migrants at the landing points and in reception centres to support them with **legal counselling and assistance**. IOM, together with its partners and through its **roving legal teams** in Sicily, Calabria and Apulia, has assisted with more than **320 boat landings**. IOM has provided assistance and legal counselling to approximately **95%** of the migrants arriving by sea, both at landing points and in the first reception centres. This includes informing migrants on Italian migration rules and procedures and on the risks of irregular migration and exploitation. The IOM team also **monitors the assistance** procedures that are carried out in the reception centres to ensure that the fundamental rights of migrants are being respected.

Libya

To date, IOM estimates that over half a million migrants and refugees have crossed the Mediterranean in 2015, with **2,887 recorded deaths**. For the Central Mediterranean Route, the main departure country is Libya, where several rescue operations have had to be carried out. In September, **21 rescue operations** were carried out in just one day, mainly by EU navy ships operating in the Mediterranean Sea off the Libyan coast. Within 24 hours, more than **4,500 migrants and refugees** from nine boats and 12 dinghies were rescued. Just a few days later, the Libyan Naval Coast Guard rescued 346 migrants and refugees, among them were 100 women and children, who were crammed onto rubber boats by their smugglers.

In response to the high numbers of migrants and refugees being rescued at sea, IOM, through implementing partners in the country, have **distributed hygiene kits and organized health assistance**, including **psychosocial support and medicine** to those suffering from injuries.

Migrants rescued at sea waiting in a hospital in Tripoli for treatment.
© IOM Tripoli, 2015

IOM also provides **assistance to victims of trafficking** who are found in migrant retention centres. A significant number of female migrants from sub-Saharan and eastern Africa who have been trafficked into Libya, find themselves with few alternatives except to get on a boat crossing the Mediterranean as a means to reach Europe. IOM provides humanitarian assistance, including **psychosocial and health support**, as well as **voluntary return services**, to these victims.

IOM RESPONSE

Libya (continued)

In September, IOM organized a **three-day training** for Libyan NGOs and representatives from the Directorate for Combating Illegal Migration in Tunis, Tunisia. The training focussed on three areas: enhancing the response to human trafficking; performing vulnerability assessments; and, providing assisted voluntary return for trafficked migrants in retention centres.

Niger

The dangerous and often fatal crossing of the Mediterranean is just one of the many risks migrants **face** along their journey. Along migratory routes, migrants cross deserts and are often detained in deplorable conditions, may face xenophobia, and are subjected to violence and abuse by migrant smugglers or human traffickers. In view of the high numbers of persons travelling through countries such as Niger and Libya to Europe, it is imperative to provide assistance and protection to migrants in transit countries.

To support government efforts to respond effectively to complex migration flows and strengthen protection measure, IOM has developed the **Migration Response and Resource Mechanism (MRRM)**, which has now entered into its **first pilot phase in Niger**. The MRRM provides operational support to government authorities by addressing complex migration flows, facilitating the **identification and registration of migrants**, and supporting **data collection** to feed into evidence-based policy and programming. MRRM also provides **direct assistance and support services** that are tailored to address particular vulnerabilities that have been identified, such as those of unaccompanied migrant children, migrants vulnerable to trafficking and abuse, migrants with health and psychosocial needs, as well as persons in need of international refugee protection, in partnership with national authorities and UNHCR.

MRRM provides **information and awareness-raising** on the risks of irregular migration (including trafficking in persons), the available channels for legal migration, as well as rights and obligations of both States and migrants. MRRM also supports the identification of **alternatives to high risk irregular migration** and support longer term solutions including legal migration or Assisted Voluntary Return and Reintegration to countries of origin.

Through the MRRM in Niger, IOM has **identified and referred 10 potential asylum seekers** to UNHCR. Once these cases are identified, IOM organizes the transportation to Niamey where asylum seekers have access to resources managed by UNHCR in collaboration with the Ministry of Interior for the Refugee Status Determination. For unaccompanied children, IOM liaises with local judges for necessary travel authorizations and family tracing is done in collaboration with IOM in countries of origins and NGO partners.

Pilot **return and reintegration projects** have also been launched in four target countries: Senegal, Gambia, Mali and Nigeria, for about 900 migrants returning to their country of origin from Niger. Alternative options will be proposed to migrants transiting in Niger to Libya and then Europe. With the support and in coordination with local governments in all targeted countries, **vocational trainings, micro-finance projects, public-private-partnerships**, along with other initiatives will be identified and promoted among migrants starting from Agadez.

IOM is one of the main technical partners of the Ministry of Justice and its national agency against the smuggling and trafficking of persons, "l'Agence Nationale de Lutte contre la Traite des Personnes" (ANLTP). The anti-trafficking work plan is being implemented and IOM is **contributing with capacity building activities** for magistrates, civil society and other key actors concerned by anti-trafficking initiatives. To date, four trainings with 138 participants have been organized. IOM is also planning the **establishment of the first state-shelter** for victims of trafficking (VoT) in the region of Zinder, one of the main areas affected by the high presence of VoTs. The shelter will be operational by the first quarter of 2016.

Europe / Mediterranean Migration Response

In response to the current migration flows, IOM has launched an online portal of trends and transit routes related to the Europe / Mediterranean migration crisis. The below depicts a map of the transit routes and the portal can be found at <http://migration.iom.int>.

International Organization for Migration - IOM

MIGRATION FLOWS - EUROPE

International Organization for Migration

[Recent trends](#)
 [Transit routes](#)
 [Internally displaced and refugees](#)
 [Migrant deaths](#)
 [Office Network](#)
 [Iraq & Syria](#)

In 2015, 541,297 people have been travelling to Europe through various transit routes across Africa, Asia or the Middle East, by land (yellow), sea (blue) or plane (red).

Click on the yellow path for more information on the number of people that have been using the road since the beginning of 2015 (until 31 August 2015).

Migrant Routes: Mediterranean 2015

http://migration.iom.int

The green circles indicate the number and country of origin for people that were reported as arriving in Europe since earlier this year.

Click on the green circles for more information.
(Source: national authorities, IOM)

Europe / Mediterranean Migration Response

Movement, Trends and Numbers

ARRIVALS

Italy	131,431
Estimate arrivals as of 7 October Source: IOM	
Greece	399,236
Estimate arrivals from land and sea as of 7 October Source: IOM	
Macedonia	102,753
People registered between 1 June to 28 September Source: Government	
Report from the IOM indicates that the number of people registered approach approximately 50% of the number entering Macedonia	
Croatia	110,641
Estimate arrivals as of 4 October Source: Government	
Slovenia	4,338
Final estimate as of 30 Sept 2015 Source: Government	
Serbia	173,891
Estimate arrivals as of 26 Sept Source: IOM	
Spain	2,819
Estimate arrivals as of 2 October Source: IOM	

MOBILITY TRACKING & MAPPING

POINTS OF INTEREST include Border Crossing Points (Physical, Organized) and Port-of-Departure Gates, and Secondary Transit Points.

Source: IOM, UNHCR, and other sources. Data as of 10 October 2015.

Map data © OpenStreetMap contributors, Imagery © Mapbox

www.iom.int

As of 5 October 2015
Source: IOM • feedback@iom.int

ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ

1. Εμπορία ανθρώπων

Στράτευση, μεταφορά, μετακίνηση, υπόθαλψη ή παραλαβή ατόμων με τη χρήση απειλών, βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού. Περιλαμβάνει την απαγωγή, την απάτη, την εξαπάτηση και την κατάχρηση εξουσίας ή την κακομεταχείριση κάποιου που βρίσκεται σε ευάλωτη θέση.

2. Παράνομη είσοδος

Η διέλευση των συνόρων χωρίς συμμόρφωση προς τις απαραίτητες προϋποθέσεις νόμιμης εισόδου που θέτει το κράτος υποδοχής.

3. Λαθραία διακίνηση ανθρώπων

Επίτευξη της παράνομης εισόδου ενός προσώπου σε ένα κράτος μέρος, του οποίου το πρόσωπο αυτό δεν είναι υπήκοος ή μόνιμος κάτοικος, με σκοπό την απόκτηση, αμέσως ή εμμέσως, οικονομικού ή άλλου οφέλους

4. Νομιμοποίηση

Διαδικασία μέσω της οποίας μια χώρα επιτρέπει σε άτομα που βρίσκονται σε μη νόμιμη κατάσταση να αποκτήσουν νόμιμο καθεστώς.

5. Απέλαση

Πράξη μιας υπηρεσίας ή αρχής ενός κράτους που επιδιώκει να διασφαλίσει την απομάκρυνση ατόμου ενάντια στη θέληση του.

6. Ένταξη

Η διαδικασία με την οποία οι μετανάστες και οι πρόσφυγες γίνονται αποδεκτοί στην κοινωνία. Η διαδικασία αυτή βασίζεται στην εξασφάλιση ισορροπίας ανάμεσα στο σεβασμό των πολιτιστικών αξιών και της ταυτότητας των μεταναστών και αφορά όλες τις πλευρές της ζωής σε μια κοινωνία.

7. Μετανάστης

Το άτομο ή/και το μέλος μιας οικογένειας που μετακινείται σε μια άλλη χώρα ή περιοχή για να αναζητήσει καλύτερες υλικές και κοινωνικές συνθήκες καθώς και για να βελτιώσει το προσδόκιμο του ιδίου και των μελών των οικογενειών του. (Ο όρος συνήθως χρησιμοποιείται, προκειμένου να καλύψει τις περιπτώσεις όπου η απόφαση για μετακίνηση λαμβάνεται ελεύθερα από το άτομο, δίχως την μεσολάβηση εξωγενών παραγόντων)

8. Πρόσφυγας

Το άτομο που αναζητά προστασία σε μια άλλη χώρα λόγω του φόβου δίωξης στη χώρα καταγωγής του, για λόγους φυλής, θρησκείας, εθνικότητας ή ιδιότητας του μέλους σε μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα ή πολιτική άποψη.

9. Αιτών άσυλο

Το άτομο που επιθυμεί να γίνει δεκτό σε μια χώρα ως πρόσφυγας και αναμένει απόφαση σχετικά με την αίτηση του για το καθεστώς του πρόσφυγα στο πλαίσιο σχετικών διεθνών και εθνικών

μέσων. Σε περίπτωση αρνητικής απόφασης θα πρέπει να εγκαταλείψει την χώρα και μπορεί να απελαθεί, όπως οποιοσδήποτε αλλοδαπός που είναι παράτυπος, εκτός εάν η άδεια παραμονής παρέχεται για ανθρωπιστικούς ή συναφείς λόγους

10. Παράτυπος μετανάστης

Το άτομο το οποίο, λόγω παράτυπης εισόδου ή λήξη της προσωρινής άδειας παραμονής (visa) παραβιάζει τις προϋποθέσεις εισόδου, στερείται νομικού καθεστώτος στη χώρα διέλευσης ή χώρας υποδοχής. Ο ορισμός αυτός περιλαμβάνει μεταξύ άλλων εκείνα τα άτομα που έχουν μπει σε μια χώρα νόμιμα αλλά έχουν παραμείνει για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα από το ορισμένο ή μεταγενέστερα έχουν απασχοληθεί σε μη νόμιμες εργασίες.

11. Μετανάστης εργασίας

Το άτομο που απασχολείται ή έχει απασχοληθεί σε μια αμειβόμενη δραστηριότητα σε ένα κράτος του οποίου αυτός ή αυτή δεν είναι υπήκοος

12. Ασυνόδευτος ανήλικος

Ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής που δεν έχει συμπληρώσει το 18ο έτος της ηλικίας του και ο οποίος εισέρχεται στη χώρα χωρίς να συνοδεύεται από τον κατά το νόμο ή έθιμο υπεύθυνο για την επιμέλειά του ενήλικο και για όσο χρονικό διάστημα διαρκεί η ανωτέρω κατάσταση είτε βρέθηκε χωρίς συνοδεία μετά από την είσοδό του στη χώρα.

13. Αρχή της μη επαναπροώθησης

Θεμελιώδης αρχή του διεθνούς δικαίου για τους πρόσφυγες που απαγορεύει στα κράτη μέλη την επιστροφή των προσφύγων με οποιονδήποτε τρόπο σε χώρες ή εδάφη στα οποία ενδέχεται να απειληθεί η ζωή ή η ελευθερία τους.

ΦΑΡΜΑΚΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ: ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ

Στο επίκαιρο ζήτημα των προσφύγων οι σχολιογράφοι συχνά αναφέρονται σε θέματα δημόσιας υγείας και στην επιβάρυνση αυτής από τη μετακίνηση ανθρώπων από άλλες περιοχές. Οι τοποθετήσεις αυτές αν μη τι άλλο στηρίζονται σε μύθους, λανθασμένες προσεγγίσεις και μαθητικές απλουστεύσεις. Εσφαλμένες παραδοχές, όπως «ένα ανοικτό σύστημα δημόσιας υγείας και κοινωνικής μέριμνας προσελκύει περισσότερους ανθρώπους από τρίτες χώρες» και «οι μετανάστες είναι φορείς μολυσματικών ασθενειών» να αποτελούν μερικές από τις πλέον διαδεδομένες και επαναλαμβανόμενες. Στερούνται, ωστόσο, λογικής απόδειξης και τεκμηρίωσης.

Συνιστά γεγονός ότι περισσότεροι από 60.000.000 άνθρωποι έχουν εκτοπιστεί από τις πατρίδες για λόγους ασφάλειας. Τα αίτια πρόκλησης μαζικών μετακινήσεων πληθυσμών και μετεγκαταστάσεων ποικίλουν και είναι πολυσύνθετα τόσο στο εύρος, όσο και στο περιεχόμενο, με την ακραία φτώχεια, την άτεγκτη κρατική πολιτική, την οικονομική και κοινωνική αστάθεια και τις ένοπλες συγκρούσεις να αντικατοπτρίζουν μερικές από τις όψεις του σύγχρονου ζητήματος της μετανάστευσης ανθρώπων.

Ήδη από την αρχαιότητα, η εξάπλωση και μετάδοση ασθενειών είχε συνδεθεί με την ανθρώπινη μετακίνηση. Αναμφίβολα, η μετανάστευση επιβάλλει τον επαναπροσδιορισμό των δομών και υπηρεσιών υγείας των χωρών προέλευσης, διέλευσης και τελικού προορισμού. Με άλλα λόγια, αποτελεί μια γέφυρα της Παγκόσμιας Υγείας που συνδέει συστήματα υγείας, αντιλήψεις και πρακτικές. Έκαστο κράτος στο πλαίσιο του συστήματος κοινωνικών παροχών έχει συμπεριλάβει και μία σειρά δομών και λειτουργιών που στόχο έχει την προστασία των κοινοτήτων και την διασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου δημόσιας υγείας. Ο τομέας της υγειονομικής περίθαλψης των μετακινημένων πληθυσμών αποτελεί ιδιαίτερο τμήμα του και συμβάλει στην ταυτόχρονη προστασία των φιλοξενούμενων και των ημεδαπών. Ειδικότερα, κατά την ανθρώπινη μετακίνηση ελλοχεύουν διάφοροι παράγοντες που επιδρούν επιβαρυντικά στην ανθρώπινη υγεία, όπως η επιδημιολογία ενός μεταδοτικού νοσήματος, οι συνθήκες διαβίωσης, η ελλιπής καταγραφή των αλλαγών και η εποπτεία από αρμόδιους φορείς, η ανεπαρκής πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες και φαρμακευτική περίθαλψη και κατ' επέκταση η αδυναμία έγκαιρης διάγνωσης και ίασης. Αναμφίβολα, η μετακίνηση ανθρώπων έχει αντίκτυπο στην δημόσια υγεία και θα έπρεπε να εκληφθεί ως έναν από τους ρυθμιστές της.

Οι πληθυσμοί εν κινήσει έχουν ακόμη πρόσθετες ανάγκες συγκριτικά με τον γηγενή πληθυσμό οι οποίες καθορίζονται από την ίδια την διαδικασία μετάβασης από τον τόπο καταγωγής στην χώρα φιλοξενίας ή προσωρινούς διαμονής, το ιδιαίτερο εθνολογικό και πολιτιστικό προφίλ και τις επικρατούσες συνθήκες σε κάθε σταθμό του ταξιδιού. Τέλος, τα κύρια νοσήματα που αντιμετωπίζουν έχουν να κάνουν με σεξουαλικώς μεταδιδόμενα νοσήματα, εντερικές ασθένειες.

χρόνια νοσήματα και νοσήματα ψυχικής υγείας, αλλά και την φυματίωση, τον ιό HIV/AIDS, την μαλάρια (ελονοσία) και την ηπατίτιδα τύπου Β και C. Η κατάσταση της υγείας αυτών των ανθρώπων εκτραχύνεται από τις εκδηλώσεις ξενοφοβίας και μισαλλοδοξίας που παρατηρούνται στις περιοχές υποδοχής και εντείνουν τα φαινόμενα περιθωριοποίησής τους, περιορισμού της πρόσβασής τους σε κατάλληλες δομές φροντίδας υγείας και αποκατάστασης της ψυχικής υγείας, όπως και αποκλεισμού τους από αξιοπρεπείς όρους και ασφαλές περιβάλλον εργασίας. Παράμετροι που λειτουργούν συνδυαστικά με τους κείμενους νομικούς και κοινωνικούς φραγμούς που επιβάλλει η εκάστοτε κρατική διοίκηση στους αλλοδαπούς πολίτες της, και τους σκοπέλους που ορθώνονται στην επικοινωνία λόγω των γλωσσικών και πολιτιστικών διαφορών. Έτσι, οι άνθρωποι αυτοί αντί να λαμβάνουν την αρμόζουσα προστασία και αρωγή ως ευάλωτη ομάδα, υφίστανται πρόσθετες επιβαρύνσεις που επιδρούν καταλυτικά στην δική τους υγεία, αφού πολλοί εξ αυτών αναγκάζονται να διαβιούν υπό καθεστώς παρανομίας.

Παρά το γεγονός ότι το διεθνές δίκαιο επιτάσσει την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ευρωπαϊκοί και διεθνείς φορείς με ιατρικούς Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς έχουν επισημάνει σε συναφείς διακρατικές διακηρύξεις την αναγκαιότητα υπεράσπισης των δικαιωμάτων κάθε ατόμου που έχει ανάγκη ιατρικής αρωγής, τα προβλήματα παραμένουν. Η μη ευρεία εφαρμογή των δεσμεύσεων με άλλα λόγια αποτελεί μία πρόκληση σε επίπεδο πολιτικό, νομικό και κοινωνικό, η επίτευξη της οποίας προϋποθέτει την διατομεακή και διακρατική συνεργασία όλων των φορέων. Επιπλέον, απαιτείται η άρση των προκαταλήψεων και ρατσιστικών φαινομένων. Προς την κατεύθυνση αυτή κρίνεται σκόπιμη και η ορθή ενημέρωση της κοινής γνώμης. Αναφορικά με την υγεία των μεταναστών, η εμπειρία από το πεδίο έχει αποδείξει ότι οι άνθρωποι αυτοί καταφτάνουν υγιείς και εκλείπουν τα κρούσματα μετάδοσης ασθενειών σε δομές κράτησης όπου παραμένουν. Θεωρείται τέλος αυτονόητη η εγκαθίδρυση διαρκούς μέριμνας για τις ευάλωτες περιπτώσεις, όπως είναι οι

Στο πλαίσιο των προγραμμάτων μας στην Ευρώπη, παρέχουμε υπηρεσίες πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας και φροντίδας ψυχικής υγείας στους ανθρώπους που καταφτάνουν· φροντίζουμε για την έγκαιρη παραπομπή στα νοσοκομεία ατόμων που χρήζουν εξειδικευμένης φροντίδας και υλοποιούμε ειδικά προγράμματα για θύματα βασανιστηρίων. Ακόμη, διαθέτουμε κιτ με είδη πρώτης ανάγκης, επισκεπτόμαστε κέντρα κράτησης και υποδοχής, εντοπίζουμε τις ιδιαίτερες ανάγκες και επιφορτιζόμαστε με το έργο κάλυψής τους. Από την εμπειρία μας στο πεδίο έχουμε εντοπίσει συγκεκριμένα προβλήματα και αδυναμίες, με την υποστελέχωση των δομών υποδοχής και την απουσία ιατρών και ψυχολόγων στις υπηρεσίες που φέρουν την ευθύνη υποδοχής και διαχείρισης αυτών των ανθρώπων να αποτελεί ένα από τα κύρια. Απουσιάζει δηλαδή η μέριμνα για την κάλυψη των ιατρικών αναγκών των νεοεισερχόμενων, συμπεριλαμβανομένου των ευάλωτων ομάδων, όπως είναι ασθενείς με χρόνια νοσήματα. Έτσι, η εξασφάλιση της απαραίτητης ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης δεν είναι δεδομένη και συχνά εναπόκειται στην 9

καλή θέληση των εργαζομένων αφού εκλείπει το απαραίτητο νομοθετικό πλαίσιο και η μέριμνα για την κάλυψη του κόστους μιας ενδεχόμενης νοσηλείας ή θεραπείας.

Στο σημείο αυτό πρέπει να γίνει ιδιαίτερη μνεία και στην ελλιπή ενημέρωση που έχουν οι άνθρωποι αυτοί σχετικά με τα δικαιώματα και τις δυνατότητές τους. Για παράδειγμα, οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο με χαμηλό ή χωρίς εισόδημα έχουν τη δυνατότητα να αιτηθούν ένταξη σε πρόγραμμα δωρεάν πρόσβασης στην ιατροφαρμακευτική φροντίδα, ωστόσο, λίγοι γνωρίζουν το δικαίωμά τους αυτό. Ακόμη, οι αλλοδαποί ασθενείς με χρόνιες μεταδοτικές ασθένειες, όπως ο HIV, έχουν βάσει νόμου το δικαίωμα δωρεάν νοσοκομειακής περίθαλψης, ωστόσο, η δυστοκία στην συγκέντρωση των απαραίτητων εγγράφων σε συνδυασμό με την απροθυμία των νοσοκομειακών διοικήσεων, αποκλείει πολλά πρόσωπα από την υπαγωγή στο σχήμα αυτό. Η πραγματικότητα αυτή σε συνδυασμό με τον υπάρχων κρατικό και κοινωνικό ρατσισμό, επιφέρει τον άδικο στιγματισμό και ακόμα και την ποινικοποίηση αυτών των ανθρώπων.

Επιπλέον, οι πληθυσμοί εν κινήσει αντιμετωπίζουν ποικίλες καταστάσεις κατά την διάρκεια του ταξιδιού. Συγκεκριμένα, υποχρεούνται να παραμένουν και να διανυκτερεύουν στο ύπαιθρο και σε επισφαλή καταφύγια, είναι έρμαιοι των διαθέσεων των διακινητών και άλλων επιτηδίων που επωφελούνται της αδυναμίας και των αναγκών τους. Οι συνθήκες διαβίωσης δεν είναι καλύτερες στα κέντρα κράτησης, όπως παραστατικά καταγράφεται σε αναφορά του Ευρωπαϊκού Κέντρου Εποπτείας Νοσημάτων: *«Το κύριο πρόβλημα είναι ο αυξημένος κίνδυνος εξάπλωσης μεταδοτικών ασθενειών στα κέντρα κράτησης λόγω του υπερπληθυσμού, της περιορισμένης υγιεινής, της έλλειψης βασικών αγαθών (π.χ. κουβέρτες, παπούτσια, σαπούνι κλ. π.), της περιορισμένης δυνατότητας προαυλισμού και της κράτησης μακράς διάρκειας. Οι συνθήκες στα κέντρα αυτά είναι κατώτερες των ελάχιστα αποδεκτών διεθνών προτύπων. Έχει ήδη αποδειχτεί ότι με τον συνωστισμό ελλοχεύει ο κίνδυνος εξάπλωσης μεταδοτικών ασθενειών, όπως η φυματίωση, η διάρροια, οι λοιμώξεις του ανώτερου αναπνευστικού κλ. π.»*.

Μια διαπίστωση που αποτυπώνεται και αριθμητικά στα δεδομένα που τα κλιμάκια των Γιατρών Χωρίς Σύνορα έχουν συγκεντρώσει κατά τις δράσεις μας στα Κέντρα Κράτησης Αλλοδαπών. Σύμφωνα με αυτά, λοιπόν, το 63% των ασθενών μας διεγνώστη με νόσημα που συνδεόταν άμεσα ή έμμεσα με τις υποτυπώδεις συνθήκες κράτησης. Το 24,7% αντιμετώπιζε λοιμώξεις του ανώτερου αναπνευστικού συστήματος, το 13,7% μυοσκελετικά προβλήματα, το 14,7% γαστρεντερικές διαταραχές, το 8,5% δερματικές παθήσεις και το 7,9 % οδοντιατρικά προβλήματα. Όσον αφορά τα νοσήματα τα σχετικά με την ψυχική υγεία: το 39% των ασθενών παρουσίαζε συμπτώματα αδυναμίας, όπως έντονη ανησυχία, φόβο, πανικό, εγκατάλειψη· το 31% συμπτώματα κατάθλιψης, όπως λύπη, έλλειψης ενδιαφέροντος, απώλειας ελπίδας και έκανε σκέψεις για αυτοκτονία· το 17.3% των ασθενών, τέλος, ζήτησε ψυχολογική υποστήριξη λόγω προηγούμενης τραυματικής εμπειρίας. Αναμφίβολα, η κράτηση επέτεινε τα συμπτώματα, καθυστέρησε την διαδικασία αποκατάστασης και επαύξησε την ψυχολογική πίεση. Τέλος,

το 3.2% 10 των ασθενών αποπειράθηκε να αυτοκτονήσει ή να αυτοτραυματιστεί κατά τη διάρκεια της παραμονής του στο κέντρο κράτησης.

Εκτός από τα κέντρα κράτησης, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα υλοποιούν προγράμματα κάλυψης τις αναγκών ανθρώπων που καταφθάνουν στα νησιά, αναζητώντας προστασία στην Ευρώπη. Οι δράσεις αυτές αποσκοπούν και στο να μετριαστεί ο αντίκτυπος της εισροής στις τοπικές δομές υγείας και κοινότητες, και επιτελούνται πάντοτε με σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Έτσι, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα εισήγαγαν προγράμματα δωρεάν παροχής υπηρεσιών πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, όπως και διανομής ειδών πρώτης ανάγκης, στα σημεία εισόδου και διέλευσης των προσφύγων τόσο στην νησιωτική, όσο και στην ηπειρωτική χώρα. Σύντομα, η δραματική αύξηση των αφίξεων και η έλευση του χειμώνα δημιούργησε πρόσθετες ανάγκες και κατέστησε επιτακτική την περαιτέρω επέκταση των προγραμμάτων. Σημαντικό πυλώνα των δράσεών μας συνιστά και η ανάδειξη των ιατρικών και ανθρωπιστικών επιπτώσεων της αυστηρής μεταναστευτικής πολιτικής και της πολιτικής ασύλου, όπως και η προώθηση μιας ανθρωπιστικής προσέγγισης.

Στο πλαίσιο αυτό ερχόμαστε να καταρρίψουμε με απτά στοιχεία τον μύθο ότι «οι μετανάστες είναι φορείς ασθενειών», τονίζοντας ότι:

- ✓ Οι μετανάστες είναι υγιείς και συχνά δεν κάνουν χρήση των υπηρεσιών υγείας,
- ✓ Οι μετανάστες είναι πολύ διαφορετικοί μεταξύ τους – το ιατρικό τους προφίλ καθορίζεται από τα χαρακτηριστικά της μετανάστευσης σε όλα της τα στάδια,
- ✓ Οι συνθήκες οι σχετικές με την μετακίνηση καθιστούν τους ανθρώπους περισσότερο ευάλωτους.

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΜΕΤΑΔΙΔΟΜΕΝΑ ΝΟΣΗΜΑΤΑ

1. Γρίπη

Η γρίπη είναι οξεία νόσος του αναπνευστικού. Πρόκειται για εποχιακή νόσο με ιδιαίτερη έξαρση την περίοδο Ιανουάριο-Μάρτιο. Τα κυριότερα συμπτώματα είναι βήχας, πυρετός, συνάχι, κόπωση, μυοσκελετικοί πόνοι.

Η γρίπη είναι μεταδοτική από 1 μέρα πριν την εκδήλωση των συμπτωμάτων και μέχρι για 1 εβδομάδα και μεταδίδεται με μικροσταγονίδια που εκπέμπονται κατά τον βήχα, ομιλία, φτέρνισμα κλπ. Επίσης μέσω των χειρών, όταν αγγίζουμε μολυσμένα αντικείμενα και στη συνέχεια τη μύτη, τα μάτια ή το στόμα μας.

Πρόληψη

- ✓ Συνίσταται εμβολιασμός σε άτομα υψηλού κινδύνου (ηλικιωμένοι, έγκυοι, ανοσοκατασταλμένοι, άτομα με χρόνιες νόσους, κλειστοί πληθυσμοί, υγειονομικό προσωπικό)
- ✓ Οι ασθενείς πρέπει να καλύπτουν το στόμα και τη μύτη τους όταν βήχουν ή φτερνίζονται και να αποφεύγουν το συγχρωτισμό σε κλειστούς χώρους
- ✓ Πλένουμε συχνά τα χέρια μας και αποφεύγουμε όσο γίνεται τη στενή επαφή με ασθενείς, καθώς και να πιάνουμε τη μύτη, μάτια και στόμα μας.

2. Φυματίωση

Η φυματίωση είναι μια μικροβιακή λοίμωξη που προσβάλλει συνήθως τον πνεύμονα, αλλά μπορεί να επηρεάσει και άλλα μέρη του σώματος. Μόλυνση με το μυκοβακτηρίδιο της φυματίωσης δεν σημαίνει και νόσηση από αυτό. Οι περισσότερες λοιμώξεις είναι ασυμπτωματικές και λανθάνουσες.

Τα συνήθη συμπτώματα περιλαμβάνουν χρόνια βήχα με αιμόπτυση, πυρετό, νυχτερινή εφίδρωση και απώλεια βάρους.

Μεταδίδεται με την εισπνοή μικροσκοπικών σταγονιδίων που αποβάλλονται από τους ασθενείς κατά τον βήχα, το φτάρνισμα και τη δυνατή ομιλία. Κίνδυνος μετάδοσης υπάρχει κυρίως για άτομα που είναι σε επαφή με τους ασθενείς για αρκετές ώρες κάθε μέρα

ΔΕΝ μεταδίδεται μέσω αντικειμένων όπως τα σεντόνια, τα πιάτα, ποτήρια και μαχαιροπίρουνα ή τις τουαλέτες

Στη λανθάνουσα μορφή της, η φυματίωση γενικά ΔΕΝ είναι μεταδοτική.

3. Ηπατίτιδα Α

Πρόκειται για οξεία μολυσματική ασθένεια του ήπατος που προκαλείται από τον ιό της ηπατίτιδας Α. Μεταδίδεται με την κατανάλωση τροφής ή νερού που έχουν έρθει σε επαφή, κατά κάποιο τρόπο, με κόπρανα μολυσμένου ατόμου. Η νόσος εμφανίζεται πιο συχνά σε περιοχές με ανεπαρκές δίκτυο ύδρευσης-αποχέτευσης και σε ομάδες ατόμων με ελλιπή ατομική υγιεινή.

Η συνήθης κοινωνική επαφή στα πλαίσια της εργασίας ή στο σχολείο, δεν ενέχει κινδύνους για τη μετάδοση του ιού της ηπατίτιδας Α.

Πρόληψη

- ✓ Το εμβόλιο της ηπατίτιδας Α προσφέρει αποτελεσματική και πολύχρονη προστασία από τον ιό.
- ✓ Πλένετε τα χέρια σας πριν την ετοιμασία και κατανάλωση τροφής, και μετά από κάθε χρήση τουαλέτας, αλλαγή πάνας σε παιδιά ή χρήσης προφυλακτικού
- ✓ Σε χώρες με αυξημένη ενδημικότητα, πίνετε εμφιαλωμένο νερό, μη χρησιμοποιείτε παγάκια και μην πλένετε φρούτα και λαχανικά με νερό βρύσης
- ✓ Αποφύγετε να μοιράζεστε τρόφιμα, ποτά και τσιγάρα με άλλους
- ✓ Ο ιός της ηπατίτιδας Α αδρανοποιείται στιγμιαία με το βρασμό του νερού και των τροφών, με παστερίωση και με τη χρήση οικιακής χλωρίνης (για επιφάνειες).

4. Ηπατίτιδα Β

Λοιμώδης και φλεγμονώδης ασθένεια του ήπατος η οποία οφείλεται στον ιό της ηπατίτιδας Β.

Τρόπος μετάδοσης

Η Ηπατίτιδα Β μεταδίδεται μέσω σεξουαλικής επαφής χωρίς προστασία, χρήσης ενδοφλεβίων ναρκωτικών, κοινής χρήση προσωπικών αντικειμένων (ξυραφάκια, οδοντόβουρτσα, ή νυχοκόπτες), τρύπημα από μολυσμένη βελόνα ή αιχμηρό αντικείμενο, από τη μητέρα στο παιδί κατά τον τοκετό. Η μετάδοση μέσω μεταγίσεων αίματος ή παραγώγων είναι εξαιρετικά σπάνια πια.

ΔΕΝ μεταδίδεται με το νερό, την τροφή, σκεύη μαγειρικά ή εστιάσεις, κοινές τουαλέτες ή την κοινωνική επαφή (χειραψία, αγκαλιά, φιλή, βήχας, φτέρνισμα) Πρόληψη

- ✓ Ο εμβολιασμός αποτελεί το καλύτερο μέτρο πρόληψης
- ✓ Εάν χρησιμοποιείτε ενδοφλέβια ναρκωτικά, μη μοιράζεστε βελόνες, σύριγγες ή άλλα αντικείμενα
- ✓ Χρησιμοποιείτε προφυλακτικό κατά τη σεξουαλική επαφή.
- ✓ Μη μοιράζεστε ξυραφάκια, οδοντόβουρτσες, νυχοκόπτες, κτλ
- ✓ Πριν κάνετε τατουάζ ή τρύπημα διαφόρων σημείων του σώματος (piercing) βεβαιωθείτε ότι τα εργαλεία αποστειρώνονται σωστά.
- ✓ Μετά την έκθεση στον ιό της ηπατίτιδας Β, υπάρχει δυνατότητα πρόληψης με χορήγηση υπεράνοσης γάμμα σφαιρίνης και ταυτόχρονη έναρξη εμβολιασμού.

5. HIV λοίμωξη

Ο ιός HIV καταστρέφει τα κύτταρα του ανοσοποιητικού συστήματος που προστατεύουν τον οργανισμό από λοιμώξεις και άλλα νοσήματα.

Τρόπος μετάδοσης

Ο ιός HIV μεταδίδεται μέσω σεξουαλικής επαφής χωρίς προστασία, υποδερμικές βελόνες, ξυραφάκια ή άλλα αιχμηρά αντικείμενα που έχουν πάνω τους μολυσμένο από τον ιό αίμα και από τη μητέρα στο παιδί κατά τον τοκετό

Μέσω μεταγίσεων αίματος ή παραγώγων είναι εξαιρετικά σπάνια πια.

ΔΕΝ μεταδίδεται κατά την κοινωνική επαφή όπως η χειραψία, το αγκάλιασμα ή το φιλί. Ούτε από την πισίνα, τη θάλασσα ή τις τουαλέτες, τα σκεύη εστίασης, τα έντομα ή άλλα ζώα.

Πρόληψη

- ✓ Μακροχρόνια, αμοιβαία πιστή μονογαμική σχέση
- ✓ Συστηματική και σωστή χρήση προφυλακτικού
- ✓ Συμβουλευτική καθοδήγηση σε γυναίκες με HIV που είναι ή σκοπεύουν να μείνουν έγκυες
- ✓ Αποφυγή θηλασμού από μητέρες με HIV
- ✓ Προφυλακτική χορήγηση αντιρετροϊκής αγωγής μετά από έκθεση στον HIV

6. Ψώρα

Μεταδοτική δερματοπάθεια με κύρια συμπτώματα τον έντονο κνησμό και τα εξανθήματα.

Τρόπος Μετάδοσης Στενή επαφή του δέρματος

Θεραπεία Επάλειψη ολόκληρου του σώματος με ειδική αντιψωριακή λοσιόν. Κατά προτίμηση μετά από μπάνιο.

Μέτρα προφύλαξης

- ✓ Αποφυγή επαφής δέρμα με δέρμα με τον ασθενή, μέχρι και 1 ημέρα μετά την εφαρμογή του παρασιτοκτόνου σκευάσματος.
- ✓ Καλή καθαριότητα του χώρου με κοινά απορρυπαντικά και εφαρμογή, όπου είναι δυνατόν, ηλεκτρικής σκούπας.
- ✓ Πλύσιμο και στέγνωμα των ρούχων και των κλινοσκεπασμάτων σε υψηλές θερμοκρασίες (άνω των 50ο) και στη συνέχεια σιδέρωμα.

7. Ψείρες

Είναι παράσιτα που μπορεί να προσβάλλουν το τριχωτό της κεφαλής, το σώμα ή το εφήβαιο.

Τρόπος μετάδοσης και θεραπεία

Άμεση επαφή και μέσω αντικειμένων κοινής χρήσης (βούρτσες, πετσέτες, κλινοσκεπάσματα κτλ)

Η θεραπεία μπορεί να περιλαμβάνει τοπικά αντιψθειρικά, χτένισμα βρεγμένων μαλλιών ή και φαρμακευτική αγωγή από το στόμα

8. Ελονοσία

Λοιμώδης ασθένεια που προκαλείται από παρασιτικά πρωτόζωα του γένους Πλασμώδιο (Plasmodium).

Διεθνώς αποκαλείται μαλάρια.

Τρόπος μετάδοσης

Κατά κύριο λόγο, η ασθένεια μεταδίδεται στον άνθρωπο από το τσίμπημα ενός θηλυκού κουνουπιού του γένους Ανωφελές. Τα συμπτώματα της είναι πυρετός, κούραση, έμετος και πονοκέφαλος. Σε μερικές περιπτώσεις μπορεί να προκαλέσει ίκτερο, επιληπτικές κρίσεις, κόμα ή θάνατο. Τα συμπτώματα αυτά ξεκινούν δέκα με δεκαπέντε μέρες μετά το τσίμπημα.

15 Μέτρα προφύλαξης

Οι κίνδυνοι της ασθένειας μπορούν να μειωθούν προλαμβάνοντας τα τσιμπήματα κουνουπιών, χρησιμοποιώντας κουνουπιέρες και εντομοαπωθητικά ή μέτρα ελέγχου των κουνουπιών, όπως ψεκάζοντας εντομοκτόνα και αποστραγγίζοντας τα λιμνάζοντα νερά.

Προτάσεις

Θα πρέπει σε όλες τις δομές να υπάρχει ειδικό ερωτηματολόγιο για μια αρχική διαλογή πιθανών νοσούντων ατόμων με σκοπό την θεραπεία τους και την προφύλαξη του προσωπικού και των υπολοίπων διαμενόντων στους χώρους φιλοξενίας. Ιδιαίτερη μέριμνα πρέπει να ληφθεί για τους χρονίως πάσχοντες.

Πολλοί από αυτούς έχασαν, λόγω του ταξιδιού, τα φάρμακα και τα ιατρικά τους παραπεμπτικά. Στην περίπτωση τους επιβάλλεται η λήψη ενός πιο ολοκληρωμένου ιατρικού ιστορικού ώστε να ξαναρχίσουν έγκαιρα την θεραπευτική τους αγωγή.

Το προσωπικό που εργάζεται σε χώρους παροχής υπηρεσιών υγείας πρέπει να εμβολιάζεται. Υψηλής σημασίας είναι επίσης η συνεχής επιμόρφωση των εργαζόμενων με πρόσφυγες και μετανάστες πάνω σε θέματα δημόσιας υγείας.

Απαραίτητη για τη σωστή επικοινωνία προσωπικού και μεταναστών κρίνεται η συμμετοχή στην ομάδα διαχείρισης ενός Διαπολιτισμικού Μεσολαβητή εξοικειωμένου με τα ήθη, τα έθιμα, την γλώσσα και την θρησκεία των νεοεισερχόμενων.

Συμπεράσματα

Η γνώση του τρόπου μετάδοσης των ασθενειών συντελεί στην καλύτερη προστασία μας από αυτές και διαλύει μύθους που διασπείρουν τον πανικό στον γενικό πληθυσμό.

Η επαφή με άτομα με διαφορετική εθνικότητα, έθιμα ή θρησκεία δεν είναι κάτι που πρέπει να μας δημιουργεί άγχος ή φόβο.

Ακολουθούμε τις οδηγίες και τα μέτρα προφύλαξης για την προστασία της υγείας, της δικής μας αλλά και των άλλων.

Η ανάπτυξη διαπολιτισμικών δεξιοτήτων εκ μέρους μας και η συμβολή των διαπολιτισμικών μεσολαβητών είναι απαραίτητη για την επιτυχή υγειονομική (και όχι μόνο) διαχείριση των προσφύγων και μεταναστών.

ΠΡΩΤΕΣ ΒΟΗΘΕΙΕΣ

Πρώτη Βοήθεια είναι η άμεση και προσωρινή φροντίδα που παρέχεται στο θύμα ενός ατυχήματος ή σε κάποιον που αρρώστησε ξαφνικά, μέχρι την μεταφορά του στο Νοσοκομείο.

Τι περιέχει το κουτί των πρώτων ΥΛΙΚΑ

βοηθειών ΦΑΡΜΑΚΑ

Αντισηπτική αλοιφή

Βαμβάκι

Οινόπνευμα

Γάζες αποστειρωμένες

Οξυζενέ

Επίδεσμοι

Παυσίπονο- Αντιπυρετικό	Λευκοπλάστ
Αντιϊσταμινική αλοιφή	Θερμόμετρο
Ενεργό άνθρακα	Ψαλίδι
Φυσιολογικό ορό	Σύριγγες μιας χρήσεως
Αντιβιοτική αλοιφή	Νάρθηκες
Αντιφλεγμονώδη χάπια	Γάντια μιας χρήσεως
Αναλγητικά χάπια	Αεραγωγό
Αλοιφή για εγκαύματα	Φακό
Σαπούνι	Σημειωματάριο – Στυλό
Ξηρό πάγο – παγοκύστη	

Γιατί όχι παράνομοι

Είναι ανακριβές γιατί α) είναι νομικά εσφαλμένο αφού το να μην έχει κάποιος χαρτιά δεν συνιστά έγκλημα στις περισσότερες χώρες β) είναι παραπλανητικό αφού οι πλειονότητα των μεταναστών χωρίς χαρτιά στην Ευρώπη έχουν εκπέσει του καθεστώτος νομιμότητας, ως αποτέλεσμα εκμετάλλευσης, παραπληροφόρησης ή γραφειοκρατικών καθυστερήσεων και όχι επειδή διέπραξαν κάποιο έγκλημα. γ) Παραβιάζει την αρχή της νόμιμης διαδικασίας. Ο ορισμός και η αντιμετώπιση μιας ομάδας ανθρώπων ως «παράνομους» παραβιάζει το δικαίωμα τους ως άτομα κατόχους δικαιωμάτων απέναντι στο νόμο. Η τήρηση της νόμιμης διαδικασίας αποτελεί θεμελιώδη προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων , παρόλα αυτά οι μετανάστες συνεχώς στερούνται τα νόμιμα δικαιώματα τους στις διαδικασίες μετανάστευσης. Επίσης οι ποινικές κυρώσεις όπως κράτηση χρησιμοποιούνται όλο και περισσότερο για να καταστείλουν παραβάσεις του νόμου περί μετανάστευσης. Τέλος δ) μπορούμε να πούμε ότι είναι ανακριβές χαρακτηρισμός των ανθρώπων που φτάνουν στα σύνορα μιας χώρας αφού σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο καθένας έχει το δικαίωμα να φύγει από μια χώρα ακόμα και αν αυτή είναι η δική του. Όλοι αυτοί που φτάνουν στα σύνορα έχουν εγγενή ανθρώπινα δικαιώματα και συγκεκριμένες ανάγκες για την προστασία τους. Ο προσδιορισμός όλων των μεταναστών που προσπαθούν να φτάσουν στην Ευρώπη μέσω ανεπίσημων διαύλων ως «παράνομους» είναι ανακριβείς και αυξάνει την έκθεση τους σε επιβλαβή μεταχείριση. (www.picum.org/tecnology)

Είναι βλαβερό γιατί α) αφαιρεί την ανθρώπινη υπόσταση, μιας και χαρακτηρίζοντάς τους κατ αυτό τον τρόπο τους στερεί την έμφυτη αξιοπρέπεια και τα ανθρώπινα δικαιώματά τους. Αγνοούνται όλα τους τα ιστορικά στοιχεία, τις εμπειρίες τους. Όταν απάνθρωποι όροι γίνονται αποδεκτοί, οι άνθρωποι μετατρέπονται σε αποδέκτες περιφρόνησης που μπορεί να απειληθεί ακόμα και η ζωή τους. β) Ποινικοποιεί. Η λέξη «παράνομος» παρουσιάζει τους μετανάστες ως ανέντιμους

ανάξιους και εγκληματίες που αποτελούν απειλή για το δημόσιο συμφέρον. Αυτό καθιστά φυσιολογικά τα κατασταλτικά μέτρα ,την σκληρή επιβολή του νόμου και τις διαδικασίες για την κράτηση των μεταναστών χωρίς νομιμοποιητικά έγγραφα. γ) Αποτρέπει το δημόσιο διάλογο. Η ποινικοποίηση των παράτυπων μεταναστών αποτρέπει έναν ειλικρινή και με σεβασμό διάλογο πάνω στο ζήτημα της μετανάστευσης. δ) Υπονομεύει την κοινωνική συνοχή. Η λέξη «παράνομος» ενθαρρύνει την υποψία και τη δυσπιστία απέναντι σε αυτούς τους ανθρώπους που απλώς δείχνουν ξένοι ή διαφορετικοί. Αυξάνει τους κοινωνικούς διαχωρισμούς και έχει ως συνέπεια τη δημιουργία προφίλ με βάση φυλετικά χαρακτηριστικά. (www.picum.org/tecnology)

Παραβιάζει τις Ευρωπαϊκές αξίες. α) Αποτελεί διάκριση. Ο όρος «παράνομος» είναι ένας αρνητικός όρος που δεν χρησιμοποιείται για πολίτες. Αν χρησιμοποιείται εναντίον μεταναστών είναι μεροληπτικός και προσβλητικός. β) είναι καταπιεστικό αφού με τον όρο αυτό προσδιορίστηκαν μειονεκτούσες πληθυσμοί σε όλη τη διάρκεια της ανθρώπινης ιστορίας.(Εβραίοι στο Ολοκαύτωμα, οι Ιησούιτες μετανάστες στη Νέα Αγγλία το 17^ο αιώνα κτλ. γ) είναι ξεπερασμένο μιας και η λέξη παράνομος δεν είναι πλέον ένας αποδεικτικός όρος για να περιγράψει αυτούς που στερούνται νομιμοποιητικών εγγράφων και δεν είναι σύμφωνος με τις Ευρωπαϊκές αξίες. Η μάχη για την ορολογία είναι μια μάχη για αξιοπρέπεια, ανθρωπισμό και σεβασμό. (www.picum.org/tecnology)

Παιδιά και έφηβοι σε μετακινούμενους πληθυσμούς.

Η χώρα μας τα τελευταία χρόνια καλείται να αντιμετωπίσει την αυξανόμενη είσοδο προσφύγων, μεταναστών, κυρίως απ τα ανατολικά σύνορά της και αναγκάζεται να οργανωθεί τόσο σε φορείς, όσο και σε δομές, για να καταφέρει να ανταποκριθεί στις δύσκολες αυτές συνθήκες. Στη δίνη αυτής της ανθρωπιστικής τραγωδίας βρίσκονται χιλιάδες παιδιά, το 27 % του μετακινούμενου πληθυσμού που εισέρχονται στη χώρα μας από μη πιστοποιημένα σημεία εισόδου. Την ομάδα αυτή τη διακρίνουμε σε δύο κατηγορίες. Στους ανήλικους που συνοδεύονται, είναι αυτοί που εισέρχονται στη χώρα μας με τουλάχιστο ένα γονέα ή συγγενή ή από ένα ενήλικα, ο οποίος έχει το παιδί υπό την προστασία του και τους ασυνόδευτους ανήλικους οι οποίοι καταφθάνουν στη χώρα είτε μόνοι τους είτε με μαζικές αφίξεις προσφύγων. Η παρούσα εργασία θα μας δείξει τον τρόπο που αντιμετωπίζεται η κατηγορία των ασυνόδευτων αυτών ανηλίκων στην πρώτη γραμμή εισόδου της χώρας μας τη Σάμο.

Προσφυγιά και παιδιά.

Όταν έχουμε να κάνουμε με πρόσφυγες πρέπει να έχουμε στο πίσω μέρος του μυαλού μας ότι αυτοί εγκατέλειψαν τη χώρα τους είτε γιατί διώχθηκαν βίαια για θρησκευτικές, πολιτικές, εθνικές διαφορές, είτε γιατί η χώρα τους βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση και δε μπορούν να γυρίσουν πίσω. Με τη σύμβαση της Γενεύης το 1951 και από διεθνείς συμφωνίες ο οποιοσδήποτε μετακινείται γι αυτούς τους λόγους δικαιούνται να ζητήσουν άσυλο και διεθνή προστασία στη χώρα που καταφεύγουν. Τα παιδιά - έφηβοι σαφώς προστατεύονται απ την ίδια συνθήκη αλλά όταν έχουμε να κάνουμε με τόσο ευαίσθητες ομάδες πρέπει να είμαστε περισσότερο άνθρωποι και λιγότερο γραφειοκράτες. Η προσφυγιά είναι ένα τραυματικό γεγονός, αλλά αντιμετωπίζεται ή δε θεωρείται τόσο ισχυρό, όσο η απώλεια της οικογένειας. Το παιδί που έχει χάσει την οικογένειά του έχει υποστεί πολύ μεγάλη ψυχολογική επιβάρυνση με αποτέλεσμα να το κυριεύει ο φόβος, το άγχος, η δυσπιστία και η εσωστρέφεια. Η χώρα προέλευσης, το φύλλο, και το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στο πως αντιδρά ένα παιδί. Σημαντικές είναι επίσης και οι εμπειρίες που κουβαλούν μαζί τους τα παιδιά αφού οι σκληρές συνθήκες στη χώρα που αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν, η συνεχή έκθεση σε κίνδυνο στη διάρκεια μετάβασης στη νέα χώρα και η δυσκολία στην επικοινωνία λόγω διαφορετικής γλώσσας υποδαυλίζουν την προσπάθεια που κάνουν διάφοροι φορείς για να τα βοηθήσουν να προσαρμοστούν στο νέο περιβάλλον. Όσοι εμπλέκονται με τέτοιες δράσεις είτε είναι από διάφορες οργανώσεις, είτε από φορείς της ενεργής κοινωνίας πολιτών (ΜΕΤΑδράση), είναι επαρκώς ενημερωμένοι και καταρτισμένοι αφού δε νοείτε παρέμβαση χωρίς α) τη γνώση νομικών, κοινωνικών, πολιτισμικών χαρακτηριστικών β) τη γνώση

αναπτυξιακών και ψυχολογικών χαρακτηριστικών του σταδίου εξέλιξης των ανηλίκων και γ) την επίλυση βασικών και πρωταρχικών αναγκών των παιδιών (τροφή, στέγη και ρούχα) για την αποκατάσταση της ασφάλειας και της αίσθησης σταθερότητας του παιδιού.

Δομές φιλοξενίας και τρόποι αντιμετώπισης ασυνόδευτων ανηλίκων στη Σάμο.

Η Σάμος είναι μια απ τις κυριότερες πύλες εισόδου προσφύγων και μεταναστών στη χώρα μας. Όπως είναι φυσικό αυτή δέχεται ένα μεγάλο αριθμό προσφύγων οι οποίοι δεν έχουν ενηλικιωθεί. Ως εκ τούτου δημιουργήθηκε στις αρχές του 2015 η μη κυβερνητική οργάνωση save the children που είχε σα σκοπό τη φροντίδα, περίθαλψη, ψυχολογική στήριξη παιδιών που έχουν έρθει από την Συρία και το Αφγανιστάν και δε συνοδεύονται πλέον απ τους γονείς τους στον ελληνικό χώρο. Μετά το πρόσφατο κύμα προσφύγων από την Συρία το πρόβλημα έγινε δραματικότερο, οι αριθμοί εκτοξεύτηκαν, στους ασυνόδευτους ανήλικους προστέθηκαν απειράριθμες οικογένειες προσφύγων με μικρά παιδιά, ενώ πολλαπλασιάστηκαν και τα παιδιά που έχασαν τους γονείς τους στα νερά του Αιγαίου ή κάπου αλλού στην διαδρομή τους από το Λίβανο ή την Τουρκία ως τα ελληνικά σύνορα. (<http://tvxs.gr/news/egrapsan-eipan/asynodeytoi-anilikoi-prosfyges-i-metanastes-kai-anilika-thymata-trafficking>) Επίσης και για το λόγο ότι στη σύντομη αυτή διαμονή τους στην χώρα μας, τα παιδιά αυτά ζητιανεύουν, εκπορνεύονται, κάνουν όλων των ειδών τις δουλειές για να πληρώσουν τους διακινητές τους ενώ μερικά πεθαίνουν στο τμήμα της διαδρομή τους εντός της Ε.Ε. στριμωγμένα σε καταπακτές κοντέινερ και κρύπτες φορτηγών δημιουργήθηκε η ανάγκη μιας πανελλαδικά οργανωμένης επιτροπείας ασυνόδευτων ανηλίκων από μια μη κυβερνητική οργάνωση (τη ΜΕΤΑδράση) πράγμα το οποίο συμβαίνει πρώτη φορά στη χώρα μας. Η ΜΕΤΑδράση είναι ένα οργανωμένο δίκτυο, που εμφανίστηκε στη Σάμο τον Απρίλιο του 2016, το οποίο βασίζεται στο πρόγραμμα "είμαστε όλοι πολίτες" και χρηματοδοτείται από την Ισλανδία Νορβηγία και Λιχτενστάιν, η οποία είναι επιχειρησιακός εταίρος της ύπατης αρμοστίας και έχει σα στόχο την προστασία των δικαιωμάτων των ασυνόδευτων ανηλίκων, την πρόσβασή τους σε δομές κοινωνικής πρόνοιας και την ομαλή ένταξή τους στο ελληνικό κοινωνικό σύνολο.

Όταν ένα προσφυγόπουλο διασχίζει το Αιγαίο υπάρχουν δύο τινά. Ή να περάσει με ασφάλεια στις Ελληνικές ακτές ή η βάρκα που το μεταφέρει να ανατραπεί και το προσφυγόπουλο βρεθεί να παλεύει για τη ζωή του μέσα στο πέλαγος. Εδώ αξίζει να αναφερθεί ότι όταν υπάρχουν θύματα από ναυάγιο συνήθως είναι γυναίκες και παιδιά και πολύ πιο σπάνια ενήλικες άνδρες. Αν το προσφυγόπουλο εντοπιστεί γρήγορα απ τους διασώστες αυτόματα θα μεταφερθεί στο νοσοκομείο Σάμου όπου θα του παρασχεθούν οι πρώτες βοήθειες και ότι κριθεί αναγκαίο για την επιβίωσή του. Σε αυτή την περίπτωση ειδοποιείται ο εισαγγελέας πρωτοδικών Σάμου που από δω και πέρα θεωρείτε ο νόμιμος κηδεμόνας του παιδιού και αυτός με τη σειρά του ειδοποιεί τη ΜΕΤΑδράση για να αναλάβει πρωτοβουλίες σχετικά με το παιδί και τους υπαλλήλους του ΚΕΠΥ(Κέντρα πρώτης υποδοχής) για να αρχίσουν να ψάχνουν για τυχόν κηδεμόνα μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Αμέσως άτομα απ' τη ΜΕΤΑδράση πηγαίνουν στο νοσοκομείο ένας παιδοψυχολόγος και ένας επίσημος μεταφραστής για να μπορέσουν να επικοινωνήσουν με το ανήλικο. Όπως είναι φυσικό το παιδί εκείνη τη στιγμή βρίσκεται σε έντονη ψυχολογική φόρτιση, είναι φοβισμένο και συνήθως (ανάλογα την περίπτωση)κλεισμένο στον εαυτό του. Αν οι γιατροί αποφασίσουν ότι χρειάζεται περαιτέρω παρακολούθησης το παιδί μεταφέρεται σε ειδικά διαμορφωμένο μονόκλινο δωμάτιο της παιδιατρικής κλινικής του νοσοκομείου όπου και συνοδεύεται απ τους ανθρώπους της ΜΕΤΑδράσης. Εκεί αυτοί αναλαμβάνουν δουλεία και προσπαθούν αν το παιδί είναι συνεργάσιμο να το κάνουν να ηρεμήσει και να αισθανθεί ασφάλεια. Μένουν μαζί του για όσο χρειαστεί να παραμείνει το παιδί στο νοσοκομείο και ταυτόχρονα εργάζονται επάνω στον ψυχολογικό κόσμο του παιδιού. Όταν αποφασιστεί να πάρει εξιτήριο το αναλαμβάνουν οι άνθρωποι της ΜΕΤΑδράσης οι οποίοι το πηγαίνουν σε ξενοδοχείο σε ειδικά διαμορφωμένο χώρο και προσπαθούν να το προσαρμόσουν στη νέα πραγματικότητα. Στο ξενοδοχείο το παιδί παραμένει για όσο χρειαστεί. Αν κρίνει ο παιδοψυχίατρος ότι αυτό είναι έτοιμο να ενταχθεί σε ομάδα τότε μεταφέρεται στις εγκαταστάσεις που έχουν δημιουργηθεί για την συγκεκριμένη οργάνωση, μακριά απ αυτές που φιλοξενούνται οι ενήλικες στο νησί.

Όταν το ανήλικο άτομο περάσει με ασφάλεια στις ελληνικές ακτές και δε γίνει αντιληπτό απ τις Ελληνικές αρχές, αναζητά από μόνο του την αστυνομία για να παραδοθεί. Εκεί γίνεται η πρώτη καταγραφή του παιδιού και αφού τελειώσει αυτή η διαδικασία ενημερώνεται ο εισαγγελέας πρωτοδικών Σάμου και υπάλληλοι του ΚΕΠΥ για να αρχίσει η αναζήτηση κηδεμόνα μέσα στην Ε.Ε. Παράλληλα το παιδί φιλοξενείται για λίγο καιρό στα κέντρα πρώτης Υποδοχής, αλλά μακριά από τους κοιτώνες των ενηλίκων, για να εξεταστούν απ τους γιατρούς χωρίς σύνορα για διαπιστωθεί ότι το παιδί δεν πάσχει από κάποιο λοιμώδες μεταδοτικό νόσημα. Όταν αυτό επιβεβαιωθεί η υπάλληλοι του ΚΕΠΥ ειδοποιούν τους αντίστοιχους υπαλλήλους της ΜΕΤΑδράσης οι οποίοι πηγαίνουν να παραλάβουν το παιδί και να το μεταφέρουν στις δικές τους εγκαταστάσεις. Στη Σάμο, αυτή τη στιγμή που μιλάμε, οι εγκαταστάσεις της μη κυβερνητικής οργάνωσης ΜΕΤΑδράση έχουν τη δυνατότητα φιλοξενίας μέχρι και 20 παιδιών ταυτόχρονα. Σε αυτές υπάρχουν υπάλληλοι διαφόρων ειδικοτήτων(παιδοψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, ειδικοί διαμεσολαβητές, μεταφραστές, γυμναστές) οι οποίοι είναι εκεί για να υπάρχει άμεση προστασία των παιδιών από οποιαδήποτε μορφή κακοποίησης, (συνήθως από ενήλικες πρόσφυγες και μετανάστες) , να αποκαταστήσουν τις σχέσεις εμπιστοσύνης, να διευθετήσουν άμεσα τις ανάγκες επιβίωσης των παιδιών (στέγη, τροφή, ρούχα) να εργαστούν επάνω στην ψυχολογία των ανηλίκων και τέλος να κάνουν τους ανήλικες να αισθανθούν ασφάλεια. Για να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι η ομάδα επιστημόνων προσφέρει ποικίλη και εξειδικευμένη εργασία επάνω στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και εμπειρίες κάθε παιδιού, συζητάει με αυτό για τη διαχείριση της απώλειας της

οικογένειας με στόχο την ανακούφιση του παιδιού απ τον πόνο και τη σταδιακή προσαρμογή αυτών μέσα στο κοινωνικό σύνολο.

Η φροντίδα των παιδιών αυτών είναι προτεραιότητα όλων. Κατάλληλο επιστημονικό προσωπικό με παιδαγωγική εμπειρία αναλαμβάνει να απασχολήσει τα παιδιά με τις καθημερινές τους δραστηριότητες. Έτσι τα παιδιά ανάλογα την ηλικιακή τους ομάδα χωρίζονται για να κάνουν καλλιτεχνικές δραστηριότητες, μουσικό κινητικές δραστηριότητες ,χειροτεχνίες, σπορ και άθληση, εξοικείωση με την ελληνική γραφή και γλώσσα. Επίσης τουλάχιστο δύο φορές την εβδομάδα τα παιδιά επισκέπτονται φορείς και αξιοθέατα του νησιού είτε αυτό λέγεται δημαρχείο, είτε λέγονται μουσεία ή σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ή δημόσιες παιδικές χαρές αθλητικές εγκαταστάσεις, πάρκα, κ.α. Είναι σημαντικό τα παιδιά να μην αισθάνονται φυλακισμένα μέσα στις εγκαταστάσεις της ΜΕΤΑδράσης και να μπορούν να έχουν την προστριβή και την εξοικείωση με την ελληνική κοινωνία.

Τα παιδιά του κατώτατου Θεού

Στην Ελλάδα μέχρι το περσινό καλοκαίρι εντοπιζόνταν περίπου 4.000 ασυνόδευτοι ανήλικοι κάθε χρόνο. Για ελάχιστα παιδιά (κυρίως εκείνα των μικρότερων ηλικιών) εντοπίζεται κάποιο μέλος της ευρύτερης οικογένειάς τους σε άλλη χώρα και ξεκινά η διαδικασία οικογενειακής τους επανένωσης (που ωστόσο διαρκεί για λόγους γραφειοκρατικών κωλυμάτων πάνω από ένα χρόνο. Τα περισσότερα παλαιότερα κρατούνταν αδίκως σε χώρους όπως η Αμυγδαλέζα. Μετέπειτα τοποθετούνταν προσωρινά σε ξενώνες μη κυβερνητικών οργανώσεων (στη Σάμο απ την ΜΚΟ SAVE THE CHILDREN) από τους οποίους όμως συνήθως διέφευγαν λάθρα μέσα στον πρώτο μήνα για να συνεχίσουν το ταξίδι τους. Δυστυχώς, ως επί το πλείστον, ότι γίνεται αναλαμβάνεται **πρωτοβουλικά από άτομα και κυβερνητικούς ή μη φορείς**, χωρίς σχέδιο, υποστήριξη ή κατεύθυνση από την πολιτεία. Π.χ. η Διεύθυνση Ψυχικής Υγείας και Κοινωνικής Πρόνοιας του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού στα πλαίσια του ευρωπαϊκού προγράμματος SESN δημιούργησε ένα οδηγό για την ανίχνευση ανηλικών θυμάτων trafficking για να πάψει αυτή η αναντιστοιχία ανάμεσα στον αριθμό ασυνόδευτων και θυμάτων διακίνησης, διοργάνωσε σειρά δραστηριοτήτων εκπαίδευσης για το προσωπικό των διασυνοριακών περιοχών και ενδυνάμωσης για τα ίδια τα παιδιά στους ξενώνες που προσωρινά φιλοξενούνται και αναπτύσσει ενιαία βάση δεδομένων για χρήση όλων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και φορέων του κυβερνητικού και μη τομέα προκειμένου να μην «εξαφανίζονται» ανήλικοι από το σύστημα παιδικής προστασίας τουλάχιστον εντός της χώρας μας. Και άλλοι, πολλοί φορείς έχουν αναλάβει ανάλογες, πολύ αξιόλογες πρωτοβουλίες. Περισσότερο από όλους, όμως, **οι κάτοικοι των νησιών και οι εκατοντάδες εθελοντές** δίνουν την μάχη τους καθημερινά όχι μόνο για να σώσουν τα παιδιά αυτά από τα

κύματα αλλά και για να τους παρασχεθεί ψυχοκοινωνική βοήθεια, νομική συνδρομή, φροντίδα και ελπίδα.

Το χειρότερο πάντως που μπορεί να γίνει ετούτη την ώρα, θα είναι να προσχωρήσουμε σε μια λογική «προσφυγικών στρατοπέδων» που το μόνο που θα έχει αυτή η χώρα να προσφέρει σε αυτά τα παιδιά θα είναι ένα κρεβάτι σε παλαιούς στρατώνες, καταστήματα κράτησης ή προχείρως μετασκευασμένα ξενοδοχεία ημιδιαμονής και ένα πακετάκι φαγητού αμφίβολης ποιότητας. Το κοινωνικά αναγκαίο και ρεαλιστικά εφικτό είναι πολύ περισσότερο από τόσο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Διεθνής Οργανισμός μετανάστευσης 2016, *Κέντρο ελέγχου και πρόληψης νοσημάτων*, Αθήνα
- Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 2015, *Σύνοδος Ευρωπαϊκού Συμβουλίου 22/2015 συμπεράσματα*, Βρυξέλες
- Μπάγκαβος Χ, Παπαδοπούλου Δ 2003, *Μεταναστευτικές τάσεις και Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική πολιτική* εκδόσεις ΙΝΕ/ΓΣΕΕ, Αθήνα
- Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2001, *Οδηγία 2001/55/ Ε.Κ*, Αθήνα
- Παπαδάκη Όλγα *Η πολιτική διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ελλάδα*
- Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου Γενική Δ/ση Τουρισμού, 2016 *Αποτελέσματα στατιστικής ανάλυσης* (Μυτιλήνη)
- Προβοπούλου Μαριέττα 2016, *Ελληνικό τμήμα Γιατρών χωρίς σύνορα*, Αθήνα
- Προϋπολογισμός Γενικού Νοσοκομείου Σάμου 2015
- Συντονιστικό Όργανο Διαχείρισης της Προσφυγικής Κρίσης, 2016 Αθήνα
- Τσεβρένης Βασίλης 2016, *Η προσφυγική και μεταναστευτική κρίση στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου. Προβλήματα και προοπτικές*
- Ύπατη αρμοστέα του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, 2012 *Οι πρόσφυγες του κόσμου. Σε αναζήτηση αλληλεγγύης*, Γενεύη
- Υπουργείο οικονομίας Υποδομών, Ναυτιλίας και Τουρισμού 2015, *Επιπτώσεις από τις ροές των προσφύγων στα νησιά του Αιγαίου*, Αθήνα
- Υπουργείο Υγείας 2016, *Επιτακτική διασφάλιση και προστασία της Δημόσιας Υγείας*, Αθήνα

Ξενόγλωσση

- Europe /Mediterranean Migration Response 2015
- Fargues P 2012, *The European restore to the Syrian refugee crisis. What's next?* European Union
- Lehne S 2015, *Another fair whether construction* Βιέννη
- Migration Policy Debates 2015 « *Is this humanitarian migration crisis deferent?* »
- UNHCR Syrian refugees in Europe 2015 « *What Europe can do to ensure protection and solidarity*»

Διαδικτυακοί Τόποι / Ιστοσελίδες

- News forum, (2015) Οι δρόμοι των μεταναστών προς την Ευρώπη Χάρτες. Διαθέσιμο στην από:<http://tvxs.gr/news/ellada/aytoi-einai-oi-dromoi-ton-metanaston-pros-tin-eyropi-xartes> [Πρόσβαση 25 Μαΐου 2016]
- News forum, (2016). Ο χάρτης των προσφυγικών ροών. Προσεγγίζουν τις εξήντα χιλιάδες. Διαθέσιμο στην από <http://m.euro2day.gr/1445885/article.aspx> [Πρόσβαση 31 Αυγούστου 2016]
- News forum, (2015) Δεν Υπάρχει δικαίωμα σε μια καλύτερη ζωή Διαθέσιμο στην από [:http://tvxs.gr/news/eyropi-eop/prothypoyrgos-oyggarias-gia-prosfyges-den-yparxei-dikaioma-se-mia-kalyteri-zoi](http://tvxs.gr/news/eyropi-eop/prothypoyrgos-oyggarias-gia-prosfyges-den-yparxei-dikaioma-se-mia-kalyteri-zoi) [Πρόσβαση 21 Ιουλίου 2016].
- News forum, (2016) Συμφωνία 8 σημείων Ε.Ε Τουρκίας. Διαθέσιμο στην από http://www.ethnos.gr/politiki/arthro/symfonia_8_simeion_ee_tourkias-64348647 [Πρόσβαση 27 Αυγούστου 2016].